

MASTEROPPGAVE

Emnekode: FHE5001

Navn: Mari Haave Dvergsdal

- *Vennene ble som familie, det var rikdommen min*

En studie av vennskap i tenårene på tvers av generasjoner

Dato: 15.11.2021

Totalt antall sider: 96

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om vennskap mellom ungdommer. Den handler om venner som lever i ulike tider, og der de samfunnsmessige forhold og vesentlige områder er annerledes. Bakgrunnen for oppgaven er en undring over det store fokuset på ungdommenes psykiske helse og utenforskap. Oppgaven er en kvalitativ studie av vennskap mellom ungdommer på tvers av generasjoner. Med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming og gjennom dybdeintervju ser oppgaven nærmere på opplevelsen av vennskap, og vennskapets betydning for ungdom i dag, og ungdom for rundt 50 år siden. Utvalget består av 5 ungdommer som er 16 år, og 3 personer over 70 år. Oppgavens formål er å finne frem til innsikt i og forståelse av vennskspsrelasjoner mellom ungdommer. Det er spesielt lagt vekt på vennskapets betydning, og hvordan vi påvirkes av samfunnet rundt oss gjennom for eksempel teknologi og sosiale medier.

Resultatene er presentert som «crafting stories», fortellinger, for å løfte fenomenene frem. I analysearbeidet har jeg valgt å støtte meg til Crowther et al. (2017). Det kommer frem at selv om informantene er og har vært ungdommer under ulike samfunnsmessige forhold, er mange fenomener gjenkjennelige. De beskriver alle betydningen for nære venner som yter sosial støtte. Samtidig kommer det frem at det å være ungdom i dag byr på andre utfordringer i møte med teknologi og kroppslig avstand fra sine medmennesker. Ungdommene opplever at nærhet kan forsvinne når de kommuniserer gjennom en skjerm. Det kommer også frem at det eksisterer ulike forståelser av hva et vennskap kan være. Ungdommene jeg har intervjuet ser i noen grad på dette som noe de kan kontrollere, mens de eldste informantene i større grad beskriver det som noe som oppstår spontant og bare *er*. Fenomenene blir belyst og diskutert videre med følgende innganger: *å tilhøre flokken, det moderne og digitale vennskap, tillit og nærhet, å snakke om det som er vanskelig, og forståelser av vennskap*. Vennskap har vært og er en viktig del av det å være ungdom, samtidig som samfunnet vi lever i ser ut til å prege ungdommenes opplevelser av vennskap.

Abstract

This master thesis investigates adolescent friendship. It is about friends living in different times, and different societies. The background for this research is the overwhelming focus on adolescent mental health and alienation from society. The thesis is a qualitative study of friendship across generations. With a phenomenological-hermeneutic approach and through individual interviews the thesis investigates the experience and meaning of friendship between adolescents today, and adolescents approximately 50 years ago. The selection is 5 adolescents at the age of 16 years, and 3 seniors who have reached the age of 70 years. The thesis aims to provide insight and understanding into the phenomenon of friendship between adolescents. It is especially focused on the significance of friendship, and how we are influenced by society and through technology and social media.

The results are presented as «crafting stories» to highlight the phenomena. In the analysis, I have chosen to use the method described by Crowther et al. (2017). The results show that even if the informants experienced and experience adolescence during different times, the experience is much the same. They all describe the same need for close friends and support. At the same time, it is also clear that the friendship experience today is much influenced by challenges relating to technology and bodily distancing from others. The teenagers can experience a distancing when they communicate through a screen. There are also different views relating to understandings of what friendship is, the teenagers in some ways see friendship as something they wish to control, whereas the seniors describe it as something that just happens. The phenomena will be discussed through the following viewpoints: *Belonging with the pack, the modern and digital friendship, trust and closeness, sharing difficulties and the understanding of friendship*. Friendship has been and is an important part of adolescence, while it seems that the ways of society impact teenagers experience of friendship.

Forord

Denne masteroppgaven er det siste kapitlet i et fire år langt eventyr som heter «master i folkehelsearbeid». Det oppleves selvsagt fantastisk å endelig være ferdig med et godt stykke arbeid, men jeg kan ikke fri meg fra tanken om at det også er vemodig. Det har vært litt av en reise, med langt flere oppturer enn nedturer. Dette studiet har utfordret meg ved å stille mange nye spørsmål, og invitere til refleksjon over ting jeg som fagperson tok for gitt. Jeg er overbevist over at jeg er en annen fagperson i dag. Ikke nødvendigvis flinkere, men annerledes og forhåpentligvis mer åpen.

Jeg vil gjerne takke mine flotte veiledere Trude Jægtvik og Per Kristian Roghell. Det har vært mange gode samtaler, og jeg har satt pris på deres ærlighet og gode tilbakemeldinger.

Familien min gikk fra å bestå av to til å bli fire i løpet av disse årene. Min mann, Martin, har vært uvurderlig, og jeg gleder meg til å bruke mer tid sammen med mine i tiden som kommer. Jeg må også få rette en stor takk til besteforeldrene som har stilt opp som barnevakt og moralsk støtte.

Den aller største takken går til mine medstudenter. Det var kanskje ikke tilfeldig at jeg landet nettopp på temaet «vennskap» i denne masteroppgaven. Å knytte nye sterke vennskap som voksen er en gave. Det å få lov til å bli kjent med disse flotte menneskene, å få lære av dem, bli glad i dem, det er noe av det viktigste jeg tar med meg videre.

«Ikke vær et ettall på jorda. Bry deg om flokken din» (Per Fugelli, 2015)

Herøy, november 2021

Mari Haave Dvergsdal

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon.....	3
1.1 Bakgrunn.....	3
1.2 Min for forståelse av vennskap i ungdomstiden.....	5
1.3 Formål.....	6
1.4 Problemstilling	7
1.5 Avgrensing og metodisk ramme	7
2 Ulike forståelser av vennskap.....	9
2.1 Vennskap i et filosofisk perspektiv	9
2.2 Ungdomskultur	11
2.2.1 Ungdom og vennskap	12
2.2.2 Ungdom i et moderne, akselererende samfunn.....	14
2.3 Vennskap som skapes, og vennskap som oppstår.....	15
3 Tidligere forskning	17
3.1 Ungdom og utenforskap	17
3.2 Ungdom og vennskap i en digital hverdag	19
3.3 Vennskap med et helsefremmende blikk	20
4 Metode	22
4.1 Vitenskapsteoretisk tilnærming	22
4.1.1. Fenomenologi	23
4.1.2. Hermeneutikk	24
4.1.3 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming.....	25
4.2 Kvalitativ metode.....	25
4.2.1 Utvalg	26
4.2.3 Dybdeintervju.....	28
4.2.4 Intervjuguide	30
4.2.5 Gjennomføring av intervju med personer over 70 år	30
4.2.6 Gjennomføring av intervju med personer mellom 16 og 17 år	32
4.2.7 Refleksjoner rundt objektivitet, refleksivitet og forståelse	33
4.2.8 Transkribering og oppbevaring av datamaterialet	33
4.2.9 Om å intervju midt under en global pandemi	34
4.3. Analysestrategi	35
4.3.1 Den innledende analysen.....	35
4.3.2 Crafting stories	36
4.4 Troverdighet.....	39
4.5 Pålitelighet	40
4.6 Forskningsetiske overveielser	41
4.7 Metoderefleksjon	42
5 Presentasjon av funnene.....	44

5.1 Fortellingene	44
5.2 Fenomener	54
5.2.1 Like barn leker best	54
5.2.2 Tiden – vennskap i et akselererende samfunn gjennom generasjoner.....	57
5.2.3 Nærhet - Hvor nært skal jeg tørre å gå? Og hvor nært får du komme?	59
5.3 sammenfatning av funn.....	65
6 Diskusjon.....	66
6.1 Å være en del av flokken	66
6.2 Det moderne og digitale vennskap	70
6.3 Tillit og nærhet.....	72
6.4 Å snakke om det som er vanskelig.....	74
6.5 Forståelser av vennskap.....	76
7 Avslutning og tanker om veien videre	79
Litteraturliste:	82
Vedlegg.....	89

1 Introduksjon

Denne masteroppgaven handler om vennskap. Det gode vennskapet mellom ungdommer, sett gjennom blikket til to ulike generasjoner. Klistervenner. Vennskap som bare oppstår og vennskap som noe vi kan kontrollere. Vennskap og hvordan det påvirker livet på godt og vondt. Oppgaven er strukturert som en monografi, delt mellom en teoretisk ramme og empiri. Prosjektet er gjennomført med en kvalitativ tilnærming, der empirien ble til gjennom dybdeintervju.

1.1 Bakgrunn

Tanken om denne studien oppsto i forbindelse med et arrangement på verdensdagen for psykisk helse. En foredragsholder holdt et rørende innlegg om ungdom og psykisk helse for ungdomsskoleelevene i kommunen. Ungdommene ble tydelig berørt av det de hørte, og etterpå overhører jeg en av guttene si til vennene sine: «Hvorfor snakker vi ikke om sånn her til vanlig?». Det flyter en jevn strøm av informasjon ut i media om ungdommer og deres dårlige psykiske helse. Det florerer av ulike emneknagger i sosiale media som skal sette fokus på psykisk helse, og den ene etter den andre står frem med sine utfordringer, snakker ut om den vonde tiden, og oppfordrer ungdom til å snakke om det som er vanskelig. Kongen ønsket i sin nyttårstale at vi skal være stolte av våre vinternetter, og statsminister Erna Solberg ba oss om å søke hjelp hvis vi har det vanskelig. UngData-undersøkelsen fra 2019 avdekket at norske ungdommer strever med vonde tanker, de er mer hjemme alene foran en skjerm, og mindre sammen med venner (Bakken, 2019). I 2020 kom det en egen rapport om ungdom som opplever «utenforskap»¹, et begrep vi hører stadig oftere, som handler om ungdom helt utenfor viktige samfunnsarenaer og fellesskap, eller som er en del av dette men *opplever* å stå utenfor (Wetterhus, Brændhaugen, & Bratvold, 2020). Rapporten viser at mange unge opplever utenforskap, og er man først utenfor er det vanskelig å komme inn igjen. Man kan lett få inntrykk av at det står svært dårlig til med norsk ungdom, og at mange av dem er plaget

---

¹ Jeg har noen tanker om begrepet *utenforskap*. Det er definert til å bety en person som står utenfor samfunnet, eller opplever å stå utenfor samfunnet (Tjora, 2021). Ifølge Tjora (2021) skiller det seg fra ensomhet fordi det ikke handler om et savn etter sosiale relasjoner, men heller om mangler på sosiale strukturer som arbeid og utdanning. Jeg opplever at begrepet brukes for å definere mennesker. Ungdom blir definert i utenforskap, det er ikke noe de velger å si om seg selv. Igjen blir dette et spørsmål om du er innenfor eller utenfor, og målet er som alltid at alle skal være innenfor. Jeg savner et mer nyansert bilde, fordi jeg kan tenke meg at noen også velger å leve i «utenforskap» på siden av samfunnet, og lever gode og meningsfulle liv likevel.

av ensomhet og utenforskap. Jeg undret meg over dette, og stilte spørsmål med hvordan samfunnet vårt har havnet der at Folkehelseinstituttet (FHI) i 2018 publiserte tall som tilsa at andelen norske jenter som har fått en psykisk diagnose hadde steget med 40% i løpet av fem år² (Reneflot et al., 2018).

Tilhørighet, å være en del av gjengen, er et grunnleggende fenomen ved det å være menneske, og dermed også menneskers helse og livskvalitet (Nes et al., 2020). Det å tilhøre flokken har til alle tider vært sammenfallende med god helse og velvære. Til tider også overlevelse. Robuste sosiale relasjoner er en viktig faktor for å ha god psykisk helse (Bartolo, 2019). I UngData-undersøkelsen fra 2019 svarer en av ti at de mangler en fortrolig venn (Bakken, 2019). I samfunnet vårt kan det se ut til at det er status å ha mange venner. Store deler av populærkulturen som omgir oss er sentrert rundt den tradisjonelle «vennegjengen». Hvor mange kunne ikke tenke seg å ha en fast vennegjeng som i tv-serien «Friends»³? Det å ha mange venner blir sett på som å være populær og suksessfull, uten at vennskapenes kvalitet er relevant (Svare, 2004). Vi lever også i en tid der det som kalles *sosiale media* preger oss. Sist jeg sjekket hadde jeg over 800 «venner» på Facebook for eksempel. Hjerter og likes forteller oss tilsynelatende hvor mye vi er verdt i våre venners øyne.

Jeg er ikke en person som går rundt og husker på ulike sitater som passer til enhver anledning. Men ett sitat har jeg båret med meg i mange år: «*Happiness is only real when shared*» (Christopher McCandless, 1992). Lykke er bare ekte når det deles med andre. Dette sitatet er fra biografien, og senere filmen, «Into the Wild», skrevet av Jon Krakauer (Krakauer, 1996). Boka handler om reisen til unge Christopher som rømmer fra samfunnet og lever alene i villmarken. Han dør, antagelig av sult, men etterlater seg tekster som senere blir funnet, deriblant dette sitatet. Han reiste ut på jakt etter lykken⁴, men oppdaget at lykke er noe som

---

² Vi lever i et diagnosesamfunn der noen kan tjene penger på at det settes diagnoser på mennesker (Dane, 2018). Det kan også stilles spørsmål ved at større produsenter av medisiner får innflytelse over hvordan leger skal stille diagnoser. Det som tidligere var å være sjenert eller i overkant aktiv heter i dag sosial angst og ADHD, og skal helst behandles med medisiner (Dane, 2018). Diagnostisering blir så en del av statistikken, og skaper et bilde av hvor mange som oppfattes som «syke».

³ Jeg valgte her å bruke tv-serien «Friends» som eksempel fordi dette sannsynligvis er en tv-serie som har hatt svært stor påvirkningskraft over hvordan min generasjon tenker på vennskap. Etter mitt syn er ikke de relasjonene som vises her gullstandarden for vennskap mellom ungdom, men antagelig et tydelig ideal for hvordan enkelte tenker at et godt vennskap skal være.

⁴ Jeg har her valgt å bruke begrepet *lykke*. Lykke handler om å oppleve velbehag, og relateres ofte til ytre faktorer og en opplevelse av å ha et godt liv (Svendsen, 2020). Søkene etter ekte lykke kan derimot også handle om andres lykke (Melnick, 2014), og å være fornøyd med livet sitt som det er. Det ligger ifølge Melnick (2014)

oppstår i møte med andre. For meg handler dette sitatet om at lykke ikke handler om hvor mye penger du har eller hvor mye suksess du oppnår, men om de menneskene du har eller har hatt rundt deg. Vennene dine. Det er godt å kjenne på tilhørighet og kjærlighet til hverandre. Jeg har ofte trengt en påminnelse om dette, for jeg opplever at en del strukturer i samfunnet vårt forteller oss noe helt annet om hva som skal gjøre oss lykkelige. Vi lever i en tid der lykke blir fremstilt som noe en nærmest kan kjøpe for penger, og at det kun er noe vi oppnår individuelt. At det er suksess og vellykkethet, en trent kropp eller en fin bil som gjør oss lykkelige (Fremstedal, 2016).

Jeg kom frem til at det var vennskap mellom ungdommer jeg hadde lyst å se nærmere på. Jeg ble opptatt av vennskap som fenomen, og spesielt for denne aldersgruppen. Årsaken til at jeg valgte å studere nettopp vennskap nærmere, er fordi i denne alderen er ungdommene i gang med å løsrive seg fra sine foreldre og utforske nye sider ved seg selv. Vennene er viktigere enn noen gang, og vennskap går kanskje fra å være noe som bare oppstår til å bli et bevisst valg. Vennskap i tenårene er med på å bestemme hvem tenåringen blir senere i livet (Bagwell & Schmidt, 2011).

Det ble klart for meg at jeg ønsket å studere vennskap mellom tenåringer på tvers av generasjoner. Samfunnet vårt har endret seg mye på veldig kort tid, og det kunne være interessant å finne ut om vennskap som fenomen har endret seg, og i så tilfelle hva som har endret seg. Aller mest interessant ville det være å se på hva som ikke har endret seg, men har vært uendret uavhengig av tiden som har gått. Hva det er med vennskap som er universelt og hvilke trekk ved fenomenet som er gjenkjennbart.

1.2 Min forforståelse av vennskap i ungdomstiden

Jeg vil nå forsøke å si litt om min forforståelse av vennskap. Min forforståelse av vennskap mellom ungdommer er sammensatt. Den består både av de erfaringene jeg selv har fra da jeg var ungdom, og samtidig av de observasjonene jeg har gjort av de som er unge i dag. Jeg har selvsagt bare så vidt berørt overflaten av hvordan dagens ungdom opplever vennskap, noe som også er grunnen til at jeg ønsker å gjennomføre dette prosjektet. Samtidig har jeg en opplevelse av at dagens ungdom strever litt med vennskap, og at mange føler seg utenfor.

---

mye lykke i å glede seg på andres vegne. Lykke er personlig og individuelt, og om du vil kalle deg lykkelig avhenger i stor grad av hva du selv legger i begrepet lykke.

Dette er erfaring jeg har fått gjennom jobben min, i møter med ungdom. Mange av de jeg snakker med føler at «de andre» er sammen et sted og har det gøy, mens de selv er alene. Det som er fascinerende, er jo at de fleste andre også sitter med den samme følelsen.

Jeg kan også kjenne meg igjen i dette. Frykten for å være alene, å ikke være en del av gjengen. Jeg hadde det jeg vil definere som en trygg og god ungdomstid, med venner som jeg var sammen med på fritiden. Vi deltok på fritidsaktiviteter sammen, og gikk på besøk til hverandre. Samtidig erindrer jeg at vennskap også kunne være vanskelig. Jeg følte meg annerledes. Jeg var en del av et kristent ungdomsmiljø, og det var ikke så enkelt å være utenfor den populære gjengen på ungdomsskolen og videregående. Den største frykten var at de andre bare var sammen med meg fordi de følte at de måtte og ikke fordi vi egentlig var venner. Det gjorde meg rotløs, og til dels flyktig i en del relasjoner. Som voksen har jeg vel skjønnet at jeg ikke var alene om å ha det på den måten. Det var derimot ikke noe vi snakket om der og da. Jeg kan erindre at vi snakket om hvordan vi hadde det med hverandre, men at det følt skummelt å utlevere seg selv på den måten. Jeg erfarte nok også at ting jeg fortalte i fortrolighet ikke ble møtt med den omsorgen og nærheten jeg trengte, og at dette igjen førte til at jeg sluttet å betro meg til vennene mine.

Jeg husker ungdomstidens vennskap som preget av høye topper og dype daler. Det var store følelser i sving på godt og vondt. I barneskolealder ble jeg holdt utenfor av jentegjengen i klassen min, og dette er en erfaring jeg har båret med meg gjennom ungdomstiden og inn i voksenlivet. En erfaring jeg fikk som barn ble veldig avgjørende for meg i mine vennsksapsrelasjoner etter hvert som jeg ble eldre. Det skapte en utrygghet i møte med andre mennesker, og jeg har jo tenkt at dersom jeg selv var ungdom i dag med alt det det innebærer av digitale muligheter og eksponering så ville det kanskje ha vært enda vanskeligere. Samtidig er jeg åpen for at dagens ungdom kan være bedre tilpasset dette samfunnet enn det jeg klarer å se fra utsiden, og at opplevelsene av vennskap kan ligne på de opplevelsene en hadde før i tiden. Det er liten tvil om at det jeg har opplevd førte til en nysgjerrighet rundt vennskap som fenomen, og at det ikke var tilfeldig at jeg valgte nettopp å studere dette temaet nærmere. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

1.3 Formål

Formålet med dette prosjektet vil være å oppnå innsikt i og forståelse av hva et vennskap kan være og hvordan det oppleves for ungdom i Norge. Vennskap som fenomen,

erfaringskunnskap, og hvordan ungdom i dag opplever og hvordan ungdommer for en generasjon siden opplevde å ha venner. Jeg lurer også på om vennskap har endret seg fra en generasjon til en annen, og ikke minst hva det er som er felles. Gjennom dybdeintervju av ungdommer og eldre ønsker jeg å utforske vennskap som fenomen. Målet med prosjektet er å få mer kunnskap om en liten del av den livsverden som våre tenåringer lever i. Jeg håper prosjektet kan føre til innsikt når det kommer til hvordan vi tenker rundt ungdomskultur i dagens samfunn, og at vi får mulighet til å stille andre spørsmål som kanskje åpner opp for nye veier å gå når vi snakker om ungdom, utenforskap og psykisk helse.

1.4 Problemstilling

Med vennskap som ramme har jeg forsøkt å formulere en problemstilling:

Hva kan en studie av vennskap mellom ungdommer på tvers av generasjoner gi av innsikt og forståelse av vennsopsopplevelsen og vennskapets betydning for ungdommer som vokser opp i dagens samfunn?

For å svare på problemstillingen har jeg formulert to forskningsspørsmål:

- Hvilken betydning hadde vennskap for ungdom tidligere og hvilken betydning har det nå?
- Hvordan påvirkes ungdommenes vennskap av sosiale media og økt bruk av digitale plattformer?

1.5 Avgrensing og metodisk ramme

Her vil jeg forsøke å redegjøre for det sentrale fenomenet *vennskap* og hvordan jeg forstår dette begrepet. Dette er et begrep som rommer en hel del, og som betyr ulike ting for ulike mennesker. Selv om jeg her forsøker å definere det, ønsker jeg å være åpen for ulike tolkninger i det empiriske materialet. Jeg vil også presentere ulike forståelser av hva vennskap kan være, og reflektere rundt disse i lys av relevant teori.

Vennskap er noe annet enn bekjentskap (Rosa, 2019). Det ligger en gjensidighet bak vennskskapsbegrepet. To som vil hverandre godt, og er glade i hverandre. Gjensidigheten blir ofte løftet opp som en nødvendighet dersom man skal kalle en relasjon for et vennskap

(Borge, 2009). Det er en relasjon som skal gå begge veier. Jeg vil komme tilbake til ulike forståelser av vennskap i kapittel 2.

Når jeg spør informantene om vennskap er jeg åpen for at de selv legger mening i hva begrepet betyr for dem. Samtidig ber jeg dem reflektere over hva et godt vennskap er, og gå dypere i hva de legger i begrepet. Jeg lar meg inspirere av flere synspunkter på vennskapsbegrepet, og vil ikke komme med en endelig definisjon. Men for å avgrense oppgaven er det først og fremst de nærmeste vennskapsrelasjonene jeg er interessert i. De som er mest betydningsfulle for informantene, fremfor de mer perifere vennskapene.

Denne oppgaven er rammet inn av en teoridel som redegjør for relevant teori og litteratur for å belyse den empiriske undersøkelsen og analysen. Empirien består av materiale fra 8 dybdeintervju om vennskap i ungdomstiden. Utvalget består av 3 informanter som er over 70 år, og 5 informanter som er 16 eller 17 år. Informantene er først og fremst rekruttert på bakgrunn av alder.

Jeg har latt meg inspirere av fenomenologi og hermeneutikk for å utforske vennskap som fenomen. Gjennom et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv har jeg vært nysgjerrig og åpen i møtet med feltet. Det har vært en øvelse i å balansere egen forforståelse og nærhet til forskningsfeltet.

Jeg vil i denne masteroppgaven søke å gi en grundig innføring i forskningsprosessen og metodiske valg som er gjort underveis. Oppgaven avsluttes med en presentasjon av resultatene fra intervjuene, og en diskusjon på bakgrunn av relevant litteratur. Helt til slutt vil jeg komme med en oppsummering av og refleksjoner over hva resultatene kan bidra med videre.

2 Ulike forståelser av vennskap

I dette kapittelet vil jeg belyse ulike forståelser og perspektiver i relasjon til ungdom og vennskap. Det vil også komme et punkt om ungdomskultur for å synliggjøre konteksten vi befinner oss i.

2.1 Vennskap i et filosofisk perspektiv

Helt siden antikken har mennesket gjort forsøk på å definere hva et vennskap er. Aristoteles (384-322 BC) skriver om vennskap i «Den Nikomakiske etikk» og rangerer det i sin reneste form høyere enn rettferdighet. Han kalte det for et dydsvennskap⁵. Han tenkte på vennskap som en sjel i to legemer, riktignok kun mellom to frie menn⁶. Han anerkjente også at vennskap kommer i flere former, som nyttevennskap og nytelsesvennskap. Disse vennskapene søker å oppnå noe utover vennskapet i seg selv. De fleste vil nok være enige i at vi har venner som dekker ulike behov hos oss, og at ikke alle vennskap er dydsvennskap som omfatter betingelsesløs omsorg for den andre. I et vennskap for nyttens eller nytelsens skyld ønsker man også den andre godt, men da i tro om at også vi vil oppleve gode ting tilbake (Øksnes & Greve, 2015). At vennskapet gir oss nytte eller nytelse. For eksempel kan ungdommer ønske å bli venner med en som nyter stor popularitet, i håp om å høste noe av den samme populariteten. Vi kan derfor dra paralleller mellom Aristoteles tanker om vennskap og hvordan vi i dag tenker på vennskap. Svare (2004) skriver at vi innenfor nyttevennskap og nytelsesvennskap behandler våre venner som objekter uten egenverdi og at vennene kun har verdi dersom de produserer verdier til oss. Samtidig handler disse vennskapene også om gjensidighet. Dersom begge parter har nytte eller nytelse av vennskapet, kan vennskapet bli gjensidig. Så lenge det er i balanse vil det fungere, men disse vennskapene kan også lett havne i krise når den ene parten ikke møter den andres ønsker eller behov. I et dydsvennskap derimot, er ikke målet annet enn å oppnå et godt liv og ha det godt sammen. Aristoteles skriver at man også i et godt vennskap kan utveksle tjenester og hjelpe hverandre, men at man gjør det av uselviske grunner (Aristoteles, 2015). Disse vennskapene er også av mer varig karakter.

---

⁵ Ordet «dyd» peker på menneskelige egenskaper som fører til moralske handlinger og holdninger (Sletnes & Tranøy, 2021). Eksempler er ydmykhet, måtehold og rettferdighet.

⁶ I følge anerkjente historiske kilder eksisterte det i antikkens Hellas et strengt sosialt hierarki, der kvinner og barn, og slaver, hadde svært lav sosial status. De var ikke en del av det sosiale livet, og derfor heller ikke en del av Aristoteles' filosofi angående vennskap (Tvedt, Steen, & Østby, 2020).

Aristoteles er også opptatt av vennskap i form av felles aktivitet. Han mener at mennesket er skapt for å være i aktivitet. Dersom aktiviteten opphører, kan også vennskapet stå i fare for å opphøre. Aristoteles mener at for å lykkes som menneske må man utvikle sine evner sammen med andre. Det er verdifullt å være flink til noe, men du lykkes kun som menneske når du blir flink til noe sammen med andre. Greve (2015) beskriver vennskap i barnehagen som at barna *gjør* vennskap fremfor å oppleve det. Dette betyr at barna skaper vennskap gjennom leken med andre barn. Hvorvidt Aristoteles hadde vennskap mellom barn i tankene, er det umulig å si noe om. Jeg tenker likevel at dette er en relevant beskrivelse av vennskap også mellom barn.

Det er også skrevet om vennskap i nyere tid. Den italienske filosofen Francesco Alberoni skrev i 1986 sitt store verk om vennskap, *L'amicizia*. Eller *vennskap* på norsk. Han sammenligner vennskap med forelskelse, og sier at selv om begge deler er omsluttet av kjærlighet og ikke er gjensidig utelukkende, er det ikke det samme fenomenet (Alberoni, 1986). Forelskelse oppstår momentant som et lynnedslag og man blir i forelskelsens makt. Vennskap har imidlertid mange former og betydninger, og kan utvikle seg gjennom livet (Alberoni, 1986). «*Dei som er venner, tyr til kvarandre for å ha det godt saman*». (Alberoni, 1986, s. 12)

Alberoni (1986) beskriver starten av et vennskap som et møte og et valg. Det er ikke nok å møte en person og bli venner, man må ta et aktivt valg om å bli venner. Her ligger det til grunn at man ikke kan få hvem man vil som venn, og man kan heller ikke tvinge den andre til å bli vennen din. Det må være et gjensidig ønske om å ville bli venner. Samtidig, skriver Svare (2004), er vennskap også noe som bare oppstår. Det føles ikke nødvendigvis som at man tar et aktivt valg. To sjeler møtes, det slår gnister, og et vennskap er i gang. Så vil tiden vise hvor vennskapet vandrer.

Forståelsen av vennskap har også endret seg siden Alberoni skrev om det på 80-tallet. For eksempel er grensen mellom venner og kjærester mer utydelig i dag enn det har vært tidligere og for tidligere generasjoner. I dag er det for eksempel ikke uvanlig at venner har et seksuelt forhold, det har til og med et eget navn, «friends with benefits», og er en del av samfunnets ungdomskultur (Owen & Fincham, 2011). Man hører også om eldre enkefruer eller -menn som har fått seg en «venn» i voksen alder. Disse vennskapene skal ikke undervurderes, og jeg tenker de har sin naturlige plass sammen med andre relasjoner som vi kaller for vennskap.

Svare (2004) skriver at det gode vennskapet gjør livet lykkeligere. Tidligere har jeg skrevet at lykke bare er ekte dersom det deles med andre. Det er en tosidighet i alle ting, og et godt vennskap kan også innebære sorg og smerte (Løgstrup, 1999). Når man gir av seg selv til noen andre blir man utsatt i sin sårbarhet fordi du legger en del av deg i noen andres hender (Løgstrup, 1999). Dette er det som gjør vennskap så vakkert, men også så vanskelig. Vennskap handler ikke bare om at man er sammen og har det bra og opplever lykke. Det kan også handle om savn og tap. Men det blir på en måte prisen vi betaler for å ha gode venner. Det blir uunngåelig, og spesielt for tenåringer som er i en fase av livet der de opplever store omveltninger og påvirkning fra sterke ungdomskulturer (Bagwell & Schmidt, 2011).

2.2 Ungdomskultur

Overgangen fra barn til voksen har gjennom historien blitt markert på ulike måter, og ved ulike aldre (Fauske & Øia, 2003). Tidligere var det konfirmasjonen som satte punktum for barndommen, og det ble forventet at ungdommen skulle ut i arbeidslivet for å bidra med penger til husholdningen. Det var også et kjent fenomen på bygda at du fikk komme inn på bygdefest fra du ble konfirmert. Akseptabel alder for inngåelse av ekteskap har også vært en markør for når samfunnet oppfattet individet som voksen (Fauske & Øia, 2003). I dag er gjennomsnittsalderen for inngåelse av førstegangsekteskap i Norge 36 år for menn, og 34 år for kvinner (SSB, 2021). I årene mellom 1956 til 1960 var 2,8% av gutter gift i alderen 15-19 år, mens tallet for jentene lå på 16,6% i samme aldersgruppe. I neste aldersintervall, 20-24, er tallet 33,4% av menn og 48% for kvinner. Dette indikerer at spesielt jentene giftet seg tidlig, og at også gutter og menn giftet seg tidligere enn i dag. Disse tallene er hentet fra rapporten «ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960» (SSB, 1965). Det vi i dag tenker på som *ungdomstiden*, er i stor grad relatert til fritid (Fauske & Øia, 2003). Dette er tid sammen med jevnaldrende, som et alternativ til tid med familien. I forskningslitteratur fremstilles fritid som et fenomen som har vokst fram i takt med økt levestandard og lønnet arbeid, og den uttalte vestlige ungdomsrollen. Der ungdom for 60 år siden gikk ut i arbeidslivet som 15-åring for å tjene penger til familien, er dagens ungdom fratatt dette ansvaret og kan bruke tiden sin langt friere (Fauske & Øia, 2003).

Selv om ungdom for 60 år siden og ungdom i dag hadde ulike levekår, er det mye som tyder på at det likevel eksisterte en uttalt ungdomskultur som handlet om å distansere seg fra foreldregenerasjonen og søke seg mot jevnaldrende (Heilbrunner, 2008). I tiden etter andre

verdenskrig vokste det fram ulike miljø som markedsførte seg spesielt mot ungdom og ungdomskultur, som for eksempel kino og etter hvert diskotek (Heilbronner, 2008). Ungdommer i samlet flokk, eller *ungdomsgjenger*, ble etter hver sett på som den normale samværsformen for ungdommer (Fauske & Øia, 2003). Det er en oppfatning i dag om at ungdom er mindre selvstendige enn de var tidligere. Unge i dag setter pris på tid sammen med foreldrene sine, og bruker mindre tid borte fra hjemmet enn sine jevnaldrende for 30 eller 40 år siden (Bakken, 2019). De eksperimenterer også mindre med rusmidler og tobakk, og er sjeldnere i opposisjon. Fauske og Øia skrev i 2003 at ungdommen var blitt fratatt selvstendighet gjennom en nøye planlagt hverdag med skole og organiserte aktiviteter. I dag ser vi at ungdom faller fra det organiserte, og heller deltar på uorganisert aktivitet eller digitale aktiviteter (Bakken, 2019). Ungdomskulturen er i stadig endring, i takt med samfunnets endring, men søken mot å finne sin plass i flokken kan fremdeles synes like viktig i dag som det var for 60 år siden. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

2.2.1 Ungdom og vennskap

I overgangen fra barn til voksen må alle igjennom en lang og utfordrende oppdagelsesreise preget av oppturer, nedturer, usikkerhet, og sterke følelser. Ungdommer løsriver seg fra sine foreldre, og vennene tar opp en større plass i livene deres (Bagwell & Schmidt, 2011). Vennskap kan gå fra å være tilfeldig, til å bli et aktivt valg. Vennskap i barnehagen er blitt et politisert tema, der målet er å lære seg en verdifull egenskap som han eller hun må finpusse til de blir eldre og ta i bruk i et samfunn der sosiale egenskaper er svært viktig (Sundsdal, 2015). Vennskap blir redusert til noe man må lære seg for å kunne fungere godt i samfunnet senere i livet. Frønes (2006) snakker om *sosialisering*, som refererer til prosessen der mennesket utvikler seg til å bli velfungerende medlemmer av sitt samfunn og sin kultur. Her kan det diskuteres hva Frønes mener med *velfungerende*, da jeg tenker at det finnes ulike tanker om mennesker fungerer godt i samfunnet eller ikke.

En av de første i nyere tid som skrev om vennskap er Harry Stack Sullivan, som lanserte det han kalte for den mellommenneskelige teorien innenfor psykiatri (Sullivan, Perry, & Gawel, 1953). Teorien går ut på at selvet konstrueres i møte med andre. Han mente at det var spesielt i tenårene at mennesker utvikler den sosiale personligheten sin, og at det derfor er naturlig å søke mot jevnaldrende for å utforske egen identitet. Sullivan (1953) argumenterte for at vennskap var spesielt viktig og unikt siden dette er den første mellommenneskelige relasjonen der barn utvikler dypere forståelse og empati ovenfor andre mennesker enn nær familie.

I Norge har Anne Inger Helmen Borge forsket på og skrevet mye om vennskap i barneårene, og evnen til å mestre livet senere (Borge, 2007). Hun bruker begrepet *resiliens*, for å beskrive at noen klarer seg bra til tross for at de opplever ting som er vanskelige. De barna med høy grad av resiliens har god evne til å håndtere stress og fysiske påkjenninger. Vennskap er en av faktorene som bidrar til sterkere resiliens hos barn og ungdom, men det kan også bidra til å gjøre livet vanskeligere. Vennskskapsforholdet ligner i utgangspunktet ikke det forholdet man har til foreldre eller søsken. En mor kan ikke erstatte en nær venn, og vice versa. Det er intense følelser i spill, og selv om det kan være til stor glede, kan det også bidra til at man kan havne i store problemer. Det kan ikke tas for gitt at et vennskap mellom to ungdommer alltid faller heldig ut (Borge, 2007). Et hvert vennskap kan være i en relativt konstant endring.

Deler av vennskskapsaspektet er uendret fra barn til ungdom. Man vil for eksempel alltid sette pris på å ha en venn man kan le og ha det gøy sammen med. Men det vil også utvikle seg, og først som ungdom er det deler av vennskapet man virkelig kan sette pris på. Bagwell & Schmidt (2011) hevder at opplevelsen av tosomhet, at man eksisterer som en dyade og er en del av en konstellasjon utenom deg selv, i gjensidig forpliktelse og tillit, betyr at ungdom knytter dypere og tettere bånd med sine venner enn det barn kanskje gjør. Det er ikke dermed sagt at ikke barn opplever å knytte dypere bånd til sine venner, vennskap i barneårene kan bety svært mye for barnets følelsesmessige utvikling og være en stor og viktig del av barndommen (Borge, 2009). Opplevelsen av vennskap er derimot annerledes fra barn til ungdom, da ungdommer får et endret forhold til sitt eget følelsesliv og opplever vennskap på en annen måte etter hvert som de blir eldre (Bagwell & Schmidt, 2011).

Nærhet og det at man deler intime detaljer med hverandre synes å være en spesielt viktig faktor for vennskap i ungdomsårene, og særs viktig for jenter (Bagwell & Smidt, 2011). Gjennom å vise små glimt av sitt indre til en annen person og observere reaksjonen til denne, speiler ungdom seg selv i hverandre, og lærer mer om hvem de er. Dette er en stor del av utviklingen ungdom på vei inn i voksenlivet må igjennom. Ungdom lærer av hverandre. I interaksjon med andre finsliper vi våre sosiale egenskaper, og utvikler våre evner til empati, tillit, nærhet og konflikthåndtering (Bagwell & Schmidt, 2011). Frønes (2006) skriver om barn og ungdom i møte med de signifikante andre. De kan forstås som mennesker som er retningsgivende og påvirkende for hvem vi er. I tidlig alder er det foreldrene våre som er de signifikante andre, mens det skjer en dreining i ungdomsårene mot jevnaldrende. Frønes

(2006) hevder at det er i tenårene sammen med andre på samme alder, at vi utvikler holdninger som vil prege oss resten av livet. Dette betyr ikke at det kun er tenårene som preger vår personlighet, vi mennesker ser ut til å ha evnen til å endre oss og tilegne oss nye personlige trekk og egenskaper gjennom hele livet (Nilsen et al., 2017)

2.2.2 Ungdom i et moderne, akselererende samfunn

Samfunnet vi lever i har aldri endret seg så raskt som det gjør akkurat nå. I et forsøk på å mestre livet og å frigjøre mer tid til oss selv, utvikles det ny teknologi hver eneste dag. Hartmut Rosa har beskrevet den vestlige verden som et akselererende samfunn (Rosa, 2010). Samfunnet manipuleres til å tro at raskere alltid er bedre. Både menneske og maskin skal alltid bli forbedret, og det oppnås gjennom å prestere raskere og mer effektivt (Rosa, 2010). Samtidig har vi aldri hatt opplevelsen av å ha så lite tid til overs (Brinkmann, 2015). Brinkmann (2015) sier at vi er mer opptatt av at vi skal ha føtter, ikke røtter. På den måten er vi til enhver tid klare for å ta det neste steget, være dynamiske, fremfor å slå rot og bli stående stille. Fremfor å leve i øyeblikket her og nå, skal vi hele tiden planlegge for å dra videre. Vi skal ikke knytte oss for mye til omgivelsene våre, da risikerer vi å gå glipp av nye omgivelser. Ifølge Brinkmann (2015) betyr det å slå røtter at du knytter deg til andre mennesker, steder, og hverdagslige ting, mens det i samfunnet i dag legges opp til en flyktighet der vi hele tiden skal røre på oss.

Det akselererende samfunnet holder et høyt tempo. Moter og trender, hva man skal bry seg om, hvilken bil er mest miljøvennlig, alt dette oppfordrer samfunnet oss til å følge med på (Rosa, 2019). Samtidig som et moderne samfunn preget av raske endringer stiller høye krav til sine individer, har det til enhver tid vært ungdomsgenerasjonen som har tatt til seg ny teknologi og gjort seg fortrolig med den først (Fauske & Øia, 2003). Rosa (2019) argumenterer for at vi mennesker i den vestlige verden har mistet noe av kontakten med oss selv, jorda vi lever på og menneskene vi lever sammen med. Han skriver om *gjenklang* og kaller boken sin for *Resonance*. Jeg har imidlertid tatt meg den frihet å oversette det til ordet *gjenklang*. *Resonans* er for meg et fremmedgjørende ord, det er liksom bare lyd som henger igjen, mens *gjenklang* handler om hva jeg sender ut, og hva jeg oppfatter kommer tilbake.

Rosa (2019) stiller for eksempel spørsmål ved om dagens ungdomsgenerasjon har mistet evnen til å hente ut sin indre rebell og rope høyt i protest mot samfunnets lydighet, slik ungdom gjorde på 60- og 70-tallet. Han mener at en relasjon med gjenklang er en dynamisk

interaksjon mellom subjekt og verden. Dette gjelder ikke bare den fysiske verden vi lever i, men også andre individer, tid og rom, og ikke minst sin egen kropp. Det kan bli krevende i et moderne aksellererende samfunn som setter effektivisering og vekst i høysetet.

Rosa (2019) har også skrevet om vennskap, i relasjon til gjenklang. Han definerer det slik: «*Two people are friends when a resonant wire of sympathy and trust vibrates between them*» (Rosa, *Resonance*, 2019, s. 217). Han trekker frem sympati og tillit som grunnleggende egenskaper i et vennskap, og fremhever også gjensidigheten gjennom gjenklang i det menneskelige liv. Et vennskap som oppstår, kan på mange måter være et forklarende bilde på nettopp hva *gjenklang* handler om. At man til tross for samfunnets støy og stress knytter seg til et menneske fordi noe ved det mennesket berørte noe i deg.

I det moderne samfunnet er Rosa (2019) bekymret for at vennskapet kapitaliseres. At vennskap blir redusert til å handle om hvor mye man gir og hvor mye man får tilbake, her illustrert ved eksemplet om forbrukeren og entreprenøren (May, 2012). May (2012) hevder at det moderne økonomiske mennesket enten forbruker alt det kommer over av livets gleder, tar for seg, og stadig velger det som gir mest nytelse, eller forsøker å manipulere omverdenen til egen vinning og selvhevdelse. May (2012) trekker dette tilbake til Aristoteles' tanker om vennskap for nytte og nytelse. Han sier at vi slutter å se vennene våre for hvem de er, og heller fokuserer på hva de kan gi oss. Dette er også aktuelle karakteristikk av vennskap i tiden vi nå lever i, der et dypere vennskap, Aristoteles ville nok kalt det et dydsvennskap, vil være en motsetning til levestandardene under kapitalismen, der materialisme, forbrukersamfunn og selvhevdelse synes å være fremtredende.

2.3 Vennskap som skapes, og vennskap som oppstår

Som litteraturen ovenfor viser, er det mange ulike forståelser av hva et vennskap kan være. Det hersker bred enighet om at et godt vennskap er gjensidig og likeverdig, men det er tydelig krevende å sette ord på om et vennskap er noe som oppstår spontant, noe som bare skjer, eller om det kan etterstrebes og skapes. Er vennskap noe som gjøres, slik Øksnes hevder i relasjon til vennskap mellom barn (Øksnes & Greve, 2015), eller er det som Rosa (2019) skriver, noe som oppstår når to mennesker opplever gjensidig tillit og sympati. Dette avsnittet skal ikke ende opp i en konklusjon, men søker heller å tydeliggjøre at det finnes mange ulike

oppfatninger av hva et vennskap innebærer. Dette taler for at vennskap er uhåndgripelig, gjennom at det er noe vi alle kjenner oss igjen i, men samtidig har vanskelig for å sette ord på.

Uansett hvilken oppfatning en måtte ha, synes vennskap å være en uunngåelig og grunnleggende del av menneskers liv. I psykologien defineres vennskap som et menneskelig behov, og i Maslows behovspyramide er fellesskap og vennskap det tredje nivået i pyramiden (Maslow, 1993). Vennskap og behovet for «den andre» er her rangert som langt viktigere enn selvrealisering og anerkjennelse. Møter som blir betydningsfulle mellom mennesker kan imidlertid ifølge Martinsen og Kjær (2015) ikke kontrolleres eller kategoriseres. Vi trenger å ha venner, det er en del av det å være menneske. Samtidig blir det interessant å utforske skjæringspunktet mellom dette menneskelige fenomenet og det senmoderne samfunnet som omgir oss i dag.

3 Tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg presentere forskning som er gjort innenfor dette temaet. Jeg vil også referere til nasjonale rapporter med relevant innhold. Målet med dette kapitlet er å vise hva det allerede er forsket på, og hva vi vet om vennskap mellom ungdommer i dag. Det er tatt utgangspunkt i norske rapporter og studier, men det refereres også til forskning gjennomført i USA.

Det er gjennomført litteratursøk i ulike databaser for å finne frem til relevant og nyere forskning på dette temaet. Det ble gjort søk i Oria, Scopus og Medline, etter artikler publisert de siste ti årene i vestlige land. Søkeordene var *friendship* og *adolescents*, *digital friendship*, *friendship quality*, og *western youth culture*.

3.1 Ungdom og utenforskap

I 2020 publiserte organisasjonen Voksne for Barn en rapport som handlet om utenforskap blant ungdom (Wetterhus et al., 2020). Rapporten baserte seg på dybdeintervju og en nettundersøkelse. Målgruppen var unge voksne i alderen 15-25 år. I rapporten er utenforskap definert som personer som oppfyller ett eller flere av disse kravene:

- Falt ut av arbeid eller skole
- Får ikke jobb
- Får ikke studieplass/klarer ikke å studere
- Isolering i forbindelse med gaming/spillavhengighet
- Isolering grunnet angst/psykisk sykdom
- Isolering grunnet fysisk sykdom/skade/funksjonsnedsettelse

Utenforskap kan videre deles inn i to kategorier, objektivt utenforskap og subjektivt utenforskap (Wetterhus et al., 2020). Objektivt utenforskap er personer som faller utenfor viktige samfunnsarenaer eller felleskap. Subjektivt utenforskap er ungdommer som deltar i samfunnet, men *opplever* at de står utenfor. Utenforskap har blitt mer omtalt de siste årene. Ikke minst på grunn av de samfunnsøkonomiske gevinstene av å forebygge at mennesker faller utenfor (Finansdepartementet, 2021). Det nevnes ofte i forbindelse med sosial bærekraft, som også er et mye brukt begrep for tiden. Etter at FN i 2017 lanserte sine

bærekraftsmål, har bærekraft⁷ blitt et begrep som skal på dagsorden i svært mange ulike sammenhenger. Sosial bærekraft som begrep brukes noe ulikt i de ulike rapportene, da det på den ene siden snakkes om trygge lokalsamfunn der alle kan oppleve tilhørighet (FHI, 2020), mens det i Perspektivmeldingen (Finansdepartementet, 2021) handler om å skaffe mennesker arbeid de trives med slik at de kan bidra til fellesskapet og ikke «bare» være en utgiftspost (Finansdepartementet, 2021). Utenforskap er beskrevet som et samfunnsproblem som koster staten mye penger, og koster de det gjelder langt mer.

I rapporten som handler om ungdom og utenforskap er det identifisert flere likhetstrekk mellom ungdommene som står i dette. Blant annet har de ofte opplevd mobbing fra tidlig alder, og setter ord på at de nå har lav emosjonell og relasjonell kompetanse (Wetterhus et al., 2020). Ungdommene sier også at de ikke har noen nære venner og at de føler seg ensomme. Vennskap, eller snarere mangelen på vennskap, synes dermed å være en faktor for å havne i utenforskap. 59% av de som deltok i undersøkelsen mente at det var vennene som hadde sviktet dem, og at dette var en utløsende faktor for at de havnet utenfor (Wetterhus et al., 2020). Det er også sett nærmere på om de som opplever å være på utsiden deler dette med noen. Resultatene fra studien tyder på at mange ungdommer velger å skjule at de er utenfor og har det vanskelig, og de skjuler det spesielt for venner og familie.

UngData er en annen nasjonal undersøkelse, som gjennomføres med jevne mellomrom fra barna går i 5.-klasse og til de fullfører videregående. I Norge har vi tall helt fra 2010 og fram til i dag. Undersøkelsen tar for seg et stort spekter av ungdommenes hverdag, seksualatferd, og risikoatferd forbundet med rus og tobakk. Målet med undersøkelsen er å få frem et oversiktsbilde av ungdommenes livsverden. Vennskap og tilhørighet i et fellesskap er også en del av UngData. I den nasjonale rapporten fra 2019 sier de fleste at de har en nær venn de kan stole på (Bakken, 2019). Samtidig er det ulikheter mellom ungdommer med høy og lav sosial status, der de med lav sosioøkonomisk status oftere svarer at de mangler en fortrolig venn og at de synes det er vanskelig å få nye venner. Tre av ti jenter og to av ti gutter svarer at de

---

⁷ Bærekraft ble først brukt i rapporten *Vår felles fremtid* fra 1987, der definisjonen pekte på ressursbruk av hensyn til fremtidige generasjoner på jorda. Senere har begrepet endret seg til å handle om utvikling, der FN deler bærekraftig utvikling inn i 3 hovedområder: Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. FN's bærekraftsmål er verdens felles arbeidplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030 (Sporstøl, 2019).

synes det er ganske vanskelig å få nye venner. Dette har ikke endret seg i løpet av de siste ti årene, hverken for gutter eller jenter (Bakken, 2019).

Det utarbeides hvert år en rapport om mobbing skolen på bakgrunn av den årlige Elevundersøkelsen (Wendelborg, 2021). Det skilles her mellom mobbing som skjer ansikt til ansikt, og mobbing som skjer digitalt. Det ble ved Elevundersøkelsen i 2020 klart at 5,8% av elevene oppgir at de er utsatt for mobbing i en eller annen form på skolen (Wendelborg, 2021). Dette tallet inkluderer elever som oppgir at de blir mobbet av voksne på skolen, og mobbing som skjer digitalt. Tallet på ungdommer som oppgir at de mobber andre er 0,8% (Wendelborg, 2021). Mobbing og vennskap som tema henger tett sammen. Opplevelsen av å ha venner som trøster og som forsvarer deg mot mobbing motvirker de negative påvirkningene mobbing kan ha (Breivik et al., 2017). Dersom kvaliteten på vennskapet er høyt, kan dette for eksempel bidra til at barn og unge som har opplevd mobbing ikke utvikler negativ selvfølelse. Det mangler derimot kunnskap om hvilke kvaliteter som er avgjørende, og om også størrelsen på nettverket har betydning for negative konsekvenser av mobbing (Breivik et al., 2017).

3.2 Ungdom og vennskap i en digital hverdag

Dataene fra UngData tolkes i den retning at mange ungdommer i større grad har gode venner som de aldri har møtt fysisk (Bakken, 2019). Vennskap som skapes og oppleves gjennom digitale plattformer blir stadig vanligere. Dette gjelder spesielt vennskap blant gutter, da så mange som fem av ti gutter rapporterer at de har nære venner som de har kontakt med gjennom digitale plattformer (Bakken, 2019). For jentene er tallet på det høyeste fire av ti. Tallet ser ut til å synke noe med alderen, og er på topp rundt tiende klasse før det flater ut og synker gradvis gjennom videregående skole.

De digitale vennskapene favner også vennskap mellom ungdommer som møtes ansikt til ansikt, men i tillegg har mye kontakt i den digitale sfære. I dag er det selvsagt at ungdommer tar i bruk smarttelefoner og kommuniserer med hverandre gjennom sosiale media (Valkenburg & Piotrowski, 2018). I 2018 kom det en artikkel som tok for seg på hvilken måte vennskap mellom ungdommer møtte utfordringer i en digital kontekst (White, Weinstein, & Selman, 2018). Selv om kommunikasjon som skjer i sosiale media kan virke positivt på en god relasjon, kan det også virke utfordrende eller skadende på et vennskap. I en studie

rapporterte hele 22% at de hadde opplevd adferd over internett som hadde endt i at et vennskap ble avsluttet (White et al., 2018). I denne studien, som ble gjort i USA, så forfatterne at bruk av digital teknologi forsterket flere elementer av et vennskap mellom ungdommer. Både det som var bra, og det som var utfordrende. De kommenterte også at det var et behov for å se nærmere på hvordan kommunikasjonen endrer opplevelsen for de som deltar når den skjer digitalt (White et al., 2018).

Ungdommene har etablert et nytt begrep: Fear of missing out (FOMO). Opplevelsen av at det skjer noe et sted som du ikke er en del av, gjerne underbygget av en fremstilling av livet i sosiale media. Det er få ting som er viktigere for ungdommer enn opplevelsen av å tilhøre et felleskap (Bartolo, 2019). FOMO er med på å forsterke dette behovet. Ingen ønsker å være på utsiden. FOMO er en utløsende mekanisme som gjør bruken av sosiale media skadelig for ungdommenes psykiske helse (Beyens, Frison, & Eggermont, 2016). I søken på bekreftelse og popularitet gjennom sosiale media, opplever ungdommene økt stress og dårlig selvfølelse, som igjen kan føre til mer alvorlige psykiske problemer (Beyens et al., 2016). «*Sosiale medier ødelegger selvbildet mitt. Prøver å slette Instagram men klarer det ikke, selv om jeg vet hvor dårlig det er for meg*» (Anonymt innsendt til Instagram-kontoen Norske Hemmeligheter, 2021). FOMO kan også være negativt på andre områder, da det nylig ble oppdaget at ungdommer som ofte føler at de går glipp av noe drikker mer alkohol enn andre (Brunborg, Skogen, & Burdzovic Andreas, 2021).

Artikkelen til Beyens et al (2016) tok for seg ungdommens bruk av det sosiale mediet Facebook. Som et bilde på den raske utviklingen skrev Valkenburg og Piotrowski (Valkenburg & Piotrowski, 2018) bare et par år senere at ungdommer for lengst har forlatt Facebook og nå befinner seg på helt andre sosiale plattformer, ukjent for store deler av den voksne befolkningen. Det kan selvsagt også være slik at FOMO eksisterte før vi levde i en verden av hjerter og likes, og at denne følelsen er like skadelig uavhengig av vår interaksjon i sosiale media.

3.3 Vennskap med et helsefremmende blikk

Det er gjennomført langvarige studier på vennskap fra barnehagen og inn i voksenlivet, og fra ungdomstiden og videre. For eksempel har man sett på sammenhengen mellom vennskap i ungdomstiden og fysisk helse som voksen (Allen, Uchino, & Hafen, 2015). Ungdommene

som opplevde nære vennskap i ungdomstiden, hadde bedre helse som voksne. Det å sette sine egne behov til side til fordel for behovet til individene i vennegruppen, ser ut til å redusere stress og være forebyggende for sykdom (Allen et al., 2015). I 2010 ble det publisert en større metaanalyse, som viste at gode vennskap og sosiale relasjoner er like viktig for god helse som det er å leve en sunn livsstil (Holt-Lunstad, Smith, & Layton, 2010). Her hevder forfatterne at samfunnet, der vi omgir oss med færre mennesker enn tidligere fordi vi lever i mindre familier og organiserer fritiden vår i større grad, kan være faktorer til økt ensomhet og økt forekomst av fysiske og psykiske plager.

Det er også gjennomført studier i Norge som omhandler vennskap. Borge (2009) har forsket mye på vennskap hos små barn, og på hvilken måte vennskap former mennesker fra de er små. Her kommer det frem at et konvensjonelt likeverdig vennskap i barnehagealder er essensielt for barnets følelsesmessige og kognitive utvikling. Det er også større sannsynlighet for at barnet vil fungere godt på skolen, ta høyere utdanning og ha høy sosial status, dersom det blir tilrettelagt for at barnet kan få gode sosiale relasjoner og vennskap allerede i barnehagen (Borge, 2009). Barn blir tidlig svært bevisste på hvem de ønsker å være venn med, samtidig som vennskap ikke må forveksles med popularitet. De positive ringvirkningene kommer av likeverdige og gode vennskap, og ikke av å være det mest populære barnet (Borge, 2009). Selv om dette sannsynligvis ikke er gjensidig utelukkende. Det er også interessant å se at barna selv oppga andre venner enn det de voksne gjorde. Dette forteller noe om barnas verden og de voksnes blikk. Det de voksne ser er ikke nødvendigvis slik barna oppfatter det.

Statistisk sentralbyrå gjennomførte i samarbeid med forskningsinstituttet NOVA i 2007 studien av livsløp generasjon og kjønn, LOGG, (Barstad, 2009). Studien viser at nordmenn generelt har mange venner, men at ensomhet også er utbredt. Spesielt blant enslige og mennesker som opplever utenforskap. Studien sier ingen ting om vennskap som fenomen, og dveler heller ikke ved vennskap hos ungdom. Den konkluderer med at enslige eldre menn med lavt utdanningsnivå er de som er mest ensomme i Norge, uten at undersøkelsen går mer inn på hva som ligger til grunn for den vurderingen.

4 Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere de metodiske valgene jeg har valgt for å gjennomføre prosjektet, og reflektere rundt min vitenskapsteoretiske forankring. Målet med kapittelet er å gi en transparent fremstilling av prosessen og en redegjørelse for valgene som er tatt.

Kapittelet inneholder også etiske betraktninger, og kritiske refleksjoner av metodevalget.

Metoderefleksjoner kommer i et siste underkapittel, men det ble også naturlig for meg å skrive noen av dem ned underveis.

4.1 Vitenskapsteoretisk tilnærming

Det er krevende å skulle plassere seg helt entydig i en vitenskapsteoretisk tradisjon. Som ung fysioterapistudent lærte jeg at vi utelukkende skulle forholde oss til evidensbasert kunnskap, og praktisere deretter. Det som Ringdal (2018) presenterer som et *positivistisk* vitenskapssyn i sin innledning til vitenskapsteori. Randomiserte kontrollerte studier var gullstandarden for hvordan vi skulle drive vårt virke. Deretter flyttet jeg til Helgelandskysten og åpnet min egen fysioterapi praksis. Jeg oppdaget til min store forskrekkelse at mine pasienter ikke i like stor grad var opptatt av forskningsverdenen og kunnskapsbasert praksis. De kunne ofte være helt uenige med meg og hadde sine egne erfaringer om hva som var den beste fremgangsmåten for akkurat deres kropp. Flere studier viser at ryggplager best behandles ved fysisk aktivitet og målrettet trening (Foster et al., 2018), men de får sine begrensninger i møte med et menneske som har erfart at alle bevegelser er smertefulle og oppleves skumle. Det betyr ikke at studien er verdiløs eller usann, men det betyr at i møter mellom mennesker er det behov for et mer nyansert bilde av hva som er kunnskap. Det jeg forsøker å fremheve her er at jeg mener flere former for kunnskap er verdifulle. Det som er sant i ett tilfelle kan være usant i et annet. På denne måten blir positivistisk syn hemmende for meg, da jeg opplever diskrepans mellom det jeg opplever og det jeg blir fortalt. «*Uten følelse og tolkning kan vi ikke være til, og uten dem kan vi ikke handle*». (Løgstrup, 1999, s.217).

Jeg forstår Løgstrup slik at de subjektive følelsene og tolkningene som hvert menneske bærer med seg også blir en del av en verdifull innsikt. Følelser og tolkning beriker vitenskapen fremfor å forringe den. I dette prosjektet intervjuer jeg mennesker om deres opplevelser og erfaringer knyttet til vennskap. Den norske filosofen Hans Skjervheim (1926-1999) har skrevet om objektivisering i vitenskapen, og mener at i samfunnsvitenskapelig forskning, som ofte studerer frie menneskers handlinger og mellommenneskelige relasjoner, er det ikke mulig

å tenke objekt og kausalitet (Skjervheim, 2001). Jeg knytter meg til denne forståelsen fordi den gir rom for å se hvert enkelt individ. I dette prosjektet er det den enkeltes stemme og fortelling jeg ser nærmere på. Jeg er selv en deltager i forskningen, på den måten at jeg er et handlende subjekt som virker inn på det feltet jeg studerer. Jeg har derfor valgt å støtte meg til en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming, og vil redegjøre for dette under de neste punktene.

4.1.1. Fenomenologi

Fenomenologi er en filosofisk tradisjon som har vokst frem de siste hundre årene, og har sin opprinnelse i Husserl's (1859-1938) filosofiske perspektiver. Husserl mente at fenomener eksisterer i menneskenes bevissthet, og at et fenomen er det som oppleves av subjektet, ikke nødvendigvis en objektiv virkelighet (Postholm, 2010). Ordet *fenomen* har gresk opprinnelse, og betyr *det som viser seg* (Thoresen, Rugseth, & Bondevik, 2020). Fenomenet er i erfaringen og opplevelsen av virkeligheten, slik den fremstår for oss og i dette tilfellet for intervjupersonene.

Hans Skjervheim (1926-1999) er kanskje mest kjent for sin kritiske drøfting av positivismen, men han var også kritisk til objektivismen i de vitenskapelige disiplinene. Dette gjaldt også i samfunnsvitenskapen. Han skriver: «*Fenomenologien handlar ikkje om gjenstandar i den verkelege verda, men om korleis desse gjenstandane, korleis den verkelege verda konstituerar seg for medvitet*» (Skjervheim, 1996, s. 173).

Skjervheim (1996) var opptatt av at mennesket som subjekt er fenomenets kjerne. Han skriver at menneskets bevissthet alltid er rettet mot «noe», og kaller dette for *intensjonalitet* (Skjervheim & Måseide, 2000). Dette «noe» kan være så mangt, og fenomenologien søker å beskrive hvordan «noe» er i menneskets bevissthet. I dette prosjektet handler det om å nærme seg hvordan vennskap fremtrer i intervjupersonenes forståelse.

Husserl introduserte begrepet *livsverden*, et begrep som senere er tatt i bruk i fenomenologisk litteratur for å beskrive essensen i hva fenomenologien er ute etter å studere (Karlsaune, 2012). Det kan også beskrives som *hverdagsverden*, da det er den verden vi som enkeltmennesker tar for gitt og er fortrolige med (Thoresen et al., 2020). Husserl sier at livsverdenen er selve fundamentet for vitenskapelig undersøkelse, da all vitenskapelig

virksomhet har sitt utspring i det konkrete og det nære, og ikke det abstrakte (Thoresen et al., 2020).

Merleau-Ponty skisserer fenomenologisk metode som å beskrive fremfor å forklare (Brinkmann & Kvale, 2015). Med en slik tilnærming ønsker forskeren å se verden fra informantens perspektiv, og få en forståelse av hvordan verden ser ut fra deres synspunkt. Dette krever et åpent sinn, og stor respekt for informantens livsverden. Man blir kanskje invitert til å følge et annet menneskets vandring på livets vei et lite øyeblikk. Forskeren er en aktiv deltager, og observerer ikke som en utenforstående. Ved å være innvevd i informantens livsverden kan man berøre en del av deres virkelighet. I et fenomenologisk perspektiv vil forskeren alltid være til stede i sansningen og følelser i situasjonen mennesket befinner seg i (Martinsen, 1991). Ifølge Martinsen (1991) søker fenomenologien å åpne situasjonen opp og gi rom for å studere fenomenet fra flere sider. Her tenker jeg at det kreves en balanse mellom å ikke komme for nært, og samtidig nærme seg slik at fenomenet kan få rom tre fram. Vår faglighet og hvilket språk vi bruker i møte med fenomenet er med på å påvirke om situasjonen er åpen eller ikke (Martinsen, 1991).

Jeg vil også trekke frem ærlighet som en del av fenomenologisk forskning. For å studere et fenomen tenker jeg at det er betydningsfullt for forskeren å være ærlig overfor informanten og fenomenet, men også overfor seg selv. Det handler om å være ærlig i møte med det vi sanser. Forskere må være ærlige på at det kanskje ikke er alt man avdekker ved fenomenet en er enige i eller synes er greit. Jeg opplever at fenomenologien utfordrer oss til å være mer åpen enn det vi i utgangspunktet er komfortable med. Den ryster oss, og gir oss nye erfaringer gjennom at vi lar oss berøre (Martinsen, 1998). Det er kanskje derfor en fenomenologisk tilnærming blir en krevende øvelse, og samtidig egner seg så godt til å studere mellommenneskelige relasjoner.

4.1.2. Hermeneutikk

Hermeneutisk filosofi handler om tolkning og forståelse (Thoresen et al., 2020). Det begynte som en metode for å tolke religiøse tekster, men har vokst til å også handle om forståelse og tolkning av virkeligheten. Heidegger brakte frem et vendepunkt i den hermeneutiske filosofien. Han hevdet at forståelse retter seg mot virkeligheten, og den fortolkende prosess er ikke en metode men en grunnleggende del av menneskelivet (Heidegger, 2002). Hans-Georg Gadamer (1900-2002) er fremfor alt kjent for sin hermeneutiske filosofi. Han sier at all

forståelse og erkjennelse er hermeneutikk, og kaller det fortolkningskunst (Lindseth, 1981). Vår forståelse er preget av hvilken oppfatning vi hadde om virkeligheten til å begynne med. Lindseth kaller det for-dommer, da dette er hvordan vi har «dømt» virkeligheten på forhånd, og predikerer hvordan vi dømmer den i fremtiden. Gadamer var opptatt av at disse for-dommene må identifiseres på forhånd, da dette er grunnlaget for å oppnå ny forståelse (Gadamer, 1989). For-dommer gjør forskeren i stand til å sette virkeligheten inn i en kontekst, som igjen åpner opp for nye impulser og gjør at virkeligheten kan dømmes på nytt på nye måter (Lindseth, 1981).

For å oppnå ny forståelse kan vi bruke noen prinsipper som beskrives som den hermeneutiske sirkel. Her vil forskeren bevege seg frem og tilbake mellom forforståelse og ny forståelse, i en positiv spiral. Ny erkjennelse og forståelse vil gi en annen forforståelse enn den man hadde da man startet. Så vil kanskje denne nye forforståelsen igjen gjøre at du ser materialet eller fenomenet fra en ny side, og igjen oppnå ny forståelse. Dette peker tilbake på viktigheten av å etablere sin egen forforståelse, og være seg den bevisst gjennom forskningsprosessen, jfr. punkt 1.2.

4.1.3 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

I dette prosjektet har jeg forsøkt å ha en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming i forskningsprosessen. Jeg har valgt å støtte meg på Gadamer og Lindseth, i tillegg til Crowther (Crowther, Ironside, Spence, & Smythe, 2017) som har utviklet en metode for å bruke transkribert materiale til å skape historier, *crafting stories*. Crowther et al (2017) legger frem et teoretisk rammeverk basert på Heidegger, Gadamer, Ricoeur og Derrida. Dette vil jeg komme mer tilbake til senere i metodekapitlet. En fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming krever at forskeren er åpen, og spørrende ovenfor materialet sitt. Man må være mottakelig for å se nyanser og endringer i de fenomen som trer frem (Crowther et al., 2017). En fortelling vil kunne løfte skjulte fenomen, og forskeren må tydeliggjøre sin forståelse gjennom å presentere fortellingen, og sin egen forforståelse. Det må også komme tydelig frem i hvilken grad forståelsen endres gjennom fortolkningen av materialet.

4.2 Kvalitativ metode

Dette prosjektet fikk tidlig en tydelig retning: innsikt i og forståelse av vennskap mellom ungdommer. Det er forskningsspørsmålet som avgjør hvilken vitenskapelig metode som vil være mest hensiktsmessig. Mitt forskningsspørsmål krever en kvalitativ tilnærming, da det er

essensielt å beskrive fremfor å måle. Kvalitative metoder er best egnet i studier der forskeren søker å studere fenomener som oppstår mellom mennesker og deres interaksjon (Silverman, 2016). Denne studien beveger seg i grenseland mellom samfunnsvitenskapen og humaniora. Samfunnsvitenskapens materie er mennesket som tenkende og handlende vesen (Ringdal, 2018). I dette prosjektet har derimot utførelsen lent seg mer mot humaniora enn samfunnsvitenskap, selv om mye av det teoretiske rammeverket kommer herfra.

En kvalitativ tilnærming gir forskeren adgang til informantens livsverden. Målet med datainnsamlingen er ikke kvantifisering, men å forstå betydningen av elementer, fenomener, i intervjupersonens virkelighet. Postholm (2010) sier at kvalitativ forskning betyr å være nysgjerrig på informantens perspektiv.

I dette prosjektet har jeg valgt å bruke dybdeintervju for å svare på forskningsspørsmålene mine og problemstillingen. Jeg søker å oppnå innsikt i og forståelse av temaet vennskap, og jeg ble nysgjerrig på hva ungdom og eldre kunne fortelle meg om dette temaet. Jeg har støttet meg til Brinkmann og Kvale (2015), som skisserer et *livsverdenintervju*. Et kvalitativt forskningsintervju som søker kunnskap om intervjupersonens virkelighet, og tanker om vennskap.

4.2.1 Utvalg

Jeg arbeidet mye med å identifisere hvilket utvalg jeg skulle bruke for å svare på forskningsspørsmålene mine. Et utvalg bør være strategisk selektert med tanke på hvem som best kan bidra til å belyse problemstillingen (Malterud, 2013). Mitt utgangspunkt var at jeg ville se nærmere på ungdommer og deres vennskskapsrelasjoner, men jeg ble etter hvert også interessert i å studere dette temaet på tvers av generasjoner. Jeg fikk da behov for å intervju noen som hadde vært ung i en annen tid da samfunnet så annerledes ut enn det gjør i dag. Jeg var innom tanken på å intervju noen som var nærmere meg selv i alder, men forkastet denne tanken da jeg kom frem til at det er de store linjene mellom den yngre og den eldre generasjonen jeg er opptatt av å studere. Både for å få frem eventuelle kontraster, men også for å se på hva som ikke har endret seg. Et tredje utvalg ble for meg mest å oppfatte som overflødig i denne sammenhengen.

Jeg valgte å begynne med rekruttering av intervjupersoner i en annen kommune enn den jeg selv befinner meg i. Dette med tanke på at temaet jeg har valgt kan være vanskelig for noen,

og at det opplevdes best å ikke ha kjennskap til intervjupersonene på forhånd. Det føltes mer tillitvekkende at intervjupersonen hadde takket ja til å bli intervjuet uten at de følte seg presset fordi de visste hvem jeg var. I jobben min møter jeg mange personer som kunne ha vært aktuelle å intervju, men i begynnelsen føltes det ikke riktig å be dem om å stille opp for meg på intervju. Etter hvert som prosessen gikk, endret dette seg i noen grad. Jeg opplevde at de som ble intervjuet oppfattet det som veldig hyggelig å bli spurt, og at de gladelig delte fra sine liv uansett om de visste hvem jeg var eller ikke. De virket takknemlige for at noen ville høre på historiene deres. Noen intervjupersoner ble derfor rekruttert også fra egen kommune.

Det var primært alder som avgjorde om en person var aktuell som intervjuperson eller ikke. Den yngste gruppen, ungdommene, skulle ha fylt 16 år, og ikke være eldre enn 17 år. Tanken var at de skulle ha ungdomstiden nært inntil seg, og stå i denne brytningen i overgangen fra barn til voksen. Ungdom over 16 år har også mulighet til å samtykke til deltagelse i forskningsprosjekt uten å involvere foreldrene sine (NSD, 2021). Jeg ønsket en jevn fordeling av kjønn. For å rekruttere i denne gruppen sendte jeg en henvendelse med et informasjonsbrev (vedlegg 1) til ungdomsråd, ungdomsskolen og videregående skoler. Forespørselen gikk ut til mange mulige intervjupersoner, og de som ble rekruttert var alle elever ved videregående skole. Fem ungdommer ble intervjuet.

Det andre utvalget mitt besto av personer over 70 år. For å rekruttere disse tok jeg kontakt med rådet for eldre og funksjonshemmede i den aktuelle kommunen, som fikk oversendt informasjonsbrevet. Her fikk jeg først tips om en person som kunne tenke seg å bli intervjuet, som videre rekrutterte ytterligere en intervjuperson. Den siste personen ble rekruttert fra egen kommune. Også i dette utvalget var det tilstrebet en jevn fordeling, hvorav to av tre var kvinner. Jeg avtalte på telefon i forkant av intervjuet hva som skulle skje, og alle intervjupersonene skrev under på skjema om informert samtykke før intervjuet startet (vedlegg 2).

I utgangspunktet hadde jeg planlagt å intervju 5 personer i begge utvalg. Det ble gjennomført intervju av 5 elever i 16-17 års alderen, og 3 personer i det eldste utvalget. Da jeg hadde gjennomført to intervju i det eldste utvalget så jeg tydelig at jeg satt igjen med et rikere materiale enn jeg på forhånd hadde sett for meg. Intervjuene varte dobbelt så lenge som intervjuene med ungdommene. Jeg tok da en avgjørelse om at det kun var nødvendig med ett

intervju til, dersom dette resulterte i et tilsvarende rikt materiale. Dette viste seg å stemme, og jeg opplevde å sitte igjen med et balansert materiale fra begge utvalgene.

4.2.3 Dybdeintervju

Et kvalitativt forskningsintervju ønsker å belyse en problemstilling gjennom å løfte frem intervjupersoners tanker, erfaringer og perspektiv (Brinkmann & Kvale, 2015). For å lykkes med et forskningsintervju hevder Brinkmann og Kvale (2015) at det spesielt er to ting forskeren må ta hensyn til: å skape rom for en god dialog, og en refleksjon rundt konteksten i intervjusituasjonen.

Den gode samtalen, eller dialogen, oppstår når man løsriver seg fra tanken om at samtalen er et instrument eller en metode, og hever den til et nivå der to mennesker møtes og har en likeverdig samtale (Seikkula & Arnkil, 2013). Forskeren må hele tiden ta innover seg at det er deler ved den andre man aldri helt kan forstå. Det er mer ved alle mennesker enn vi kanskje trodde ved første øyekast. Et forskningsintervju er en samtale der det skapes kunnskap gjennom utveksling av synspunkter (Brinkmann & Kvale, 2015). Denne utvekslingen er et samspill, der også forskeren må gi av seg selv for å få samtalen til å flyte. Kunnskapen skapes et sted i midten, mellom synspunktene, når nye impulser skaper ny forståelse. Derfor er den gode samtalen så essensiell, og samtidig så komplisert. Det er mye som er overlatt til tilfeldighetene i menneskelig interaksjon, som er utenfor forskerens kontroll. Den gode samtalen er som sagt ikke en metode, men heller en genuin interesse og en holdning til livet (Lindset, 2002). I tidsskriftet *Samtiden* (2002) forteller Anders Lindseth at han opplever å lykkes med den gode samtalen når han klarer å åpne et rom med sin oppmerksomhet, der den som kommer til samtale mestrer å artikulere tankene med stemmen sin. I fenomenologisk tradisjon løftes det frem at evnen til undring og nysgjerrighet er nødvendig for å nærme seg fenomenet (Thoresen et al., 2020). Dette er elementer som forskeren kan gjøre seg nytte av for å åpne opp for den gode samtalen.

I intervjuene som ble gjennomført er også den gode samtalen mellom venner et tema som åpenbarer seg hos flere av intervjupersonene. I flere av intervjuene bidro det å dele erfaring om gode samtaler, og behovet for gode samtaler, til at våre samtaler fikk flyte bedre. Det var som om intervjupersonene snakket seg selv tryggere. Denne erfaringen tok jeg med meg videre i intervjuprosessen, men det var ikke alltid det utviklet seg på denne måten.

Det kontekstuelle tillegges stor vekt i kvalitativ forskning (Brinkmann & Kvale, 2015). Det å reflektere over hvilken kontekst man befinner seg i skaper et bakteppe for kunnskapen som kommer til uttrykk i intervjuet. Kontekst handler både om selve forskningsintervjuet, og konteksten som omslutter intervjupersonen og den som intervjuer. Forskeren står i en kontekst i lys av å være ute etter å få noe fra informanten. Mitt utgangspunkt for å intervju var å få et bilde på intervjupersonens livsverden, på en utforskende måte. Det er nyttig å reflektere over sammenhengen mellom kontekst og den kunnskapen som kommer frem. For eksempel kan det være slik at intervjupersonen ønsker å gi de «riktige» svarene, og dermed svarer slik han eller hun tror intervjueren ønsker (Lee, 2008). Intervjueren må ha et bevisst forhold til sin egen rolle. Jeg valgte å se på meg selv som en nysgjerrig utforsker i møte med intervjupersonen. Jeg presenterte meg som student, og forklarte at jeg var nysgjerrig på hva de kunne fortelle meg. Målet mitt var å skape en trygg situasjon, der intervjupersonene opplevde at de kunne snakke fritt. Noe jeg også fikk inntrykk av at de fleste gjorde. Samtidig forsøkte jeg å styre samtalen i den retningen jeg ønsket, og som vi hadde avtalt på forhånd, uten at samtalen utviklet seg til å utelukkende oppleves som spørsmål-svar. I noen av intervjuene kunne jeg og intervjupersonen undre oss over ting sammen. Begge stilte vi spørsmål, og forsøkte å reflektere høyt rundt hvorfor vi tenkte som vi tenkte. Dette opplevde jeg som svært nyttig, og i spesielt ett av intervjuene tenker jeg at dette førte til ny innsikt for en av intervjupersonene, samtidig som jeg fikk ny forståelse av vennsrelasjoner mellom ungdommer.

Intervjupersonen påvirkes også i konteksten. Her kan forskeren til en viss grad velge på hvilken måte hen ønsker å fremstille intervjupersonen (Brinkmann & Kvale, 2015), samtidig som det selvfølgelig ikke er mulig å påvirke dette fullstendig. Men konteksten går det an å si noe om uansett. Foley (2012) skriver at forskeren har mange muligheter når det kommer til å konstruere en kontekst rundt intervjupersonen, og stiller en del kritiske spørsmål som jeg syntes det var nyttig å reflektere over. For eksempel hadde jeg i utgangspunktet en tanke om at intervjupersonene mine kunne være sårbare, og at jeg måtte trø spesielt varsomt når jeg spurte dem om temaet i tilfelle de ble utfordret på noe som var smertefullt. Foley (2012) skriver at alle mennesker i utgangspunktet er sårbare. Forskere bør anerkjenne dette og samtidig passe seg for en diagnostisering av informanten. Jeg tenker at dette kan oppleves nærmest nedsettende, og valgte å heller forberede intervjupersonene godt på hvilke tema jeg kom til å ta opp, og samtidig være tydelig på at de når som helst kunne trekke seg og heller ikke trengte å svare på alt som det ble spurt om. Det å tenke at intervjupersonen skal være

lærende og skal lære noe om seg selv i løpet av intervjuet kan være grenseoverskridende (Foley, 2012). Jeg valgte å sette søkelys på at det var jeg som skulle lære noe av intervjuet, og ikke intervjupersonen. På den annen side kan det selvfølgelig ikke utelukkes at intervjupersoner fikk ny innsikt som følge av refleksjonen rundt de temaene som ble tatt opp. Undring er noe som oppstår eller kommer til en, og ikke noe vi kan kontrollere (Martinsen, Kjær, & Bøe, 2018). I mitt prosjekt ønsket jeg å fremstille intervjupersonene som eksperter på sitt område, og det var viktig for meg å gi rom for å reflektere høyt fremfor å frembringe korte og konkrete svar.

4.2.4 Intervjuguide

Før intervjuene forberedte jeg meg med å lage en tematisk intervjuguide (vedlegg 3). Her skisserte jeg fire tema, med noen få tilknyttede åpne spørsmål. Intervjuguiden ble laget på bakgrunn av et prøve-intervju som ble gjennomført før prosjektet startet. Da fikk jeg testet ut noen spørsmål, og fikk øvd meg på intervjusituasjonen. Intervjuguiden ble raskt noe overflødig under intervjuene, selv om den var nyttig for å strukturere samtalen. En av grunnene til det var at det viste seg at intervjupersonene hadde mye på hjertet om temaet vennskap, og med litt rettledning underveis gikk de fint igjennom alle tema helt av seg selv. Det var selvsagt ulikheter mellom intervjuene, men intervjuguiden ble i stor grad brukt helt mot slutten bare for å være helt sikker på at samtalen hadde berørt alle de tema jeg ønsket på forhånd. Det dukket også opp nye spørsmål underveis i prosessen, som ble lagt til intervjuguiden. Jeg som forsker ble tryggere i rollen som intervjuer, og lærte stadig mer om temaet. Brinkmann og Kvale (2015) sier at forskeren må være åpen for å ta imot denne lærdommen, og ikke være redd for å gjøre endringer i intervjuguiden underveis. Dette er en del av prosessen i et prosjekt med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming.

4.2.5 Gjennomføring av intervju med personer over 70 år

Intervjuene med de eldste intervjupersonene fant sted i deres eget hjem. Det var flere grunner til dette, blant annet med tanke på smittevern, noe jeg vil komme tilbake til. Jeg hadde imidlertid inntrykk av at alle tre med glede ønsket meg velkommen til sine hjem. Det var i denne perioden få andre steder som var åpne for personer i risikogrupper for covid-19, og tilgangen til egnede lokaler var liten. Det å tre inn på intervjupersonens arena tenker jeg kan gjøre situasjonen tryggere, og mindre asymmetrisk. Brinkmann og Kvale (2015) skriver at det å reflektere rundt tingene som er ikke-kroppslige, altså rommet, møbler osv., er relevant for å se på hvilken kunnskap som kommer til syne. I de tre intervjuene med de eldste informantene

var det flere likhetstrekk. Jeg ble vist inn i stua, der det tydelig var gjort forberedelser til min ankomst med oppdekking, og i alle tilfellene ble jeg tilbudt noe å drikke og noe å spise. Dette takket jeg ja til.

I det første intervjuet brukte vi lang tid på å gjennomgå informasjonsbrevet og snakke om hva informert samtykke var. Intervjupersonen var opptatt av anonymitet, og var tydelig engstelig for å si noe galt og så bli gjenkjent senere. Vi begynte ikke intervjuet før personen selv sa at det var greit. Det virket også som om personen hadde behov for å bli vant til meg og bedre kjent med meg før vi startet båndopptakeren. Da vi startet intervjuet hadde jeg inntrykk av at personen var innforstått med hva deltagelse i prosjektet innebar, og hvilket tema det omhandlet. Dette gjenspeiles også i det transkriberte materialet. I ettertid fikk jeg imidlertid en telefon fra vedkommende, der jeg fikk inntrykk av at personen nå hadde en helt annen oppfatning om hva vi hadde snakket om. Det var ikke noe galt eller at personen angret, personen ville bare slå av en prat. Da personen skulle gjengi temaet vi hadde snakket om handlet det plutselig om eldre som bodde hjemme og klarte seg bra. Jeg måtte gå noen runder med meg selv for å se på denne situasjonen fra flere sider. Dersom personen ikke hadde forstått meningen og hensikten med prosjektet virket det uetisk å bruke data fra intervjuet. Derimot hadde jeg et bestemt inntrykk av at personen forsto det i øyeblikket, da vi under intervjuet snakket om vennskap og de underliggende tema som var forberedt. Som Brinkmann og Kvale (2015) sier, er kunnskap som kommer fra et intervju kun et tverrsnitt av virkeligheten slik den er her og nå. De situasjonene vi befinner oss i gjør noe med erindringene våre, og vi er derfor hele tiden i bevegelse (Martinsen, 2021). Vår livsverden er flytende, og selv om personen forsto der og da hva det var vi snakket om, er det kanskje ikke dette som har festet seg i hukommelsen. Jeg har valgt å inkludere dataene som kom fram i dette intervjuet i prosjektet, da personen fremdeles samtykket til deltagelse i studien.

I alle intervjuene ble det brukt en digital lydopptaker. Det ble forklart for alle intervjupersonene hva dette var, men det var tydelig at den var et noe forstyrrende element for intervjupersonene i det eldste utvalget. Alle tre var engstelige for å gjøre noe som forstyrret lyden. En av intervjupersonene forsøkte å sette seg fremover slik at lydopptakeren skulle høre bedre. Jeg beroliget alle tre med at de ikke trengte å bry seg med den, men det var helt tydelig at den forstyrret situasjonen. En lydopptaker er et eksempel på noe ikke-menneskelig som påvirker intervjuets kontekst (Brinkmann & Kvale, 2015). Etter det første intervjuet lærte jeg at også jeg måtte ignorere lydopptakeren mens intervjuet pågikk. Siden jeg aldri har brukt et

slikt instrument før var jeg nok litt ekstra bevisst dens tilstedeværelse under det første intervjuet, og selvsagt engstelig for at den skulle gå tom for batteri eller slutte å ta opp lyd. Da jeg sjekket displayet midtveis i intervjuet falt intervjupersonen helt ut av en refleksjon, og det var som om magien ble brutt. Vi brukte lang tid på å finne tilbake til den tråden vi holdt på med. Under de andre intervjuene virket det som om vi glemte litt av hele lydopptageren etter en stund, og dette gjorde at intervjuet fikk en bedre flyt. Jeg tok ingen notater underveis i intervjuene, da jeg ikke opplevde å ha noe behov for det siden intervjuet ble tatt opp på lydopptager.

4.2.6 Gjennomføring av intervju med personer mellom 16 og 17 år

Alle intervjuene med ungdommene ble gjennomført i skolelokaler. Før intervjuet startet presenterte jeg kort hva prosjektet mitt handlet om, og gjennomgikk informasjonsbrevet og informert samtykke. Jeg merket meg også at ungdommene ikke synlig lot seg påvirke av lydopptakeren slik de eldste informantene gjorde. Dette kan si noe om deres familiære forhold til teknologi og kanskje også det å bli til en viss grad overvåket.

I samtalene med de fleste intervjupersonene var det enkelt å komme inn i en god flyt, men det var tydelig en annen stemning enn det hadde vært under intervjuene med de eldre informantene. Samtalene med ungdommene bar mer preg av at jeg stilte spørsmål, og de svarte. Fra noen av informantene fikk jeg inntrykk av at de svarte det de trodde jeg ville høre. I ettertid har jeg tenkt at tidsaspektet og det at intervjuet foregikk på en skole i skoletiden påvirket intervjupersonene. Som elev har man en tydelig rolle i møte med en voksen, og det å skulle gå ut av denne rollen en liten stund for så å tre inn i den igjen når intervjuet var ferdig kan ha påvirket ungdommene i noen grad. Der de eldre intervjupersonene virket takknemlige for å få lov å fortelle om en svunnen tid, fremsto det mer vanskelig for den yngre generasjon. Det var også noen ulikheter i samspillet og relasjonen mellom meg som intervjuer og intervjupersonene. Jeg opplevde det langt enklere å intervju guttene enn jentene. Jentene var mer tilbakeholdne enn guttene, som ga inntrykk av å ha en mer åpen holdning. Jeg forsøkte å være åpen og lyttende ovenfor intervjupersonene i dette utvalget (Lindseth, 2002), men tenker at jeg da oppførte meg annerledes enn det de forventet av en voksen og at det derfor ble en uvant situasjon for dem. I ettertid har jeg tenkt at jeg burde hatt mer tid med hver intervjuperson, slik at relasjonen kunne blitt tryggere. Med en fenomenologisk tilnærming er det essensielt å sette ned farten og nærme seg fenomenet sakte (Thoresen et al., 2020). Det er

av betydning å være tilgjengelig for nyansene i det som blir sagt, og ikke jage igjennom alle spørsmålene. Dette kunne vært planlagt på en bedre måte.

4.2.7 Refleksjoner rundt objektivitet, refleksivitet og forforståelse

Å være åpen og refleksiv i møte med intervjupersonene fremstår enkelt nok i planleggingsfasen, men er vanskeligere enn man skulle tro i intervjusituasjonen. For selv om den kvalitative forskeren streber etter å ha en viss distanse i møte med subjektet (Brinkmann & Kvale, 2015), bærer en alltid med seg sine levde liv og erfaringer. Under intervjuene forsøkte jeg å være sensitiv ovenfor mine egne fordommer relatert til vennskap. Jeg ønsket ikke at min historie skulle trenge seg på intervjupersonens historie. Min evne til refleksivitet under intervjuene med ungdommene kan ha blitt påvirket av min egen forforståelse rundt vennskap i denne alderen. I en fenomenologisk studie er det ikke mulig å være helt nøytral eller fullstendig objektiv, men det er viktig å være bevisst på sine egne fordommer (Thoresen et al., 2020). Siden jeg selv husker at dette med vennskap som 16-åring var vanskelig og til tider ganske sårt, kan det hende at dette fikk for stort fokus spesielt i møte med de yngre jentene. Jeg ønsket kanskje å få mine erfaringer bekreftet gjennom dem. Selv om jeg hadde tenkt på dette på forhånd og forberedt meg på intervjusituasjonen, er det vanskelig å si i hvilken grad dette påvirket datagrunnlaget mitt.

Da jeg hørte igjennom intervjuene mine på nytt ble jeg oppmerksom på at jeg i starten hastet raskt videre dersom det oppsto stillhet. Stillhet kan nok tolkes i ulike retninger, det kan for eksempel være et tegn på at noe er for ubehagelig å snakke om, men det kan også gi rom for refleksjon og gjenklang. Jeg skulle ønske at jeg tidlig ble flinkere til å være i stillheten, og bare la den henge uten å føle at jeg måtte fylle den med noe. «*Selv stillheten fremstår som meningsfull hvis man bare lytter godt nok*» (Lindseth, 2002, s. 118).

Det å være refleksiv og reflekterende fortsetter over i arbeidet med analysen av datamaterialet (Thoresen et al., 2020). Da jeg lyttet til intervjuene om igjen oppfattet jeg ting som ble sagt på en helt ny måte. Det samme gjaldt ved gjennomlesing av det transkriberte materialet. Dette tar jeg som et tegn på at fordommer til tross, så er jeg åpen for å oppfatte nyanser.

4.2.8 Transkribering og oppbevaring av datamaterialet

Jeg valgte å begynne med transkriberingen umiddelbart etter intervjuet. I begynnelsen var dette veldig nyttig, da jeg lærte mye om meg selv som intervjuer etter å ha hørt igjennom

intervjuet og skrevet det ned. Transkripsjonene er en overgang fra et muntlig språk til skriftspråk, der forskeren må ta en rekke valg vedrørende hvordan det transkriberte dokumentet til slutt blir seende ut (Brinkmann & Kvale, 2015). Dersom intervjuet blir transkribert direkte ord for ord blir det mye start og stopp, halvferdige setninger og lydord. Samtidig kan noe av stemningen forsvinne ved å utelate dette, og viktig data går tapt i transkripsjonen. Jeg valgte å skrive med et muntlig språk, der jeg utelot lyder og gjentakelser som ikke bidro til materialet, men skrev inn kommentarer i parentes dersom det ble stillhet eller latter. På den måten forsøkte jeg å bevare mest mulig av intervjupersonens stemme og identitet, samtidig som det ble lettere å lese. I prosessen med transkriberingen ble alle intervjupersonene anonymisert, slik at for eksempel navn og stedsnavn ble tatt bort.

Intervjuene ble oppbevart på lydopptakeren, som var innelåst i en skuff kun jeg hadde tilgang til. De transkriberte dokumentene var anonymiserte, og ble oppbevart på en låst datamaskin.

4.2.9 Om å intervju midt under en global pandemi

Intervjuene skulle i utgangspunktet gjennomføres i mars og april 2020. Dette ble naturligvis uaktuelt på grunn av nasjonal nedstenging og ulike restriksjoner. Da landet så smått åpnet litt igjen og jeg begynte rekrutteringen av intervjupersoner var smittevern og usikkerhet knyttet til spredningen av covid-19 langt fremme i min bevissthet. Tidlig tok jeg et valg om at jeg ikke ønsket å gjennomføre intervju gjennom digitale løsninger eller telefon. I jobben min ble det plutselig min nye hverdag at man måtte forholde seg til mennesker på en skjerm, og det opplevdes som om nærheten forsvant. Jeg oppfattet det som nødvendig å møtes ansikt til ansikt for å komme i en posisjon der det å nærme seg intervjupersonene var mulig. Et intervju er så mye mer enn bare de ordene som blir sagt (Brinkmann & Kvale, 2015), og jeg ønsket ikke å gå glipp av alle nyansene i den nonverbale kommunikasjonen. Så jeg ventet til første mulighet for å avtale en samtale ansikt til ansikt.

I de sammenhengene der jeg intervjuet informanter fra det eldste utvalget opplevde jeg en sterk følelse av behov for menneskelig nærhet. Jeg tenkte i utgangspunktet at det kunne bli en utfordring å finne frem til intervjupersoner som tok sjansen på å slippe noen inn i hjemmet sitt i en periode der folk flest var opptatt av å ha få nærkontakter. De var alle tre opptatt av at det skulle være forsvarlig med tanke på smittevern osv., men takknemligheten over å få snakke med noen i sitt eget hjem var tydelig. Det var åpenbart at det hadde vært lite sosial kontakt i en periode, noe alle intervjupersonene satte ord på. De yngre intervjupersonene fortalte også

at de hadde sett mye mindre til vennene sine under pandemien. Det var spesielt å intervju noen om et fenomen som der og da var annerledes enn normalen. Det er vanskelig å si hvordan dette har påvirket innholdet i intervjuene. Et intervju er et tverrsnitt av virkeligheten slik den oppfattes her og nå, og det er liten tvil om at virkeligheten har vært annerledes for de fleste av oss det siste året.

4.3. Analysestrategi

Arbeidet med analysen startet allerede under intervjuet. Dette prosjektet er et fortolkende fenomenologisk-hermeneutisk prosjekt, og i beskrivelsene fra det tidlige arbeidet med materialet ligger det allerede en fortolkning (Thoresen et al., 2020). Brinkmann og Kvale (2015) anbefaler å planlegge valg av analysestrategi tidlig i prosessen, allerede i planleggingsfasen og under arbeidet med utforming av intervjuguide. Jeg bestemte meg tidlig for at jeg ønsket å bruke en narrativ, en fortellende, struktur for å studere fenomenene nærmere. Med et fokus på intervjuene som fortellinger kan transkripsjonene bli mer lettleste for et publikum, og skape en helhetlig ramme rundt intervjupersonens livsverden (Brinkmann & Kvale, 2015). I fenomenologiske studier går det en balansegang mellom å strukturere analysen nært opp mot det objektive, uten at det subjektive går tapt. Jeg lot meg inspirere av en metode i analysearbeidet som tar for seg bruk av det narrative, og som på engelsk kalles for «crafting stories» (Crowther et al., 2017). På norsk har jeg oversatt det til å handle om å omskrive det transkriberte materialet til en fortelling. Under intervjuene kunne jeg allerede se noen av trådene i fortellingene jeg ønsket å formidle, og stemmene til intervjupersonene var med meg i lang tid før de ble til fortellinger på papiret. I analysearbeidet har jeg funnet mening i den hermeneutiske sirkel, og reflektert rundt fortolkning og forståelse for å finne fram til hvilke fenomener som skinner igjennom i fortellingene. Det har vært nyttig å både lese og lytte til intervjuene flere ganger for å komme nærmere materialet. For hver nye gjennomlesning har det kommet frem flere nyanser som har beveget min forståelse. Videre vil jeg beskrive denne prosessen, og på hvilken måte jeg nærmet meg fenomenene.

4.3.1 Den innledende analysen

Det er overveldende å forholde seg til et materiale på mange sider med transkriberte intervju og så forsøke å begynne med analyseprosessen. I begynnelsen dreide arbeidet seg om å få en viss oversikt over materialet, og jeg leste igjennom transkripsjonene mange ganger. Samtidig gjorde jeg utfyllende notater, der jeg både stilte reflekterende spørsmål og skrev ned ulike fenomen jeg opplevde gikk igjen hos de intervjupersonene. Det er også naturlig at man i

denne fasen ser på likheter og ulikheter mellom intervjupersoner og intervjuutvalg. Etter flere grundige gjennomlesninger gikk jeg over til å lytte til materialet fra lydopptakeren. Her fikk jeg fram mer av konteksten og den stemningen som var i rommet under intervjuet. Jeg jobbet meg gjennom hvert enkelt intervju, og skrev ned et sammendrag basert på notatene mine. Målet med sammendraget var å gjøre fenomenene tydeligere. Jeg beholdt det jeg opplevde fremhevet fenomenet, og klippet ut det jeg ikke opplevde belysende. Jeg ønsket å beholde de meningsbærende setningene som beskrev fenomenet mest mulig uberørt. Samtidig forsøkte jeg å ha et teoretisk perspektiv, der jeg knyttet sammen fenomen med begreper jeg ønsket å ta med videre i analysen, og i resultatdelen.

Etter at sammendragene var ferdigstilt hadde jeg flere aktuelle fenomen som gikk igjen i flere av intervjuene:

- Vennskap og sosioøkonomisk status, «like barn» leker best?
- Vennskap og ulikheter mellom kjønnene
- Digitale plattformer og vennskap gjennom en skjerm
- Venner som støtte gjennom det som er vanskelig
- Vennskapsspråket for kjærlighet
- Nærhet
- Tid til å være med venner

Selv om analysestrategien presenteres som en stegvis oppskrift (Thoresen et al., 2020), er det som Brinkmann og Kvale (2015) sier; ikke en lineær prosess, men et flytende kaos som skjer om hverandre. Hele veien underveis i arbeidet med analysen opplevde jeg et sterkt nærvær av intervjupersonenes stemmer og deres fortellinger vokser sakte, men sikkert frem i meg.

4.3.2 Crafting stories

Informantene forteller meg sin historie. Den har en start og en slutt, og de velger selv ut hvilken del av historien sin de ønsker å dele med meg. Det fremstår som relativt personlig. I arbeidet med dataanalyse ønsket jeg å hedre denne fortellingen. Gjennom å skrive en fortelling ut fra et transkribert materiale er tanken bak metoden at fenomenene kan komme tydeligere til overflaten. Ordene er bearbeidet, men fenomenene trer frem. Historier og fortellinger er noe som berører oss. Crowther et. al (2017) skriver at i hermeneutisk fenomenologi er vi fri til å utforske uten å bli bundet av hva som er «riktig» og hva som er «gal» måte å gjøre ting på. Det handler om at vi blir rystet eller overrasket, og ser fenomenene

fra et annet synspunkt (Martinsen, 1998). Målet er å se nærmere på og bli bevisst de underliggende fenomen som vi sjelden legger merke til. Forskeren sammenstiller betraktningen fra det transkriberte materialet, og forsøker å skape en historie som kan gi gjenklang hos flere, gjøre det til noe nærmere det universelle og gjenkjennbare, samtidig som man er tro mot fenomenet som ble beskrevet av intervjupersonen. Crowther et. al (2017) hevder at arbeidet med det transkriberte materialet mot en fortelling er en naturlig del av fortolkende analysearbeid, og ikke et separat anliggende.

For å skape en fortelling ut fra en transkripsjon er det i følge Crowther et. al (2017) flere steg man må arbeide seg igjennom. Teksten må destilleres ned, og overflødig informasjon tas bort. Forskeren redigerer teksten slik at den høres ut som en fortelling, med de litterære grep dette innebærer. Setninger som er meningsbærende beholdes, og utbroderes. Crowther et. al (2017) presiserer at fortellingen skal flyte, gjennom et tydelig språk, og god grammatikk. Arbeidet med fortellingen minner meg om den hermeneutiske sirkel, der jeg vandrer frem og tilbake mellom det transkriberte materialet og arbeidet med den tidlige analysen, og fortellingen som er under utforming. Ved hver gjennomlesning kan jeg få ny innsikt, og oppnå ny forståelse som gjør at jeg kommer nærmere fenomenene. For å komme videre med fortellingen kan jeg spørre meg selv: Klarer fortellingen å synliggjøre fenomenet, og er det engasjerende?

I arbeidet med fortellingene erfarte jeg at dette er et arbeid som krever tid. Det å få det litt på avstand noen dager, for deretter å lese igjennom på nytt, var helt nødvendig for å være i prosessen og nærme seg fenomenet sakte. Å oppnå innsikt og forståelse er tidkrevende arbeid, i levende tid og som personlig prosess.

Jeg vil nå presentere et eksempel på hvordan det transkriberte materialet ble skrevet om til en fortelling:

Transkripsjonen	Formulert som en fortelling
<p>- <i>Bodde dere, vil du si at dere bodde sentralt?</i> Det gjorde vi, vi hadde butikken ved siden av og, naboer, på alle kanter, og når folk gikk i butikken og skulle handle og melka ikke var kommet, så kom dem som oftest ned til ho mamma og drakk kaffe mens dem venta på å gå tilbake, også hendte det seg at de kom igjen etterpå. Så neida, vi hadde det kjempebra.</p> <p>- <i>Så fra liten av så var du vant til at det på en måte var folk som kom på besøk.</i> Ja hele tiden. Og vi bodde jo sånn at de kunne komme til med båt og sånn der, så vi hadde det bra. I denne tiden.</p> <p>- <i>Så sa du det at du hadde mange venner?</i> Ja det hadde jeg, for vi var jo venner alle sammen kan du si. For det første så hadde jeg mine søsken. Som venner. Men jeg hadde jo naboener unger. Vi var jo i samme alder så vi omgikk jo hverandre. Leka ilag og helt til at jeg hadde gått syvende året på skolen. Da skulle jeg jo gå syvende om igjen. Men så begynte jeg å jobbe, da var jeg tretten år, og i dag kaller dem jo det for barnearbeid. Men det hadde seg sånn at min bror hadde en jobb og lagde esker til å ha fiskeagn i på .... Så lagde han esker til reker, fileter, og fiskekaker. Også var det da sommeren da jeg var ferdig på skolen så sa han kanskje du kan kom og lage esker ilag med meg. Og til høsten da så skulle han ut på båt.</p> <p>- <i>Han var mye eldre enn deg?</i> Ja han var mye eldre enn meg. Seks år eldre. Så da skulle han på båt, også kom lederen på .... og spurte om jeg kunne fortsette. Og da ble det jo ikke et år til på skolen. Men jeg tjente penger, og det var jo veldig stas.</p> <p>- <i>Du trengte ikke å pendle eller flytte.</i> Neida, jeg syklet til jobben og syklet hjem igjen. Men det var jo lange arbeidsdager fra seks til vanligvis til fire, men når jeg gikk i konfirmasjonsskolen så gikk jeg på jobb klokka seks, også syklet jeg til konfirmasjonsskolen klokka ni, også kom jeg tilbake ett og jobbet til seks. Og når jeg kom hjem da så broderte jeg min egen nordlandsbunad til konfirmasjonen. Jeg hadde brodering så da ble det ikke så mye farting ilag med venner. For da var jeg opptatt av det.</p>	<p>Vi bodde på en bondegård, sentralt i bygda vår. Det var en fin tid, med mange barn som jeg kunne leke med. Vi var venner alle sammen, kan du si. Far var på havet om vinteren, og på fabrikken om sommeren. Ho mamma var den som tok seg av gården og oss barna. Det var alltid åpent hjemme hos oss. Når folk skulle på butikken, stakk de gjerne innom ho mamma på gården både før og etter. De fikk en kopp kaffe, og slo av en prat. Mamma lærte oss at vi alltid skulle behandle hverandre godt. At alle mennesker var like mye verdt. Snakk sant og vær ærlig, sa hun bestandig. Hun åpnet også huset vårt for de barna som bodde på skoleinternatet. De hadde fryktelig hjemlengsel, og satte nok pris på å få komme til oss.</p> <p>Jeg måtte tidlig i arbeid. Fra jeg var 13 år begynte på en fabrikk som produserte fiskekasser. Her tok alle godt vare på meg fordi jeg var så ung. Det var lange dager. På kveldene, året frem mot konfirmasjonen, var jeg opptatt med å brodere bunaden min, så da hadde jeg ikke så mye tid til overs til å være sammen med venner.</p>

Arbeidet med å skrive det transkriberte materialet om til fortellinger var svært nyttig for å kunne analysere resultatene mine. Jeg opplevde at gjennom å lese fortellingene ble jeg berørt på en helt annen måte enn da jeg leste transkripsjonene fra intervjuene. Noen deler av fortellingene var gjenkjennbare fra min egen ungdomstid, mens andre deler åpenbarte helt nye perspektiver for meg. Fenomenene ble for meg synliggjort da jeg stoppet opp ved elementer som kom frem i arbeidet med fortellingene, og opplevde å bli nysgjerrig på disse. I det neste kapittelet vil jeg forsøke å fremstille resultatene mine gjennom å presentere alle fortellingene i sin helhet, og deretter presentere fenomenene slik de fremsto for meg.

Fra intervju til fortelling blir informantenes stemmer bearbeidet gjennom flere runder. Analysestrategien henger seg ikke opp i å skulle produsere faktabasert empiri, men heller skape undring og nysgjerrighet hos leseren (Crowther et. al, 2017). Jeg har vært tro mot datamaterialet mitt gjennom å vise hva det var informantene sa som gjorde at jeg ble oppmerksom og engasjert.

4.4 Troverdighet

Begrepet *validitet* er i vitenskapelig tradisjon knyttet opp mot kvalitet på målingen som er gjort. Måler studien det den sier den skal måle? I kvalitative fenomenologiske studier har dette ifølge Thoresen et al (2020) liten relevans, da det i større grad er satt søkelys på mening. Hvilken mening kommer forskeren frem til gjennom fortolkningen av intervjupersonens fortelling. Brinkmann og Kvale (2015) skriver at validitet i kvalitativ forskning handler om å evaluere i hvilken grad den valgte metoden makter å synliggjøre det fenomenet som studeres. Med dette perspektivet er det mulig å si noe om gyldigheten av den kunnskapen som kommer frem. De skriver også at valideringen bør skje kontinuerlig for hvert steg i prosessen, og ikke utelukkende komme som et punkt til slutt der forskeren kaster et blikk bakover for å sjekke om kvaliteten er god nok eller ikke.

I dette prosjektet har jeg forsøkt å ha et kritisk blikk på alle forberedelser, og arbeidet som er gjort. Jeg har redegjort for min forforståelse, og mine fordommer knyttet til vennskap i ungdomsårene. Det er tatt begrunnede valg underveis, noe som kommer fram i refleksjonene i dette kapitlet, og jeg har forsøkt å gjøre prosjektet så gjennomsiiktig som mulig for leseren. Thoresen et al., (2020) fremhever også *kommunikativ* validitet som uttrykk for kvalitet. Dette innebærer å drøfte de ulike fasene i et forskningsprosjekt med andre. Jeg har hatt jevnlig

kontakt med veiledere, og prosjektet har også vært drøftet under veiledningsseminar med andre masterstudenter. Her har jeg tatt til meg de innspillene som er kommet, og tatt stilling til disse på en reflektert måte. Den valgte analysestrategien er gjennomtenkt, og kritisk gjennomgått. Å validere er å stille spørsmål (Brinkmann & Kvale, 2015), og jeg mener at jeg har stilt meg selv kritiske spørsmål underveis, og stilt spørsmål ved de ulike stegene i den metoden jeg har valgt. Det kan selvsagt stilles spørsmål om prosjektets gyldighet. Enhver som leser en vitenskapelig tekst bør ha et kritisk blikk uansett, men etter min mening er det tatt avgjørelser underveis som taler for at det er tatt hensyn til validitet i dette prosjektet, og at disse er godt gjort rede for.

4.5 Pålitelighet

Reliabilitet, eller pålitelighet, er et begrep som handler om resultatenes troverdighet (Brinkmann & Kvale, 2015). Man kan også snakke om etterprøvbarhet, der man kan stille spørsmål om en annen forsker kunne gjennomført en lik studie og kommet frem til samme resultat. I en mer positivistisk tradisjon er objektivitet ansett som nødvendig, og forskeren skal være en objektiv tilskuer som studerer feltet utenfra. I fenomenologisk-hermeneutiske studier er derimot forskeren en del av det feltet som studeres, og fremfor objektivitet er det mer relevant å snakke om åpenhet (van Wijngaarden, van der Meide, & Dahlberg, 2017). Målet er å ha en åpen tilnærming som gir rom for at fenomener kan tre frem.

I en kvalitativ studie kan man for eksempel stille spørsmål ved om intervjupersonene ville gitt et annet svar dersom de ble intervjuet av en annen forsker. Dette er grunnen til at intervjuprosessen er godt beskrevet i dette kapitlet, og at intervjuguiden er vedlagt. Det er derimot en hårfin balanse mellom å ha for mye fokus på reliabilitet og det å ha rom for kreativ utfoldelse (Brinkmann & Kvale, 2015). Det å reproducere en intervjusituasjon er nært umulig, da det er et magisk øyeblikk som skjer her og nå. Den som intervjuer kan få et plutselig innfall som det er ønskelig å følge opp, og intervjupersonen kan gjøre noe uventet som krever improvisasjon. Reliabilitet må derfor, i likhet med validitet, synliggjøres gjennom grundig redegjørelse for metodiske valg, og åpenhet. I dette prosjektet er det for eksempel løftet frem på hvilken måte det transkriberte materialet ble omskrevet til en fortelling, som er et bidrag for å synliggjøre prosjektets pålitelighet.

4.6 Forskningsetiske overveielser

Dette prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) den 19.03.20.

Oppgaven ble vurdert å være i tråd med personvernlovgivningen, på grunnlag av at alle intervjupersonene var over 16 år, samtykkekompetente, og skrev under på et skjema om informert samtykke før det ble gjennomført intervju. Alle intervjupersonene ble gjort kjent med at det var frivillig å delta, og at de når som helst kunne trekke seg fra studien.

Samtykkeskjema er utarbeidet etter mal fra NSD.

For å sikre at prosjektet er etisk forsvarlig har jeg lagt de forskningsetiske retningslinjene fra samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi til grunn for arbeidet mitt ((NESH), 2016).

Disse retningslinjene har fungert som en rettesnor i arbeidet med planlegging og gjennomføring.

Jeg valgte å bruke dybdeintervju som metode for datainnsamling, og det knytter seg åpenbart noen etiske problemstillinger til dette. Disse problemstillingene handler ikke nødvendigvis bare om intervjusituasjonen i seg selv, men om alle stegene i forskningsprosessen (Brinkmann & Kvale, 2015). Krav til personvern og individets ukrenkelighet er naturligvis i sentrum av de etiske overveielsene. Intervjupersonene åpner seg for meg og deler egne erfaringer, og det må behandles respektfullt. Kvalitativ forskning er også preget av en viss nærhet mellom intervjuer og intervjuperson (Postholm, 2010). For å komme nært innpå et menneskelig fenomen kreves det en tillitsfull relasjon, og denne må det ikke tas lett på. Som forsker må man også være forberedt på det uventede, og ha tenkt igjennom hva man kan gjøre dersom intervjupersonen betror seg til deg for eksempel.

Jeg har inntrykk av at intervjupersonene i dette prosjektet følte seg godt ivaretatt. I møte med disse menneskene var jeg opptatt av å nærme meg langsomt, samtidig som jeg forsøkte å holde en viss distanse. Min rolle var ikke å bli deres nye venn. Da den ene intervjupersonen ringte meg i etterkant svarte jeg på en hyggelig og respektfull måte, uten at jeg direkte oppfordret til at personen skulle ringe igjen. Jeg var også tilbakeholden med å dele mine personlige erfaringer, og si for mye om meg selv utover det som var nødvendig. I samtalene forsøkte jeg så godt jeg kunne å være refleksiv ovenfor intervjupersonene, og være oppmerksom på deres kroppsspråk slik at jeg kunne vurdere om personen opplevde situasjonen som ubehagelig eller ikke. Mitt inntrykk i ettertid er at intervjupersonene opplevde dette som trygt, og at dette var interessant for dem å være med på.

4.7 Metoderefleksjon

I dette prosjektet er jeg en aktiv deltager. Det er jeg som finner frem til informanter, innleder kontakt med dem, og intervjuer dem om sine liv. I fenomenologisk-hermeneutisk tradisjon er det ikke et mål at forskeren skal være objektiv (Thoresen et al., 2020), men ha et reflektert forhold til sine forforståelser. Jeg vil hevde at det er tilnærmet umulig å ha full kontroll over alle sine fordommer og forforståelser, de er en del av hvem vi er (Lindseth, 1981). Det er likevel essensielt å gjøre seg noen refleksjoner rundt hva man som forsker tar med seg inn i intervjusituasjonen. Det har derfor vært svært nyttig å se tilbake på mine egne erfaringer knyttet til vennskap, jfr punkt 1.4. Den jeg er vil potensielt kunne påvirke hvem jeg velger som informanter, hvilke spørsmål jeg stiller, dataanalyse og funn. Ut fra mitt vitenskapsteoretiske ståsted trenger ikke dette bety at resultatet fra dette prosjektet ikke har en vitenskapelig verdi. Prosjektet er et resultat av min tolkning med det det innebærer, intet mer, intet mindre.

I kvalitativ forskning går forskeren i dybden på et lite utvalg. Resultatene er derfor prisgitt hvem informantene er, og hva de velger å snakke om under intervjuene. Det som kommer til overflaten er ikke generaliserbart, noe som heller ikke er målet i kvalitativ forskning. Som jeg har belyst tidligere gjennomføres det årlig store kvantitative undersøkelser om ungdom og deres liv. I mitt prosjekt søker jeg innsikt og forståelse. Det opplever jeg at denne metoden har gitt meg.

Å skape fortellinger på denne måten betyr å bearbeide stemmene til menneskene som blir intervjuet. Det kan argumenteres for at dette fører til at stemmene forsvinner eller at informantene tilegnes meninger de i utgangspunktet ikke hadde. «Crafting stories» er ikke en vitenskapelig metode som søker å avdekke den hele og fulle sannhet (Crowther et al, 2017). Det er mulig at jeg gjennom denne metoden har unngått å observere viktige fenomen eller skrevet om et fenomen på en måte som informantene ikke kjenner seg igjen i. I tråd med god historiefortelling er det også mulig at forskeren fortolker det som blir sagt i en retning som gjør fortellingen mer spennende eller overdriver et poeng som informanten kanskje tenker er litt på siden. Jeg kjente på ønsket om å gjøre fortellingene mer interessante enn de kanskje var i første utkast, samtidig som jeg syntes det var viktig å være tro mot materialet. Metoden åpner for å bruke skjønnlitterære grep slik at fortellingen får tydeliggjort fenomenet på en god måte, men dette skal ikke gå på bekostning av etiske retningslinjer. Det er ikke min historie

som skal frem, det er informantenes. Her blir det essensielt at forskeren klarer balansen mellom nærheten til feltet og samtidig en viss distanse.

Det intervjupersonene forteller blir fortolket av meg som forsker. Dette skjer i flere runder, og er i tråd med en hermeneutisk tilnærming. En kan spørre seg om prosjektet i så fall bærer preg av tilfeldigheter. At det var tilfeldigheter som gjorde at informantene fortalte sin historie akkurat på denne måten på denne dagen, og at det var tilfeldig at jeg tolket et utsagt i den retningen jeg gjorde. Her tenker jeg at flere ulike faktorer spiller inn og bidrar til at prosjektet ikke blir basert på tilfeldigheter, men derimot er godt teoretisk forankret og har en tydelig retning. Samtidig, dette med tilfeldighet kan sees på flere måter. I et prosjekt som dette, som går over lang tid, stopper aldri den indre forskningsprosessen opp. Den kommer og går til tider, men jeg kjenner at jeg hele veien har båret rundt på informantenes fortellinger og det jeg har lest om temaet. Slik den hermeneutiske sirkel beskriver det, vandrer forskeren frem og tilbake mellom innsikt, og evnen til å se materialet på en ny måte. Jeg vil derfor argumentere for at det som kan oppleves som et tilfeldig innfall heller er et glimt av ny innsikt som oppstår idet forskeren ser prosjektet i et nytt lys. Innfall er noe som kommer til oss i sansningen av våre omgivelser (Martinsen, 2021). Derimot er det essensielt at vi åpner oss opp for disse innfallene, og tør å ta dem på alvor.

En annen forsker ville kanskje ha løftet frem andre fenomen, men jeg tok et valg angående hvilke fenomen jeg opplevde kunne belyse min problemstilling på klarest mulig måte. Problemstillingen har også endret seg underveis i prosessen, i takt med at resultatene fra datainnsamlingen ble tydeliggjort.

Min uerfarenhet som forsker vil selvsagt ha preget denne prosessen. Det er en krevende øvelse å intervju noen for første gang. Det vil alltid kunne stilles spørsmålstegn ved valg jeg har gjort underveis, og det har derfor vært viktig for meg å være mest mulig transparent i beskrivelsen av forskningsprosessen. Det har vært en lærerik prosess, men det har også vært en utfordring å reflektere rundt min egen forforståelse i møte med informantene. Dersom jeg skulle gjennomført intervjuene igjen ville jeg forsøkt å være enda mer bevisst min egen forforståelse helt fra begynnelsen av. Jeg opplever at den har preget meg mer enn jeg var klar over i utgangspunktet, i alle fasene av prosessen.

5 Presentasjon av funnene

Det som nå presenteres er resultatene fra dybdeintervju og arbeidet med fortellingene. Først presenteres fortellingene i sin helhet, deretter har jeg forsøkt å formulere noen fenomen som jeg ønsker å løfte frem og belyse. Det er fiktive navn på informantene av personvern hensyn. De fiktive navnene er valgt tilfeldig og har ingen relevans i denne sammenhengen. Rekkefølgen som her presenteres er også tilfeldig fremstilt.

Tabell. 1 Presentasjon av informanter med fiktivt navn og aldersgruppe

Navn	Aldersgruppe
Kristin	70 år
Ingrid	70 år
Kåre	70 år
Sigurd	16 år
Hilde	16 år
Alex	16 år
Mia	16 år
Solveig	16 år

5.1 Fortellingene

Kristin

Jeg ble sendt bort for å bo på internat da jeg var 7 år gammel. I to uker bodde vi mange barn sammen på skolen. Jenter og gutter i alle aldre. Det var ikke lett. Vi hadde bare hverandre å støtte oss på. Vi måtte ta mye ansvar for oss selv, og for hverandre. Vi hadde et veldig godt vennskap. Spesielt vi jentene. De fleste har jeg holdt kontakten med hele livet. Jeg er veldig glad i dem. Vi hadde ofte hjemlengsel, og vi hadde det vondt. Men det var bare sånn det var, det hjalp ikke å snakke så mye om det. Jeg tror det var mer inkluderende før. Vi tok vare på hverandre, og måtte lære oss å ta hensyn til menneskene rundt oss. Vi gjorde skolearbeid, husstell, lekte og gikk tur. Men vi var jo innegjerdet. Det var som et fengsel. Noen kunne reise hjem i helgene, men det kunne ikke jeg. Det var lite voksne rundt oss, og det var

forventet at vi ordnet opp selv oss imellom. Hvis vi var vanskelige, ble vi kastet i «svarthølet». Jeg kom heldigvis aldri dit. Jeg har alltid hatt hjerte for små barn og eldre. Når de har det vondt, tar det meg tilbake til skoletiden.

Den tiden vi var hjemme måtte vi hjelpe til med småsøsken, huset og dyrene. Det var ikke så lett å holde kontakten med venner da. Jeg var eldst i søskenflokk, og jeg fikk tidlig mye ansvar hjemme.

Jeg ble ferdig på skolen da jeg ble konfirmert. Det var forventet at jeg skulle ut i jobb med en gang og tjene penger til familien. I to år jobbet jeg på nabogården. Det var tungt arbeid. Det var ikke mye tid til overs. Etter to år sa han pappa at jeg ikke fikk lov til å jobbe så tungt lengre. Jeg hadde en venninne fra skoletiden som ordnet meg en huspost i byen. Jeg husker hun møtte meg på kaia og tok meg med på fest den første dagen. Det var en fantastisk tid. Vi hadde mye gøy sammen. Jeg hadde ikke så mye, men jeg fikk hjelp til det jeg trengte hjelp til. Vi tok vare på hverandre, slik vi gjorde på skolen. Vennene mine ble som en familie, det var rikdommen min. Jeg fikk meg en ordentlig jobb, og det var som å komme hjem til mine. Jeg fikk ikke så mye omsorg som barn, og det ble viktig for meg å gi omsorg til de rundt meg som trengte det. Alle skal med. Du må vise din kjærlighet til medmenneskene dine.

Det var en skolevenninne jeg ikke hadde sett på mange herrens år som havnet i en bilulykke i nærheten. Hun visste at jeg bodde her. Hun ba dem sende bud på meg. Det var en utrolig gjensynsglede. Vi var like glade i hverandre som vi var da vi var unge, tiden hadde ikke endret noe.

Jeg har tatt, og fått, rollen som den som stiller opp for andre. Det ble nå bare sånn. Kanskje fordi jeg ikke har fått barn. Det er min jobb å stelle gravene til familien. Jeg liker å gå på kirkegården. Der prater jeg ofte med de døde. Jeg finner en trøst i det, det føles som å gjøre noe godt. Det er mange som er glade i meg, og jeg er veldig glad i vennene mine. Vennskap er godt, og det føles som å komme hjem.

Ingrid

Jeg vokste opp med mange søsken, på en bondegård, sentralt i bygda vår. Det var en fin tid, med mange barn som jeg kunne leke med. Vi var venner alle sammen, kan du si. Far var på havet om vinteren, og på fabrikk om sommeren. Ho mamma var den som tok seg av gården og oss barna. Det var alltid åpent hjemme hos oss. Når folk skulle på butikken, stakk de gjerne innom ho mamma på gården både før og etter. De fikk en kopp kaffe, og slo av en prat.

Mamma lærte oss at vi alltid skulle behandle hverandre godt. At alle mennesker var like mye verdt. Snakk sant og vær ærlig, sa hun bestandig.

Jeg måtte tidlig i arbeid. Fra jeg var 13 år begynte jeg på fabrikken. Her tok alle godt vare på meg fordi jeg var så ung. Det var lange dager. På kveldene, året frem mot konfirmasjonen, var jeg opptatt med å brodere bunaden min, så da hadde jeg ikke så mye tid til overs til å være sammen med venner.

Etter hvert som vi ble eldre fikk vi lov til å dra på fest, så lenge vi hadde anstand selvfølgelig. Ho mamma sa at vi ikke skulle gå ute og fryse, så vi fikk lov til å ta alle med hjem til oss etterpå. Da danset vi til Radio Luxemburg hele natta, og spiste opp all maten i huset. Det var rom for alle som ville være med.

Vi var ofte mange ilag. Alle skulle være med. Men det var ikke sånn at man kunne være åpen om alt. Seksuell legning for eksempel, det var jo bare snakk om det som skulle være på den tiden. Hvis noen sa noe ble det liksom bare snakket bort. Jeg har ofte tenkt i ettertid at det må ha vært vondt å gå å bære på det som var tungt helt alene.

Etter konfirmasjonen traff jeg min beste venninne da vi begynte å arbeide på samvirkelaget. Vi var alltid enige om alt, samtidig som vi hadde litt ulik personlighet. Hun var mer sjenert, mens jeg var ute og sanket venner. Vi var klistervenner. Vi fant hver vår mann, og hadde det veldig artig sammen. Det var en herlig tid.

Vi giftet oss den samme uken da vi var 17 år. Etter en stund flyttet hun sørover med sin mann, og vi mistet kontakten en stund. Det var ikke så enkelt på den tiden. Det var ikke bare å ta opp den heslige mobiltelefonen. Vi var jo opptatt med vårt. Men så, etter noen år, fikk mannen min seg jobb sørpå, og vi flyttet etter dem. Da bodde vi på samme sted igjen, og det gode vennskapet fikk fortsette. Da jeg fikk mitt første barn overtok jeg barnevogna hun hadde brukt til sitt første barn. Og så når hun fikk barn nummer to, fikk hun barnevogna igjen. Sånn fortsatte runddans. Det var en fin tid.

Etter fire år sammen flyttet vi nordover igjen. På nytt mistet vi kontakten. Men hun var der hele tiden. Jeg tenkte på ungene hennes og på hvordan hun hadde det. Det ble liksom aldri til at jeg fant adressen hennes og skrev til henne. Man blir oppslukt av hverdagen med jobb og tre barn. Vi ble eldre, og jeg ble enke. Jeg solgte huset, og kjøpte denne leiligheten. Den dagen jeg skulle flytte inn ser jeg et navn på døra til naboileiligheten. Der er hun jo! Det var et fantastisk sammentreff. Jeg er så glad i henne. Hun er en fantastisk dame, vi kunne godt bodd sammen. Det er utrolig at historien vår endte sånn. Vi hadde et bånd som ikke kunne brytes av tiden.

Jeg er så gammel nå, at mange av mine venner er gått bort. Vi brukte å være en helg gjeng som gikk ut på kafé sammen en gang i uka. Nå er vi ikke så mange igjen. Derfor er jeg opptatt av å ta vare på de som fortsatt er her. Nå under pandemien treffer jeg ingen, utenom naboen selvfølgelig, men jeg tenker at hvis alle passer på seg selv så møtes vi igjen en dag.

Jeg ser på barnebarna mine og lurar på hva slags vennskap de opplever. De sitter jo bare foran hver sin datamaskin! Jeg forstår det ikke. Og alle har det så travelt hele tiden. Vi hadde jo også mye å gjøre, med familie og jobb, men jeg følte ikke at vi hadde det travelt. Det var bare sånn det var. Jeg kan ikke tenke meg at folk er lykkeligere i dag.

Men jeg er glad for at det er mer åpenhet i samfunnet i dag. At man kan snakke om det som er vanskelig og akseptere at alle er likeverdige. Sånn som ho mamma lærte oss da vi var små.

Kåre

Jeg vokste opp hos bestemor i Nord-Norge. Mora mi fikk meg «på privaten», så det var best sånn. Hos ho bestemor var det himmelrike på jord. Jeg hadde jevngamle onkler og tanter, og masse barn rundt meg hele tiden. Mange gode venner. Det ble vanskelig når jeg skulle flytte sørover til mora mi og den nye mannen hennes. De andre ungene var ikke så snille med meg. Første gang bestemor tok meg med da jeg skulle begynne på skolen måtte vi bare returnere igjen. Det gikk ikke. Men året etter, da ble jeg værende igjen hos ho mamma. De andre barna ertet meg for dialekten min. De var ikke snille. Jeg måtte lære meg å ta igjen. Det var nok ingen voksne som visste om det. Jeg ville jo ikke sladre, vi ordnet opp oss imellom.

Jeg har som voksen fått forståelse for at mora mi hadde det ganske tøft da jeg var liten. Hun mistet to barn rett etter fødsel, og jeg var nok ikke så enkel å ha med å gjøre jeg heller. Jeg ville jo egentlig ikke være der. Hun var nok litt fraværende i oppveksten min, og jeg fortalte henne aldri om at jeg hadde det vanskelig.

Da jeg lærte meg å ta igjen og sette meg i respekt gikk det bedre på skolen. Jeg hadde noen gode venner som jeg var sammen med, og vi fant på mye artig. Vi spilte fotball, gikk på skøyter, og deltok i arbeidet hjemme. Vi fikk mye frihet, og var ofte i fjellet på oppdagelsesferd. Vi var jo ilag med de voksne også, men vi måtte ta ansvar for oss selv. Det var ingen voksne som lekte med oss. Foreldrene sin jobb er jo å sette føtter under ungene så de klarer seg selv. Det var forventet at vi tok ansvar hjemme og hjalp til med det arbeidet som måtte gjøres. Da jeg ble konfirmert var det aldri spørsmål om hva jeg skulle gjøre etterpå, det var selvsagt at jeg skulle ut i arbeid og bidra økonomisk til familien. Jeg begynte på en båt

som femtenåring. Vi dro sei-not, og reiste nordover til Lofoten og Finnmark for å være med på fiske der. Som unggutt tok nå de andre vare på meg, det var et inkluderende miljø. Jeg tenkte aldri over at det var tøft eller vanskelig. Vi var jo alle i samme båt, kan du si. Det var bare sånn det var.

Båten var en ypperlig måte å komme seg rundt i nærområdet på. Det yret jo av liv ved kysten på den tiden. Her var fiskemottak, butikk og bakeri. Vi satte ofte av en hel dag når vi skulle på handel. Det var jo da vi fikk høre nytt og sånn der. Det var spennende å være med på. Folk hadde god tid den gangen.

Da jeg ble eldre, tok jeg meg arbeid ombord på en større båt. Arbeidet var hellig for meg. Jeg reiste verden rundt. Det var en fin tid, og det var ofte veldig trivelig ombord på båtene der jeg arbeidet. Du fikk venner som du ble godt kjent med ettersom du var ute på reise sammen i flere måneder og kanskje år. En av båtene jeg var på tok opp nytt mannskap i Sør-Afrika. En av de som kom ombord ble jeg skikkelig god kompis med. Jeg snakket jo ikke et ord engelsk, og han kunne i alle fall ikke et kvekk norsk. Men vi fant ut av det på et vis! Noen oversatte kanskje for oss eller vi gestikulerte med hendene. Så lenge man er interessert og åpen nok finner man ut av det meste.

Det som var synd med de båtene er jo at man klarer ikke å holde kontakten når man skifter båt. Det var jo ingen måte å gjøre det på. Man gikk liksom bare videre, og jeg hadde jo nok å holde på med. Så de nære vennskapene var ikke noe som vedvarte.

Men jeg har alltid hatt lett for å få meg venner. Jeg har vært interessert og åpen, og funnet mine steder der jeg hører hjemme. Etter hvert som jeg ble voksen og etablert flyttet jeg til en større by, der jeg hadde en kompis fra barndommen. Det var mye nerver i den familien hans. Jeg prøvde å få han med på ting, men han var kanskje litt gjerrig og holdt seg mest for seg selv. Etter hvert orket jeg ikke å ha kontakt med han lengre. Han tok livet sitt her for noen år tilbake. Jeg tenker at jeg burde ha tatt kontakt med han igjen. Men man var jo redd for at han skulle ta seg nær av noe. At man trakk over en grense. Det var ikke noe man snakket om på den tiden. Det var bare sånn det var.

Jeg er kanskje ikke en person som har hatt så fryktelig mange nære venner. Det kan ha noe med oppveksten min å gjøre, jeg vet ikke. Et godt vennskap tenker jeg handler om å ha noen du stoler på. Som du vet at du kan fortelle ting til uten at du hører det igjen på bygda etterpå.

Jeg tror at det er enklere å være venner med noen som kommer fra høvelig like kår som deg selv. At like barn leker best.

Jeg synes litt synd på ungdommen i dag. Det må være vanskeligere å finne sin plass her i verden i dag enn da jeg var ung. Du trengte ikke så mye teoretisk kunnskap da. Det var nok å være den du var, det var alltid en plass til deg. Ungdommene i dag må oppleve et vanvittig press på seg. Det må være slitsomt.

Sigurd

Jeg flyttet bort fra byen, og kom tilbake etter noen år. Jeg trodde det skulle bli lett å komme tilbake for jeg kjente nesten alle sammen fra før, og hadde en bestekompis her. Men da jeg begynte i klassen var de andre med i en gjeng jeg ikke kjente igjen. Bestekompisen min og vennene hans var opptatt av drikking og festing, og det var jeg ikke interessert i. De var heller ikke interessert i å bli kjent med meg på ordentlig. De hadde en gruppe på snapchat som jeg prøve veldig hardt å få bli med i. For å bli sett. En stund var jeg med, men så plutselig hadde noen slettet meg. Jeg fikk aldri vite hvorfor. Det var en sorg å miste bestekompisen min. Jeg savner det vennskapet vi hadde.

Nå på videregående er det som om alt har falt på plass. Alle i klassen er venner, og det kjennes ut som vi har vært venner veldig lenge. Jeg liker å skape liv og humor. Alle i klassen kan prate om alt. Vi har det så morsomt sammen. Jeg tror det er fordi vi er så åpne mot hverandre, og fordi vi alle er så like. Vi har samme mål, og de forstår meg bedre. Vi er ikke så mye sammen på fritiden egentlig, men det er fordi det ikke er så vanlig lengre. Likevel snakker vi mye sammen på sosiale media, her er det mye tull og tøys og veldig artig.

Jeg har mange venner. Jeg tror det er viktig med gode venner selv om man har en kjæreste. En venn er noen som vet hvem du er, på ordentlig. En som du kan stole på, det er veldig viktig. Jeg tror ikke det er så naturlig å snakke med venner om ting som er vanskelig, spesielt ikke for oss gutter. Det blir bare rart. Vi gutter prøver å se mer tøff ut. Vi har ikke følelser, eller det er jo mye følelser, men vi viser de ikke til andre. Dessuten liker jeg best å snakke ansikt til ansikt, uten en skjerm å gjemme seg bak. Det blir liksom mer ekte. Kanskje hadde det vært bedre om gutter snakket mer om følelser sånn som jenter gjør. Men det har liksom bare blitt sånn.

I den forrige vennegjengen, ja for vi ble liksom ikke uvenner så vi er fortsatt venner, var det bare jeg som ville bli venner med de. Mens nå, i den nye klassen, har alle lyst til å bli kjent med alle. Jeg er så glad for at jeg har dem. Jeg tror at hvis vi fortsetter å være ærlige med hverandre så kan vi være venner resten av livet. Det handler om trygghet.

Hilde

Vennskapene mine har endret seg gjennom oppveksten. Noen venner har jeg hatt lenge, og noen er helt nye. Og noen bare skjedde helt tilfeldig. Nå har jeg to gode venninner, men vi har ikke tid til å møtes så ofte. Vi går ikke i samme klasse på videregående, og tiden strekker ikke til. Det er så mye annet som skal skje på ettermiddagen med jobb og lekser. Vi ble venner i fjor etter at vi jobbet med et skoleprosjekt. Vi hadde liksom vokst til og blitt likere, så vi passet veldig bra sammen. Så jeg har gode venner som stiller opp og sånn fortsatt, men jeg merker at det har vært forandringer.

Før var jeg en del av en gjeng som gjorde at jeg fikk dårlig selvfølelse. Det føles ikke så godt når man ikke kan være seg selv. Så jeg skiftet vennegruppe, og jeg fikk det mye bedre med meg selv. Det har vært mye frem og tilbake, og man har jo ikke de samme bestevennene hele tiden. Men forandring fryder.

Nå går jeg i en ny klasse med mange ungdommer jeg ikke kjente fra før. Jeg tror at når man møter folk som vil det samme som deg, at man har en del ting til felles, så blir man forttere venner. Jeg er veldig åpen og veldig ærlig, og har møtt mange i klassen som også er det. Det er litt tidlig å si at vi er nære venner. Men kanskje vi kan bli det? Man må bygge opp nok tillit først. Slik at man kan føle seg trygg på at ting man sier ikke blir sagt videre, og at man kan stole på hverandre.

I en ny venn ser jeg etter en person som er morsom, har omtanke og omsorg. For meg er det også viktig å bli prioritert av vennene mine. Det er for eksempel litt vanskelig når en nær venn får seg en kjæreste. Da blir det av og til sånn at de prioriterer kjæresten foran meg. Kanskje vi har avtalt å møtes også avlyser hun fordi kjæresten har spurt om de skal finne på noe sammen. Det føles ikke godt å bli nedprioritert, det er litt sårt. Jeg skulle ønske at vennskap kunne være litt mer forutsigbart. Jeg synes det er vanskelig å vite hva de andre vil til enhver tid. Noen ganger blir det sånn at jeg bruker mye tid på å lure på om de andre er sure på meg. Hvis jeg er opptatt en ettermiddag og ikke svarer på meldinger så tror de andre at jeg ikke bryr meg. Det er ikke så lett når man snakker med hverandre gjennom sosiale media eller på melding, for det

er så fort at man tolker det den andre sier helt feil. Også kan man ikke se kroppsspråket deres. Nærheten blir borte. Vi har lett for å falle inn i et mønster der vi går og lur på ting på hver sin kant. Men så møtes vi, også tar det ikke lang tid før vi er kommet sammen igjen. Samtidig er det litt slitsomt når man må jobbe så hardt i et vennskap for å vedlikeholde det. Men man håper jo at det er verdt det.

Det er ikke alt jeg kan si til alle vennene mine. Jeg har venner som dekker ulike behov. Men så har jeg en bestevenninne som jeg har hatt siden jeg var liten. Vi har ikke vært like gode venner bestandig, men hun har kjent meg så lenge at hun nesten kjenner meg bedre enn jeg kjenner meg selv. Jeg tror det er viktig å snakke om vanskelig ting med vennene sine, så ikke tankene tar helt overhånd, men det føles liksom aldri helt trygt. Man vet ikke om det blir sagt videre eller ikke. Det er en grense der som man er litt redd for å trø over. Når du først har sagt noe så kan du aldri ta det tilbake, og det skremmer meg litt.

Alex

Jeg har egentlig litt få venner. Jeg flyttet hit for noen år siden, og jeg opplever at jeg representerer en type annerledeshet. Etter hvert ble jeg godt kjent med tre stykker, to gutter og en jente, og vi er ganske nære venner. Jeg er veldig glad i dem. Vi bruker å henge sammen, eller være hjemme hos noen og kanskje spille PlayStation. Det er også en gutt jeg har blitt kjent med gjennom å spille videospill, han bor sørpå. Så jeg har det bra! Vi har det veldig morsomt sammen. Og i den nye klassen, der er det mange venner også. Vi kan liksom prate om alt.

Det er forskjellig å være venner her og der jeg kom fra. Jeg var vant til at vi kunne gå på besøk til hverandre hele tiden, og alle i familien kjente oss. Vi brukte å dra på overnattingsturer, og hadde det gøy sammen mange ilag. Her må alt planlegges hele tiden. Det er ikke bare å gå på besøk til hverandre når man har lyst, og hvis man skal finne på noe må foreldrene vite om det to uker på forhånd. De vil vel bare være sikre på at det blir artig og at de har nok rene klær og sånn. Men det er fint sånn som det er her også.

Det er viktig at venner prioriterer å være sammen med hverandre. At man finner på ting, og har det gøy sammen. Sånn som hvis en venn får seg kjæreste, så må de ikke bare være sammen med kjæresten. De må være med vennene sine også. Eller, hvis de vil være sammen

med kjæresten så er det jo greit det også. Om jeg hadde fått meg kjæreste, så skulle jeg laget en plan for når jeg skulle være med kjæresten og når jeg skulle være med venner.

Jeg bruker ikke å snakke om det som er trist, jeg vil helst ikke tenke på det. Hvis folk spør meg om det kan jeg fortelle, men ofte tror de ikke på meg. Jeg vil være glad. Det er godt å ha venner man kan snakke om alt med. Gode venner har ikke hemmeligheter for hverandre. Hvis noen har en hemmelighet så bruker vi å sette oss ned og finne en løsning for det. Men jeg snakker ikke om privatliv og sånn. Jeg forteller det ikke til noen hvis jeg er trist.

Mia

Jeg vet ikke, jeg tror jeg har ganske mange venner. De er litt her og der, for jeg har bodd et annet sted en periode. Men det har jo endret seg mye. Jeg har noen nære venner som jeg har hatt siden barneskolen. Vi er ganske like og har like interesser og meninger, så vi kommer godt over ens. Noen vennskap blir nære vennskap, det skjer nå bare etter hvert som man deler ting med hverandre. Andre ganger blir det ikke helt som man hadde tenkt. Det er viktig for meg å ha venner, fordi da har man alltid noen å prate med. De nære vennene mine kan jeg prate med om absolutt alt. De er morsomme å være sammen med, støtter meg hvis jeg trenger det.

På fritiden møtes vi, kanskje hjemme hos hverandre, hører på musikk, og snakker sammen. Det er ikke så vanlig å gå på besøk lengre egentlig. Og jeg er ikke så mye sammen med venner lengre, fordi jeg har kjæreste. Så da er jeg jo mye sammen med han. Men venner er viktig det også. Det er bare ikke så mye tid til dem lengre. Jeg tror ikke de tenker så mye på det, jeg vet ikke.

Det er ikke så vanskelig å få nye venner. Men jeg er litt sjenert, så det tar kanskje litt tid. Jeg venter til de kommer til meg. I den nye klassen kjente jeg de fleste fra før, så det var ikke noe stress å få venner der. Men guttene er ganske barnslige, så jeg er ikke så god venn med dem. Jeg vet ikke, jeg liker mest å være sammen med de som er eldre.

Det er alltid litt drama, men det gjør ingen ting. Vi driver ikke med baksnakking, vi bare sier hva vi synes om folk. Jeg opplevde å bli baksnakket en gang. Det var masse styr i klassen, så ble alt bare skjøvet på meg. Uten at jeg hadde gjort noe. Man lurte jo på hvem man kan stole på. Jeg stoler ikke på så mange lengre, egentlig.

Jeg snakker ofte med vennene mine gjennom apper på telefonen. Det er veldig praktisk og morsomt, og gjør det lettere å holde kontakten. Av og til er det lettere å ta opp ting med hverandre på telefonen. Det virker ikke så skummelt liksom. Men så er det litt kjipt da, når du ser at andre er sammen gjennom sosiale media og jeg ikke ble invitert. Hvis jeg sier i fra om at jeg blir lei meg, så skylder de ofte på meg. At jeg bare må spørre om å bli med. Men det er jo ikke så lett. Jeg er kanskje litt opptatt av at alle skal bli inkludert. Jeg vil bare at vennene mine skal være der for meg når jeg trenger det. At de skal forstå meg. Og at jeg kan stole på at de holder hemmelighetene mine. Men jeg har jo gode venner. Det er ikke det. Det er jo normalt å krangle litt. Det blir jo veldig kjedelig å trist om man ikke har venner, for da har man ingen å være sammen med.

Solveig

Jeg hadde ikke trodd at jeg kom til å få så mange nye venner i den nye klassen. Men alle er så åpne mot hverandre, og gir meg støtte hvis jeg trenger det. Kanskje det er fordi vi er så like? Jeg vet ikke. Vi har det i alle fall veldig gøy sammen, og jeg tror at vi kan bli nære venner etter hvert. Jeg har jo nære venner fra før av også som jeg er sammen med. Vi er ganske ofte sammen egentlig. Det er fint å ha venner så man slipper å kjede seg.

Jeg er en person som bruker litt tid på å følge meg trygg sammen med andre. På en måte så er jeg ganske sjenert. Man vet liksom ikke hva de andre tenker om deg. Kanskje de ikke liker deg når du er deg selv? Det er jo umulig å vite 100% hva de andre tenker. Tillit er veldig viktig i et vennskap.

Hvis man er nær nok, kan man snakke om alt. Jeg ville nok først gått til en venninne hvis det var noe som var vanskelig, før jeg sa det til foreldrene mine for eksempel. Da håper jeg at jeg får tips og råd og støtte og sånn. Det er bare jenter jeg kan snakke med om ting som er vanskelige. Jeg tror ikke guttene helt forstår oss, de er mest bare morsomme å være sammen med. Vi i vennegjengen snakker om mye forskjellig. Vi kunne sikkert blitt flinkere til å snakke om det som skjer i verden, med klima og teknologi og sånn. Vi ender litt for ofte opp med å baksnakke andre. Det bare føles så godt! Selv om vi vet at vi ikke burde gjøre det så ofte. Men det er så mye enklere å si det til noen andre enn den det gjelder. Da blir det bare drama og konflikter. Jeg liker ikke å bli dratt inn i drama og konflikter. Det kan fort bli litt mye drama oss jentene imellom.

5.2 Fenomener

Etter arbeidet med fortellingene kom jeg frem til tre fenomen med noen underpunkter. Disse trådte tydelig frem for meg, og ga gjenklang i alle fortellingene.

Fenomen	Underpunkter
Like barn leker best	<ul style="list-style-type: none"> - Likhet - Delte opplevelser - Åpenhet
Tiden – vennskap i et akselererende samfunn gjennom generasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Det var bare sånn det var - Tid til hverandre - Bånd som ikke brytes av tiden, og bånd som brytes
Nærhet - Hvor nært skal jeg tørre å gå? Og hvor nært får du komme?	<ul style="list-style-type: none"> - Det gode og nære vennskap - Å snakke om de vanskelige tingene - Vennskap og nærhet gjennom en skjerm

5.2.1 Like barn leker best

Alle informantene trekker frem dette med likhet som en grunn til vennskap. At grunnen til vennskapet var at de var så like. Det sies at like barn leker best. Men hva ligger i det å være like? Man kan for eksempel være svært like på ett punkt, og svært ulike på et annet.

Informantene legger ulike ting i dette å være lik. Det kan handle om lik bakgrunn, en felles opplevelse eller at man har samme mål.

Kåre (70 år): *Jeg tror at det er enklere å være venner med noen som kommer fra høvelig like kår som deg selv.*

Her blir det å være like det samme som å ha lik sosioøkonomisk status. Kåre mener at det er *enklere* å være venner med de som har opplevd noe av det samme som deg, og noen med lik bakgrunn og referansepunkt. Han forteller også om tydeligere classeskiller i sin oppvekst, og om ulikheten mellom de som bodde på bygda og de som bodde i byen. Som voksen flyttet han sørover og kjente på at noen av de som bodde i Sør-Norge så ned på de som bodde i Nord-Norge. Likhet vil kanskje i denne sammenhengen symbolisere trygghet. Samtidig sier Kåre

også at det handler like mye om hvem du er som person, så likhet er ikke nødvendigvis det aller viktigste.

Delte opplevelser

Likhet kan også handle om å ha delte opplevelser. Kristin forteller i sin fortelling om hvordan det å gjennomgå noe vanskelig sammen og ha en felles historie kan være en base for vennskap:

Kristin (70 år): *I to uker bodde vi mange barn sammen på skolen. Jenter og gutter i alle aldre. Det var ikke lett. Vi hadde bare hverandre å støtte oss på. Vi måtte ta mye ansvar for oss selv, og for hverandre. Vi hadde et veldig godt vennskap. Spesielt vi jentene. De fleste har jeg holdt kontakten med hele livet. Jeg er veldig glad i dem. Vi hadde ofte hjemlengsel, og vi hadde det vondt. Men det var bare sånn det var, det hjalp ikke å snakke så mye om det. Jeg tror det var mer inkluderende før. Vi tok vare på hverandre, og måtte lære oss å ta hensyn til menneskene rundt oss.*

Den opplevelsen disse barna delte ga dem noe til felles. De var sammen om å overleve gjennom en vanskelig tid. De snakker ikke om det der og da, de bare opplever det. Senere erfarer de at det de har opplevd binder dem tett sammen. Opplevelsene og de som delte den vil alltid være med dem på veien. Likheten de deler handler om deres felles historie.

Ingrid (70 år): *Etter konfirmasjonen traff jeg min beste venninne da vi begynte å arbeide på samvirkelaget. Vi var alltid enige om alt, samtidig som vi hadde litt ulik personlighet. Hun var mer sjenert, mens jeg var ute og sanket venner. Vi var klistervenner.*

Ingrid forteller om sin beste venninne, og fremhever at de var enige om alt, men hadde kanskje litt ulik personlighet. Hun snakker om likhet i form av en felles forståelse og enighet. Hun beskriver dem som «klistervenner». Hun utdyper ikke selv hva hun mener med klistervenner, men jeg får en følelse av at dette er et sterkt vennskap det skal mye til for å bryte opp. Klistervenner henger på en måte fast i hverandre, noe hun også kommer tilbake til. Selv om de bor langt fra hverandre så er de hos den andre hele tiden.

Ungdommene er også opptatt av likhet.

Sigurd (16 år): *Alle i klassen kan prate om alt. Vi har det så morsomt sammen. Jeg tror det er fordi vi er så åpne mot hverandre, og fordi vi alle er så like. Vi har samme mål, og de forstår meg bedre.*

Han trekker frem at åpenhet er viktig, og han tror at grunnen til at de er blitt så gode venner er fordi de er så like. Det som gjør dem like er at de har samme mål, og samme humor.

Hilde (16 år): *Nå har jeg to gode venninner, men vi har ikke tid til å møtes så ofte. Vi går ikke i samme klasse på videregående, og tiden strekker ikke til. Det er så mye annet som skal skje på ettermiddagen med jobb og lekser. Vi ble venner i fjor etter at vi jobbet med et skoleprosjekt. Vi hadde liksom vokst til og blitt likere, så vi passet veldig bra sammen.*

Informantene i begge gruppene fremhever likhet som en viktig del av et vennskap. Informantene trekker også frem at man må være åpen. Åpen for å lære den andre å kjenne, selv om man ikke har alt til felles ved første øyekast. Det som ikke kommer så godt frem er om de hadde de samme likhetstrekkene før de møtte hverandre, eller om de aktivt gikk inn for å se fellestrekk seg imellom da de startet i en ny klasse.

Kåre (70 år): *Så lenge man er interessert og åpen nok finner man ut av det meste.*

Det ligger en tosidighet i denne likheten som informantene trekker frem. På den ene siden er det viktig å være like, men på den andre siden er det viktig å være åpen for at man også er ulike. Her forteller informant Kåre (70 år) om vennskap på tross av ulikhet, der begge parter viste interesse for hverandre. Kåre sa tidligere at han trodde det var enklere å være venner med de menneskene som kom fra samme type levekår. Det han senere forteller om sin nye venn på båten kan bety at hva man legger i begrepet *likhet* kan være svært ulike ting.

Alex (16 år): *Det er forskjellig å være venner her og der jeg kom fra.*

Alex forsøker å bli mer lik de andre ungdommene. Han strever tydelig, for på den ene siden sier han at han savner slik det var der han bodde før. Han kan nesten virke frustrert og såret. Men han sier også at det er bra slik det er der han bor nå. Han trekker seg tilbake og avfinner seg med situasjonen sin. Han dras mellom det som har vært og det som er, og veksler på å være åpen om sin sårbarhet og å forsøke å skjule den.

5.2.2 Tiden – vennskap i et akselererende samfunn gjennom generasjoner

Tiden setter sitt preg på alle vennskap, og alle informantene tar opp ulike perspektiver som omhandler tid i en eller annen form. Noen reflekterer over hva tiden har gjort med vennskapene deres, og noen forteller om hvordan tid, og gjerne mangel på den, påvirker de vennskapene de har her og nå.

Det var bare sånn det var

Her er det de eldste informantene som kommenterer sine liv og vennskap tilbake i tid. *Det var bare sånn det var*, er et munnhell som til stadighet dukker opp.

Kåre (70 år) forteller om sin oppvekst:

Jeg begynte på en båt som femtenåring. Som unggutt tok nå de andre vare på meg, det var et inkluderende miljø. Jeg tenkte aldri over at det var tøft eller vanskelig. Vi var jo alle i samme båt, kan du si. Det var bare sånn det var.

Kristin (70 år) forteller også om hvordan det var før og legger dessuten til at tiden var dyrebare og ikke noe som kunne sløses bort på venner. Livet krevde at tiden ble brukt på å hjelpe til i familien og med det arbeidet som skulle gjøres.

Den tiden vi var hjemme måtte vi hjelpe til med småsøsken, huset og dyrene. Det var ikke så lett å holde kontakten med venner da. Jeg var eldst i søskenflokk, og jeg fikk tidlig mye ansvar hjemme. Jeg ble ferdig på skolen da jeg ble konfirmert. Det var forventet at jeg skulle ut i jobb med en gang og tjene penger til familien. I to år jobbet jeg på nabogården. Det var tungt arbeide.

Ingrid (70 år) kommer med en refleksjon om ulikhetene hun mener har oppstått gjennom tiden:

Alle har det så travelt hele tiden. Vi hadde jo også mye å gjøre, med familie og jobb, men jeg følte ikke at vi hadde det travelt. Det var bare sånn det var. Jeg kan ikke tenke meg at folk er lykkeligere i dag.

Ingrid skiller her mellom å ha det travelt, og å ha lite tid til overs. Hun ser tilbake på livet sitt og på hvordan hun disponerte tiden hun hadde tilgjengelig. Det slår meg at de eldste informantene har en annen ro i seg, og ikke opplevde at de gikk glipp av noe eller at de egentlig skulle vært et annet sted. Det ligger en aksept i å tenke at det var bare sånn det var.

Tid til hverandre

Ungdommene snakker om vennskap og tid på en annen måte enn de eldre. De har tid til rådighet, men i kampen om oppmerksomheten er det ikke alltid vennene som kommer først.

Hilde (16 år) forteller om tidsklemma og venner: *Nå har jeg to gode venninner, men vi har ikke tid til å møtes så ofte. Vi går ikke i samme klasse på videregående, og tiden strekker ikke til. Det er så mye annet som skal skje på ettermiddagen med jobb og lekser.*

Jeg skulle ønske at vennskap kunne være litt mer forutsigbart.

Tid blir en ressurs som man kan velge å bruke på venner eller ikke. For Hilde er det viktig å bli prioritert, og for henne handler vennskap blant annet om at man bruker av tiden sin på hverandre. Hun er tydelig på at tiden er dyrebar, og at det at noen bruker tid på deg er et tegn på et godt vennskap.

Mia (16 år): *På fritiden møtes vi, kanskje hjemme hos hverandre, hører på musikk, og snakker sammen. Det er ikke så vanlig å gå på besøk lengre egentlig. Og jeg er ikke så mye sammen med venner lengre, fordi jeg har kjæreste. Så da er jeg jo mye sammen med han. Men venner er viktig det også. Det er bare ikke så mye tid til dem lengre.*

Alex (16 år) bekrefter det Hilde og Mia sier: *Det er viktig at venner prioriterer å være sammen med hverandre. At man finner på ting, og har det gøy sammen. Sann som hvis en venn får seg kjæreste, så må de ikke bare være sammen med kjæresten*

Bånd som ikke brytes av tiden, og bånd som brytes

Kristin (70 år): *Det var en skolevenninne jeg ikke hadde sett på mange herrens år som havnet i en bilulykke i nærheten. Hun visste at jeg bodde her. Hun ba dem sende bud på meg. Det var en utrolig gjensynsglede. Vi var like glade i hverandre som vi var da vi var unge, tiden hadde ikke endret noe.*

Ingrid (70 år): *Jeg solgte huset, og kjøpte denne leiligheten. Den dagen jeg skulle flytte inn ser jeg et navn på døra til naboileiligheten. Der er hun jo! Det var et fantastisk sammentreff. Jeg er så glad i henne. Hun er en fantastisk dame, vi kunne godt bodd sammen. Det er utrolig at historien vår endte sånn. Vi hadde et bånd som ikke kunne brytes av tiden.*

Kåre (70 år): *Det som var synd med de båtene er jo at man klarer ikke å holde kontakten når man skifter båt. Det var jo ingen måte å gjøre det på. Man gikk liksom bare videre, og jeg hadde jo nok å holde på med. Så de nære vennskapene var ikke noe som vedvarte.*

Tiden går, og kan sette sitt preg på vennskapet. Her ser vi eksempler fra informantene som handler både om at tiden ikke endret noe, men også at vennskap ble avsluttet etter at den tilmålte tiden var ute. De yngre informantene har også tanker om at tiden kan endre et vennskap.

Sigurd (16 år): *De hadde en gruppe på snapchat som jeg prøve veldig hardt å få bli med i. For å bli sett. En stund var jeg med, men så plutselig hadde noen slettet meg. Jeg fikk aldri vite hvorfor. Det var en sorg å miste bestekompisen min. Jeg savner det vennskapet vi hadde.*

Hilde (16 år): *Før var jeg en del av en gjeng som gjorde at jeg fikk dårlig selvfølelse. Det føles ikke så godt når man ikke kan være seg selv. Så jeg skiftet vennegruppe, og jeg fikk det mye bedre med meg selv. Det har vært mye frem og tilbake, og man har jo ikke de samme bestevennene hele tiden. Men forandring fryder.*

Flere av de yngste informantene ble også spurt om de trodde at de vennene de hadde nå kom til å være vennene deres resten av livet. Svarene var ikke entydige, men mange kviet seg for å si tydelig ja til dette spørsmålet. Det vanligste svaret var «jeg vet ikke» eller «jeg håper det».

5.2.3 Nærhet - Hvor nært skal jeg tørre å gå? Og hvor nært får du komme?

Informantene reflekterte over ulike former for vennskap, og kom inn på dette med venner og nære venner. Ikke alle klarte å sette ord på hvor skillet gikk mellom en venn og en nær venn, men de fleste sa noe om hvordan et godt vennskap føles. Her er informantene enige i svarene sine uavhengig av alder. Samtidig kommer det også opp et nytt element, bruk av smarttelefon og sosiale media, og hva dette gjør med nærheten.

Det gode og nære vennskap

Informantene setter ord på hvordan de ønsker å beskrive et godt vennskap og hva som kjennetegner det. Mange av informantene hadde lett for å fortelle om vennskap, men fikk en

utfordring i å beskrive følelsen av vennskap. Det ble derfor svært korte svar. Likevel er de stort sett enige om at det er tillit som er selve fundamentet i et godt vennskap.

Kåre (70 år): *Et godt vennskap tenker jeg handler om å ha noen du stoler på. Som du vet at du kan fortelle ting til uten at du hører det igjen på bygda etterpå.*

Kristin (70 år): *Vennene mine ble som en familie, det var rikdommen min. Jeg fikk meg en ordentlig jobb, og det var som å komme hjem til mine. Jeg fikk ikke så mye omsorg som barn, og det ble viktig for meg å gi omsorg til de rundt meg som trengte det. Alle skal med. Du må vise din kjærlighet til medmenneskene dine.*

Sigurd (16 år): *En venn er noen som vet hver du er, på ordentlig. En som du kan stole på, det er veldig viktig.*

Mia (16 år): *Noen vennskap blir nære vennskap, det skjer nå bare etter hvert som man deler ting med hverandre. Andre ganger blir det ikke helt som man hadde tenkt. Det er viktig for meg å ha venner, fordi da har man alltid noen å prate med. De nære vennene mine kan jeg prate med om absolutt alt. De er morsomme å være sammen med, støtter meg hvis jeg trenger det.*

Solveig (16 år): *Tillit et veldig viktig i et vennskap.*

Hilde (16 år): *Jeg er veldig åpen og veldig ærlig, og har møtt mange i klassen som også er det.*

Det er litt tidlig å si at vi er nære venner. Men kanskje vi kan bli det? Man må bygge opp nok tillit først. Slik at man kan føle seg trygg på at ting man sier ikke blir sagt videre, og at man kan stole på hverandre.

Følelsen av at du kan stole på vennene dine er viktig. Samtidig sier noen av informantene noe om at det er vanskelig å vite om det egentlig går an å stole på noen 100%. Det er spesielt de unge informantene som er usikre på dette. Det er en del usikkerhet knyttet til å stole på folk, da flere av informantene har opplevd å bli dolket i ryggen av gode venner.

Mia (16 år): *Man lurer jo på hvem man kan stole på. Jeg stoler ikke på så mange lengre, egentlig.*

Her trer Mia frem og forteller at hun har vanskelig for å stole på mennesker. Måten hun sier det på kommuniserer at hun tidligere opplevde å kunne stole på menneskene rundt seg, men at dette ikke lenger er tilfellet. Hun viser en utrygghet i møte med andre, og samtidig en sårbarhet. Hun sier noe om at det har konsekvenser for mennesker som opplever brudd på tillit, og at dette kan påvirke fremtidige vennskap.

Å snakke om de vanskelige tingene

Tillit handler om å kunne fortelle noe til vennene dine og være trygg på at det ikke blir sagt videre. Dette viser at informantene ser behovet for å dele ting med vennene sine i fortrolighet. Der noen av informantene har nære venner de stoler fullt og helt på, har andre en usikkerhet knyttet til dette, og er mer tilbakeholden med å fortelle om det som er vanskelig.

Kåre (70 år): *Jeg tenker at jeg burde ha tatt kontakt med han igjen. Men man var jo redd for at han skulle ta seg nær av noe. At man tråkket over en grense. Det var ikke noe man snakket om på den tiden. Når mora mi hadde det vanskelig snakket vi jo ikke om det heller. Det var bare sånn det var.*

Ingrid (70 år): *Men det var ikke sånn at man kunne være åpen om alt. Seksuell legning for eksempel, det var jo bare snakk om det som skulle være på den tiden. Hvis noen sa noe, ble det liksom bare snakket bort. Jeg har ofte tenkt i ettertid at det må ha vært vondt å gå å bære på det som var tungt helt alene. Jeg er glad for at det er mer åpenhet i samfunnet i dag. At man kan snakke om det som er vanskelig og akseptere at alle er likeverdige. Sånn som ho mamma lærte oss da vi var små.*

Kristin (70 år): *Det er min jobb å stelle gravene til familien. Jeg liker å gå på kirkegården. Der prater jeg ofte med de døde. Jeg finner en trøst i det, det føles som å gjøre noe godt. Det er mange som er glade i meg, og jeg er veldig glad i vennene mine.*

De eldste informantene setter her ord på dette med å snakke om de vanskelige tingene. Kåre tenker at han burde tatt kontakt med den gamle kompisen sin. Han tenker nok ikke nødvendigvis på å ta kontakt med han for å prate om det som er vanskelig, men mer for å

være en god støtte i livet hans. Han forstår at kompisen har det vanskelig, og derfor oppfører seg litt annerledes, men er redd for å trø over en grense. I ettertid har han tenkt på dette og føler at han burde tatt kontakt.

Ingrid har lært fra moren sin at alle skal behandles med respekt, og at ærlighet er viktig. Samtidig levde hun i en tid der ikke alt skulle snakkes om. Hun peker spesielt på dette med seksuell legning. Hun ser nå at det har skjedd en positiv endring i samfunnet, og at ting vi ikke kunne snakke om før er det blitt mer åpenhet rundt.

Kristin forteller om et nært forhold til venner og familie som går helt inn i døden. Hun finner glede i å gå på kirkegården og snakke med de som er der. Hun er en person som har gitt mye av seg selv til andre, og lyttet til det andre har hatt å fortelle. Selv har hun nok ikke snakket så mye om det som er vanskelig med, men finner nå trøst i å gå på kirkegården og stelle gravene og snakke med de døde. Behovet hennes er det samme som de andre, men arter seg på en litt annen måte.

Ungdommene har også tanker om å snakke om det som er vanskelig. Som vi har sett er de opptatt av tillit, og de har alle tanker om hva det er greit å snakke med venner om.

Sigurd (16 år): *Jeg har mange venner. Jeg tror det er viktig med gode venner selv om man har en kjæreste. Jeg tror ikke det er så naturlig å snakke med venner om ting som er vanskelig, spesielt ikke for oss gutter. Det blir bare rart. Vi gutter prøver å se mer tøff ut. Vi har ikke følelser, eller det er jo mye følelser, men vi viser de ikke andre. Ikke sånn som jentene, de prater jo hele tiden om følelser virker det som. Det er alltid noe som holdes tilbake. Kanskje hadde det vært bedre om gutter snakket mer om følelser sånn som jenter gjør. Men det har liksom bare blitt sånn.*

Alex (16 år): *Jeg bruker ikke å snakke om det som er trist, jeg vil helst ikke tenke på det. Hvis folk spør meg om det kan jeg fortelle, men ofte tror de ikke på meg. Jeg vil være glad. Det er godt å ha venner man kan snakke om alt med. Gode venner har ikke hemmeligheter for hverandre. Hvis noen har en hemmelighet så bruker vi å sette oss ned og finne en løsning for det. Men jeg snakker ikke om privatliv og sånn. Jeg forteller det ikke til noen hvis jeg er trist.*

Hilde (16 år): *Det er ikke alt jeg kan si til alle vennene mine. Jeg har venner som dekker ulike behov. Men så har jeg en bestevenninne som jeg har hatt siden jeg var liten. Vi har ikke vært like gode venner bestandig, men hun har kjent meg så lenge at hun nesten kjenner meg bedre enn jeg kjenner meg selv. Jeg tror det er viktig å snakke om vanskelig ting med vennene sine, så ikke tankene tar helt overhånd, men det føles liksom aldri helt trygt. Man vet ikke om det blir sagt videre eller ikke. Det er en grense der som man er litt redd for å trø over. Når du først har sagt noe så kan du aldri ta det tilbake, og det skremmer meg litt.*

Mia (16 år): *Det er viktig for meg å ha venner, fordi da har man alltid noen å prate med. De nære vennene mine kan jeg prate med om absolutt alt. De er morsomme å være sammen med, og støtter meg hvis jeg trenger det.*

Solveig (16 år): *Hvis man er nær nok, kan man snakke om alt. Jeg ville nok først gått til en venninne hvis det var noe som var vanskelig, før jeg sa det til foreldrene mine for eksempel. Da håper jeg at jeg får tips og råd og støtte og sånn. Det er bare jenter jeg kan snakke med om ting som er vanskelige. Jeg tror ikke guttene helt forstår oss, de er mest bare morsomme å være sammen med.*

Guttene setter ord på at de synes det er vanskelig å snakke om følelser og det som er vanskelig eller trist. Sigurd opplever at det er forventet at han skal være tøff og ikke snakke om følelser, men reflekterer samtidig over at det kanskje hadde vært bedre dersom guttene snakket sammen slik han oppfatter at jentene gjør. Alex forteller at han bare vil være glad og ikke tenke på det som er trist. Men han sier også at gode venner ikke har hemmeligheter for hverandre.

Jentene er derimot svært oppmerksomme på at det å ha nære venner betyr at man har noen å snakke med dersom det blir vanskelig. Hilde forteller om en grense hun er redd for å tråkke over, og en usikkerhet knyttet til hvordan vennen vil ta imot det hun har å si. Mia sier at hun har nære venner hun kan snakke om absolutt alt med. Samtidig har hun tidligere sagt at hun egentlig ikke stoler så mye på folk lengre. Det ligger en tosidighet her. Solveig forteller at hun først ville gått til en venninne dersom hun hadde noe på hjertet, fremfor sine egne foreldre.

Vennskap og nærhet gjennom en skjerm

Flere av informantene kom inn på dette temaet uten å bli spurt spesielt om det. Det er ingen tvil om at for de yngste informantene er bruk av smarttelefon og sosiale media en naturlig del av det å ha venner. Ungdommene ser både positive og negative sider ved dette.

Sigurd (16 år): *Jeg liker best å snakke ansikt til ansikt, uten en skjerm å gjemme seg bak. Det blir liksom mer ekte.*

Sigurd har tidligere fortalt at han ble utestengt av en gruppe på Snapchat uten forvarsel. Han jobbet hardt for å få bli med i gruppa, og vet ikke hvem som fjernet han eller hvorfor. Det er nærliggende å tro at denne erfaringen har gjort ham mer oppmerksom på hvordan kommunikasjon gjennom en skjerm kan oppleves. Han bruker også ordet «ekte», som kan bety at han er klar over at det som skjer via sosiale media og gjennom en skjerm kan være en uekte fremstilling av livet, og dermed ikke nødvendigvis representerer et godt vennskap.

Alex (16 år): *Vi bruker å henge sammen, eller være hjemme hos noen og kanskje spille PlayStation. Det er også en gutt jeg har blitt kjent med gjennom å spille videospill, han bor sørpå.*

Her kommer Alex med et viktig poeng, at det i dag er vanlig å ha venner som du blir kjent med gjennom en spillverden. Alex har aldri møtt denne gutten han forteller om. De har kontakt gjennom et online-spill, og har glede av hverandre på den måten.

Hilde (16 år): *Det er ikke så lett når man snakker med hverandre gjennom sosiale media eller på melding, for det er så fort at man tolker det den andre sier helt feil. Også kan man ikke se kroppsspråket deres. Nærheten blir borte. Vi har lett for å falle inn i et mønster der vi går og lur på ting på hver sin kant. Men så møtes vi, også tar det ikke lang tid før vi er kommet sammen igjen.*

Mia (16 år): *Jeg snakker ofte med vennene mine gjennom apper på telefonen. Det er veldig praktisk og morsomt, og gjør det lettere å holde kontakten. Av og til er det lettere å ta opp ting med hverandre på telefonen. Det virker ikke så skummelt liksom. Men så er det litt kjipt da, når du ser at andre er sammen gjennom sosiale media og jeg ikke ble invitert. Hvis jeg sier i fra om at jeg blir lei meg, så skylder de ofte på meg. At jeg bare må spørre om å bli med. Men det er jo ikke så lett.*

Hilde og Mia nyanserer bruken av skjerm og sosiale media. Det kan være en fin og morsom måte å holde kontakten på, men det kan også bidra til usikkerhet. Hilde beskriver det som at nærheten blir borte, mens Mia forteller om at hun opplever seg utestengt når hun ser at de andre er samlet uten henne. Om dette er bevisst utestenging vites ikke, men uten sosiale media ville hun ikke visst om at de andre var samlet.

En av de eldste informantene, Ingrid, hadde noen tanker om hvordan hennes generasjon ser på dagens ungdom og hvordan de opplever vennskap.

Ingrid (70 år): *Jeg ser på barnebarna mine og lurte på hva slags vennskap de opplever. De sitter jo bare foran hver sin datamaskin! Jeg forstår det ikke.*

Ingrid forstår ikke moderne vennskap mellom ungdommer. Det er så ulikt slik hun selv opplevde det. Å sette seg inn i dagens ungdommers situasjon blir for vanskelig. Dette sier noe om de store ulikhetene mellom disse to aldersgruppene.

5.3 sammenfatning av funn

I dette kapitlet er fortellingene og fenomenene presentert, og i neste del vil disse funnene bli diskutert og reflektert over. Gjennom arbeidet med fortellingene har det kommet flere fenomener til overflaten. Vennskap mellom ungdommer i dag og for 50-60 år siden har flere lignende elementer, samtidig som fortellingene også kan vise et mer nyansert bilde.

Fenomenene som er presentert i dette kapitlet er *like barn leker best, tiden – vennskap i et akselererende samfunn gjennom generasjoner, og nærhet – hvor nært skal jeg tørre å gå? Og hvor nært får du komme?* Alle informantene er klare på at vennskap er viktig, men de peker også på deler av vennsopsplevelsen som kan være sår og vanskelig. Spesielt kommer det frem at bruk av teknologi og digital kommunikasjon har åpnet for nye muligheter, men også nye utfordringer. Det kommer også frem at det er ulike forståelser av hva et vennskap kan være, og her synes det som om det er en deling mellom de yngre og de eldre intervjupersonene. Samtidig er det en bred enighet om at tillit er noe av det som kan kjennetegne et vennskap best, og at det er godt å ha nære venner. I kapittel 6 vil disse fenomenene diskuteres videre gjennom følgende innganger: *å tilhøre flokken, det moderne og digitale vennskap, tillit og nærhet, å snakke om det som er vanskelig, og ulike forståelser av vennskap.*

6 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg løfte frem og diskutere fenomener som er kommet opp gjennom arbeidet med det empiriske materialet som ble presentert i kapittel 5. Fenomenene vil bli belyst ut fra problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. Målet med kapittelet er ikke å komme frem til en konklusjon, men heller å belyse problemstillingen på en måte som kan gi forståelse og innsikt i fenomenet vennskap mellom ungdommer i fortid og nåtid.

Hva kan en studie av vennskap mellom ungdommer på tvers av generasjoner gi av innsikt og forståelse når det gjelder vennskapsopplevelsen og vennskapets betydning for ungdommer som vokser opp i dagens samfunn?

- Hvilken betydning hadde vennskap for ungdom tidligere og hvilken betydning har det nå?
- Hvordan påvirkes ungdommenes vennskap av sosiale media og økt bruk av digitale plattformer?

6.1 Å være en del av flokken

For noen av intervjupersonene var det å være en del av flokken nærmest livsviktig. Den eldre generasjonen forteller om et liv der det å ha venner rundt seg kunne være essensielt for å oppleve trygghet. Kristin (70 år) beskriver hvordan jentene på internatet tok vare på hverandre i fravær av voksne omsorgspersoner. De kunne være avhengige av hverandre for å få mat dersom det ble tomt, hjalp hverandre med lekser, og fikk det Kristin kaller for et nært vennskap. «*Vennene mine ble som en familie, det var rikdommen min*» Kristin (70 år).

Per Fugelli (1943-2017) har et kjent sitat som blir stående etter hans død: «*Ikke vær et ettall på jorda. Bry deg om flokken din*» (Fugelli, 2015).

Flokken din, det kan være så mangt. Vi kan være en del av flere flokker. Familie, venner, klassekamerater eller arbeidskollegaer. Det kommer tydelig frem i intervjuene at det å være en del av flokken er betydningsfullt for unge mennesker, uansett hvilken generasjon de tilhører.

Kåre (70 år) forteller om da han reiste ut på båt som 15-åring, langt unna familien sin og kjente omgivelser. Ombord på båtene tok de eldste seg av de yngste, og det var et godt miljø der han følte seg trygg og ivaretatt. Dette sier noe om at på tross av vanskeligheter og et hardt liv, så forsøker mennesker å finne sammen og å støtte hverandre. Vi leter etter et punkt å holde fast i, og når vi finner det så bidrar det til at vi føler oss trygge. Et annet spørsmål er hva som skjer med de som ikke finner flokken sin, de som ikke opplever at de hører til. Bartolo (2019) sier at det å oppleve å stå på sidelinjen er en stor risikofaktor. Vi har en naturlig kroppslig streben etter tilhørighet.

Ungdommene som er intervjuet, er også oppmerksomme på flokken og det å høre til. De snakker om likhet, og at de har samme mål som dem de går i klasse sammen med. De vil alle veldig gjerne høre til fellesskapet. På mange vis har ungdom i 2020 tilsynelatende et mer komfortabelt liv enn ungdom hadde på 40- og 50-tallet, men i denne gruppa er det intervjupersoner som sier noe om det å stå utenfor flokken.

«Men så er det litt kjipt da, når du ser at andre er sammen gjennom sosiale media og jeg ikke ble invitert. Hvis jeg sier i fra om at jeg blir lei meg, så skylder de ofte på meg. At jeg bare må spørre om å bli med. Men det er jo ikke så lett» (Mia, 16 år)

Flokken er et godt sted å være dersom man er på innsiden. Står du utenfor og ser inn er det derimot ikke så enkelt. Mia (16 år) vandrer mellom å fortelle om at hun har mange gode venner, og at hun samtidig føler seg utenfor og har vanskelig for å stole på andre mennesker. Gutten Alex (16 år) synes å ha en indre konflikt mellom ønsket om å bare være glad og søken etter trygghet og fellesskap. Alex (16 år) sier selv at han er helt avhengig av gode venner. På den måten er han den av ungdommene som har flest likhetstrekk med den eldre generasjonen. Han trenger flokken på en helt annen måte enn sine jevnaldrende. Der han kommer fra er det en annen vennekultur, og han synes det er vanskelig å tilpasse seg måten å leve på der han befinner seg i dag. Samtidig gir han inntrykk av at han ønsker å høre til, han ønsker å være en del av flokken der han er. Han forteller at han har gode venner, han er glad i dem, og at det er viktig å være ærlig og åpen. Samtidig forteller han at han ikke kan fortelle dem om personlige ting, som når han er lei seg og har det vanskelig. Jeg forstår det dithen at han gjør så godt han kan for å være en del av flokken, men han opplever ikke å bli ivaretatt av de andre. Det er ikke slik som på båten til Kåre (70 år), at de sterke tok vare på de som trengte det. Det samme

gjelder Mia, som har vanskelig for å stole på andre. Hun føler seg heller ikke ivaretatt av flokken, når hun sier i fra legger de faktisk ansvaret over på henne. Hva har skjedd med flokken? Har innholdet i ivaretagelse endret seg?

I en akselererende kultur blir det naturlig at individet retter seg inn i seg selv for å søke trygghet (Brinkmann, 2015). Fremfor å søke trygghet hos hverandre, ønsker vi å mestre verden på egenhånd. Brinkmann (2015) hevder at det moderne samfunnet gjør oss mer selvoriente og individualiserende. Det samme skriver May (2012), som mener at vennskapene våre er blitt redusert til å handle om hva vi kan oppnå av nytelse eller nytte. Vi slutter å være sensitive overfor hverandres behov. Det betyr ikke at ungdom ikke ønsker å høre til, tvert imot, men det kan hevdes at opplevelsen av tilhørighet har endret seg. De eldre generasjonene forteller om et nødvendig samhold for å overleve, noe som kanskje virker svært fremmed for dagens ungdom. Med unntak av Alex (16 år) som kjenner på det samme behovet for beskyttelse fra flokken.

Rosa (2019) skriver at gjenklang er noe som skjer mellom mennesker. I et vennskap kan mennesker nå inn til hverandre, se hverandre og påvirke hverandre (Rosa, 2019, s. 197). Det samme er tilfellet i en gruppe av venner, en flokk, der man for eksempel løser et problem sammen, eller oppnår en felles forståelse. I denne sammenhengen tenker jeg på evnen vår til å være oppmerksomme ovenfor hverandre. Det er en forskjell på å kunne høre og å kunne lytte (Hansen, 1995). Ifølge Hansen (1995) er vi omgitt av så store mengder støy at det er blitt en utfordring å være oppmerksom. Han mener det er i stillheten vi kan åpne oss for verden og for hverandre. Kanskje har dagens ungdom så store mengder med stimuli og støy rundt seg at i kampen om oppmerksomheten er det ikke alltid vennene og deres behov som kommer først? Lykkelige så vel som ulykkelige mennesker har behov for oppmerksomhet (Hansen, 1995). Hva velger ungdommer å vie oppmerksomheten til og i hvilken grad? Jeg oppdaget nylig at jeg hadde utfordringer med å konsentrere meg om en film på tv fordi jeg hele tiden ble trukket mot mobiltelefonen min. Jeg ble oppmerksom på dette fordi filmen var på fransk, og jeg var avhengig av å lese underteksten for å få med meg handlingen. Det ble vanskelig da jeg kontinuerlig, og nærmest tankeløst, plukket opp mobilen bare for å sjekke om det hadde skjedd noe nytt eller lese e-post. Plutselig hadde jeg gått glipp av viktige deler av historien i filmen. Det er krevende å være oppmerksom og til stede i sine omgivelser. Jeg tenker at i dagens samfunn er vi generelt mer opptatt av å tiltrekke oss oppmerksomhet enn å være oppmerksom på verden rundt oss. Dette gjenspeiles for eksempel i vår bruk av sosiale media,

der vi raskt blir veldig opptatt av å være synlig for andre og å få respons på det vi velger å dele. Hansen (1995) peker på ulikheten mellom å kunne *høre* og å kunne *høre etter*. Gjennom å *høre etter* kommer vi i kontakt med hverandre og verden, og jeg tenker at vi kommer nærmere hverandre ved å gi hverandre den hele og fulle oppmerksomhet.

For ungdom er det å bli ekskludert en svært negativ opplevelse (Beyens et al., 2016). Det genererer en frykt for å oppleve det igjen, såkalt *fear of missing out* (FOMO). FOMO er et ønske om å få oppleve det en oppfatter at de andre opplever, og er en svært sterk drivkraft i dagens samfunn (Rozgonjuk, Sindermann, Elhai, & Montag, 2020). Det blir spesielt relevant i en tid der de fleste deler mye av livene sine i sosiale media. Mia (16 år) peker selv på dette med å fortelle om at hun registrerer via sosiale media at det skjer noe et sted hun ikke er invitert. Intervjuene kan tolkes slik at for noen av ungdommene er det redselen for å gå glipp av noe, fremfor ønsket om å være en del av flokken som dominerer. Også her skiller Alex (16 år) seg ut fra sine jevnaldrende, da han er tydelig på at han er på leting etter et godt og trygt fellesskap.

Intervjuene er heller ikke entydige. Informanten Sigurd (16 år) forteller om samholdet i den nye klassen og sier at han endelig har funnet flokken sin. Han forteller at han opplever en tilhørighet han ikke har kjent på tidligere, og sier at de andre i klassen forstår han. Alex har også begynt i ny klasse, men han opplever det ikke på samme måte som Sigurd. Hilde (16 år) kjenner også på at hun trives i klassen, men er litt mer reservert når hun skal beskrive vennskapet mellom elevene, og sier for eksempel at de ikke er nære venner enda, men kanskje de kan bli det. Ungdommer er naturlig på leting etter faste holdepunkter (Bagwell & Schmidt, 2011). Den eldste generasjonen forteller om en ungdomstid med faste rammer og klare forventninger, der det kanskje ikke fantes like mange muligheter. *Det var bare sånn det var*. Selv om det å ha mange muligheter er et fint privilegium, kan jeg ikke fri meg fra tanken om at det også kan være befriende å ha litt mindre valgfrihet. Det å ha mange muligheter henger også sammen med kravet om å benytte seg av disse mulighetene (Madsen, 2010). Hvordan kan man kjenne på redsel for å gå glipp av noe hvis det ikke er noe å gå glipp av?

Behovet for å være en del av flokken er noe som den eldste generasjonen kjente på da de var unge, og som ungdom opplever i dag. Det synes i dag å være større valgfrihet når det kommer til hvilken flokk du velger, men det er fremdeles vondt og vanskelig å være den som står utenfor flokken. Fugelli ber oss om å bry oss om flokken. Kanskje er det å finne en flokk og

bry seg om vanskeligere i dag enn det var tidligere. Økt forekomst av ulike typer støy, mer fokus på selvrealisering og forbruk (May, 2012), redsel for å gå glipp av noe, kanskje gjør dette oss mindre mottagelige for å lytte til gjenklangen fra verden rundt oss. Som jeg har skrevet om i tidligere kapitler, ser vi i dag at flere ungdommer havner i såkalt utenforskap (Wetterhus et al., 2020). Opplevelsen av tilhørighet forebygger utenforskap. Jeg tenker, enkelt sagt, at dersom mange opplever å ikke passe inn i boksen slik at de havner utenfor, så er det boksen vi må gjøre noe med⁸ og ikke menneskene som havner utenfor.

6.2 Det moderne og digitale vennskap

Verden har endret seg mye i tiden etter at den eldste generasjonen som ble intervjuet vokste opp. En av de største endringene har vært på det teknologiske planet. *«Jeg ser på barnebarna mine og lurer på hva slags vennskap de opplever. De sitter jo bare foran hver sin datamaskin! Jeg forstår det ikke»* Ingrid (70 år)

For den eldste generasjonen er dette fremmed og uforståelig. Måten ungdom er venner på i dag er svært ulik måten de selv husker at de var venner på. Der det før var vanlig å møtes på fotballbanen eller gå på besøk til hverandre, forteller ungdommene nå at det ikke lenger er så vanlig at man møtes på denne måten. Ungdommene forteller at de fremdeles møter andre fysisk, men de sier også at det ikke er like vanlig nå som da de var yngre. De møter hverandre på skolen, og når skoledagen er over flyttes samtalen over på ulike digitale plattformer. Alex (16 år) forteller også om at han har en venn som han kun har kontakt med over internett, og som han aldri har møtt. Ungdommene har delte erfaringer med vennskap gjennom sosiale media. På den ene siden er det praktisk at man enkelt kan få tak i hverandre dersom man trenger å spørre om noe. Sigurd (16) forteller at det også kan være ganske morsomt, slik som på Snapchat-gruppa til klassen hans der de deler morsomme bilder og skaper en innside-humor. Mia (16 år) forteller at det av og til kan være lavere terskel for å fortelle noe gjennom en skjerm, i motsetning til ansikt til ansikt. Samtidig er ungdommene tydelige på at det er enkelte aspekter ved digital kommunikasjon som ikke er så bra, for eksempel når man blir utestengt eller opplever at det man sier blir tolket på feil måte. Hilde (16 år) snakker om at nærheten blir borte, og Sigurd (16 år) opplever at samtalen blir mindre ekte.

---

⁸ Denne boksen er det selvsagt ikke bare å gjøre noe med, i og med at vi lever i et samfunn preget av sterke markedskrefter. Kroppen er kapitalisert (Sveen, 1997), og globale interesser svekker lokal evne og mulighet til å implementere store endringer.

Digitale kommunikasjonsløsninger har skapt en rekke nye problemstillinger når det kommer til vennskap mellom ungdommer (White et al., 2018). Det man før kunne fortelle hverandre i hemmelighet kan nå potensielt bli lagret på en telefon, funnet av andre og spredt rundt til flere. Selv kjenner jeg på en stor lettelse over at jeg hadde gymtimer og oppholdt meg i en felles garderobe med andre i klassen min før smarttelefonen kom inn i bildet. Terskelen for å mobbe eller gjøre narr av andre er betydelig lavere på internett enn det er i virkeligheten (White et al., 2018). Hilde (16 år) sier at nærheten er borte. Det er en distanse mellom deg selv og de du kommuniserer med, på tross av de mulighetene internettbasert kommunikasjon gir.

Hvem er vi når vi er pålogget? På internett kan man nesten være hvem man vil.

Ungdomstiden er preget av en søken etter å skape en stabil identitet, og internett gir en mulighet til å få ytterligere kontroll over denne prosessen (Walrave, Ponnet, Vanderhoven, Haers, & Segaert, 2016). Kanskje får den sjenerte tenåringsmuligheten til å vise seg frem som en tøff kriger? Jeg tenker at vi som samfunn må ta på alvor at mange ungdommer opplever meningsfulle relasjoner på internett. I spill-verdenen stiller alle med like kort, uavhengig av hvordan vi ser ut, om vi sitter i rullestol eller om vi er populære på skolen. I 2019 gikk historien om Mats viralt på internett. Han døde tidlig av en muskelsykdom, og i etterkant oppdaget foreldrene at Mats hadde venner over hele verden etter mange års interesse for dataspill (Schaubert, 2019). I lang tid hadde Mats vært en sterk og fryktløs kriger i et spill-univers der han møtte likesinnede som ikke visste at han til daglig satt i rullestol og var avhengig av hjelp til det meste. For de som observerte Mats utenfra kunne det se ut som om han var ensom og alene. De kunne ikke tatt mer feil.

Dette illustrerer at digitale vennskap ikke er entydig negativt. Selv om skjermen gjør noe med nærheten, og samtaler ansikt til ansikt kan oppleves mer ekte, vil vennskap i den digitale sfære også kunne oppleves meningsfulle. Ingrid (70 år) sier at det oppleves uforståelig for de som observerer fra utsiden. Dette kan også forsterkes av fortellinger om mennesker som tror de har fått en ny venn eller kjæreste og som senere viser seg å være noe helt annet enn de har gitt seg ut for. Bruk av internett kan føre til positive opplevelser, men samtidig må det tas hensyn til hvilken måte man bruker det på (Castellacci & Tveito, 2018). Castellacci & Tveito (2018) argumenterer for at internettbruk kan virke positivt inn på livet ved at man opplever tilhørighet og vennskap, men at det kommer an på hvordan du bruker det og hvem du er. Det

blir i dag hevdet at ungdom blir «radikalisert» blant annet på internett, og opplever tilhørighet i forum med «ekstreme holdninger».

Jeg opplever ikke at resultatene mine peker i retning om at alt var så mye bedre før vi fikk internett og smarttelefoner. Det var heller aldri målet å finne ut om dette var tilfelle, men å bidra til innsikt og forståelse. Den teknologiske endringen har skapt et skille som gjør det vanskelig for både ungdommene og de eldre å sette seg inn i hvordan de andre opplevde og opplever sine vennskap. Før mobiltelefonens tid hadde en ikke samme mulighet til å holde kontakten med venner som bodde langt unna. Kåre (70 år) forteller at de vennskapene han opplevde som ung mann på båt aldri hadde mulighet for å vedvare etter at man flyttet over til en ny båt. Selv om dette var realiteten, det var bare sånn det var, opplevde jeg en sårhet hos ham over dette. Ingrid (70 år) forteller om sin beste venninne som hun mistet kontakten med, men som var i tankene hennes hele tiden likevel. Når de møtes igjen etter mange år oppleves det nesten som om ingen tid har gått. Kanskje er det dette hun mener med å si at de er *klistervennner*. Relasjonen er sterkere enn tidens slitasje. Kristin (70 år) blir oppringt av en gammel skolevenninne som har vært i en ulykke i nærheten og bedt om å komme på sykehuset selv om de ikke har hatt kontakt på svært mange år. Dette tenker jeg illustrerer at de vennskapene man opplever som ung betyr noe for deg senere i livet selv om du ikke har mulighet til å ha kontakt hele tiden. Også etter at den ene parten er gått bort, slik Kristin (70 år) beskriver det. Kanskje handler ikke kvaliteten på vennskapet om man snakker sammen hver dag, men om en følelse som ligger dypere. Rosa (2019) beskriver det som en tråd av tillit og sympati som gir gjenklang hos begge to. Jeg stiller meg undrende til om denne gjenklangen kommer til sin rett gjennom morsomme bilder som man sender til hverandre på Snapchat.

6.3 Tillit og nærhet

Alle fortellingene som kom fra intervjupersonene, forteller om at tillit er noe av det viktigste i et vennskap. Det kan være en god venn er en som du kan betro deg til, og som ikke forteller hemmelighetene dine videre. Ungdommene forteller at de synes det er vanskelig å vite hvem du kan stole på. Hilde (16 år) sier at før man kan bli nære venner må man bygge opp nok tillit først. Tillit skapes gjennom å dele ting med hverandre, ifølge Mia (16 år). Jeg opplever at tillit på mange måter er erfaringsbasert. Dersom du tidligere har erfart at du kan stole på andre mennesker, er det større sannsynlighet for at du velger å stole på nye mennesker du møter.

Det å dele ting med hverandre er en stor del av det å være venner i tenårene, og det bygger opp tillit (Bagwell & Schmidt, 2011). Jeg ønsker å se litt nærmere på dette med utvikling av tillit i et vennskap. På den ene siden kan man si at man bygger tillit ved å vise seg verdig den andres tillit, at man for eksempel ikke røper hemmeligheter og stiller opp dersom personen trenger det. Samtidig ser jeg på fortellingene fra ungdommene og opplever at de har en iboende tillit til hverandre selv om de nettopp møttes. Sigurd (16 år) opplevde å bli utestengt fra en gruppe av sin tidligere beste venn. Likevel er han inne med hele seg i den nye klassen sin og viser seg frem og byr på seg selv for å bli kjent med de andre elevene. Selv om han har erfaring med tillitsbrudd betyr ikke det at han ikke kan ha tillit til andre mennesker. Løgstrup (1999, s. 29) sier at vi er naturlig tillitsfulle i møte med andre, og at det må ligge noe helt spesielt til grunn for at vi møter andre med mistillit.

Tillit til verden er en naturlig del av livet. Å være menneske betyr å være blottstilt i møte med verden, og å delvis gi fra seg kontrollen. Verden er uforutsigbar, og den oppleves og erfares uten at vi kan ta fullstendig kontroll over det (Rosa, 2020). Dette står i sterk kontrast til det moderne folkehelsearbeidet, der vi i stor grad forsøker å kontrollere kroppen (Sveen, 1997). *«Den moderne kroppen er i vid forstand en oppmerksomhetskreven og oppmerksomhetsbelastet kropp, også når det gjelder alle nye former for lidelser direkte knyttet til velstand og urbane livsvilkår»* (Sveen, 1997, s. 13). I stedet for å gi fra oss kontrollen og ha tillit til vår egen kropp, kjenner vi ekstra godt etter og forsøker å ta enda mer kontroll over den. Samtidig blir vi fortalt at sykdom kan være selvpåført av måten vi lever livene våre på, som om vi har valgt det selv.

Det å vise tillit er å gjøre seg selv sårbar. Også her kan vi bruke Brinkmanns (2015) eksempel om føtter og røtter. Dersom du lar deg selv slå rot nært et annet menneske er det vanskeligere å løpe av gårde dersom du blir såret. Samtidig som jeg tenker det å ikke slå rot kan skape en flyktig relasjon. Dette henger sammen med det aksellererende samfunnet. Et samfunn der menneskelige relasjoner er midlertidige og utskiftbare (Brinkmann, 2015, s. 16). Er det noe fortellingene fra den eldste generasjonen viser oss, så er det at selv om en relasjon tar slutt, så er den hverken midlertidig eller utskiftbar. Vi bærer den med oss videre uansett, for den er en del av oss. Jeg merker meg at ungdommene forteller om en lengsel etter tillit og nærhet. At dette er noe de sterkt ønsker seg, men at noen av dem vegrer seg for å gjøre seg sårbar på den måten.

I fortellingene fra informantene opplever jeg at nærhet trer frem som et fenomen på to ulike måter. Nærhet er som sagt knyttet opp mot tillit og det å oppleve at du har en venn du kan stole på og som du opplever kjenner deg godt. Samtidig kan det også handle om en kroppslig nærhet. Sigurd (16 år) sier at nærheten forsvinner når man kommuniserer gjennom en skjerm. Rent fysisk så gjør den i stor grad det. Det å være fysisk nær noen påvirker også kroppen vår. Kroppen vår er mer enn en gjenstand (Merleau-Ponty, 1994). Kroppen uttrykker hvem vi er og hvordan vi oppfatter verden. Den er sansende, og bearbeider inntrykk uten at vi en gang er klar over det (Merleau-Ponty, 1994). Kroppen bærer med seg sine erfaringer hele livet, noe informantene Ingrid (70 år) setter ord på når hun snakker om venninnen hun mistet kontakten med, men som var i henne hele tiden. Kristin (70 år) forteller at hun fremdeles snakker med de som har gått bort, og at hun finner en slags ro gjennom dette. *«Er det ikke som om, den nuværende isolation af kroppen, gør os klogere på, hvor afhængig vores krop normalt er af andre kroppe?»* (Schiermer, 2020). Siden pandemien traff oss i 2020 har de fleste av oss kjent på hva det gjør med oss når vi isoleres fra andre. Det å møte andre og være nær hverandre har vært overskygget av frykt for sykdom, og fysisk nærhet har blitt til noe farlig. Jeg undrer meg over hvordan dette kommer til å påvirke oss i tiden som kommer. Nærhet gjennom en skjerm er fremdeles en slags form for nærhet, våre kropper er fremdeles bundet til hverandre uansett om vi sitter i samme rom eller ikke (Schiermer, 2020), men den fysiske nærheten og gleden av å være nær en annen kropp kan ikke erstattes av Snapchat, FaceTime og Teams-møter. Ingrid (70 år) og Kristin (70 år) setter ord på hvor sterk en kroppslig opplevelse kan være, uavhengig av tiden som er gått. Det er som om menneskene de har møtt og vært nær fremdeles er der, både bevisst og ubevisst. Som jeg har skrevet om tidligere preges vi av menneskene vi møter. Jeg tenker at til tross for at møter gjennom sosiale media også er verdifulle på sitt vis, så trenger vi mennesker å omgi oss med andre mennesker. Dette opplever jeg også at alle informantene sier noe om. Enten snakker de om at det er vondt å være alene, eller de setter ord på at det er godt å være sammen. At noe gjør vondt eller at noe er godt, er i seg selv kroppslige opplevelser. Dette bekrefter at kroppen vår uttrykker hvordan vi har det før vi selv blir klar over det.

6.4 Å snakke om det som er vanskelig

Før jeg begynte på dette prosjektet hadde jeg en tanke om at det å snakke om ting som er vanskelig er den eneste rette veien å gå dersom man trenger hjelp. For meg som voksen er det naturlig å tenke at det går an å snakke med vennene mine dersom jeg har det vanskelig eller

opplever noe som gjør meg trist. Funnene i intervjuene antyder at det er stor variasjon hvorvidt ungdommene snakker om vanskelige ting, og om de som var ungdommer for 60 år siden snakket om vanskelig ting seg imellom den gang. Ingrid (70 år) forteller at det ikke var vanlig å snakke så mye om det som var vanskelig da hun var ung, da dette i stor grad var styrt av samfunnets normer. Hun trekker frem dette med seksuell legning, og sier at hun er glad for at det er mer åpent i samfunnet i dag slik at alle kan være seg selv. Da hun var ung kunne de ikke snakke om slike ting, og det kunne bare bli ledd bort dersom noen tok det opp.

Kåre (70 år) forteller om en god venn han hadde fra barndommen som bodde i samme by. Han visste at vennen slet med psykiske plager, men lot seg også irritere over at vennen kunne være gjerrig og ikke passet så godt inn sammen med de andre vennene hans. De mistet kontakten. Noen år senere begår vennen selvmord. Kåre sier at han nå tenker at han skulle tatt mer kontakt med denne vennen, men at der og da var det vanskelig å vite hva han skulle si. Han var redd for å tråkke over en grense.

Det er ulikheter som tyder på en viss forskjell mellom gutter og jenter i dette spørsmålet. Der jentene forteller at de gjerne snakker om det som er vanskelig med venner, sier begge guttene at de ikke gjør det. Sigurd (16 år) uttrykker derimot et ønske om at dette var noe gutter kunne snakke om, da han ser behovet for det. Han sier også at han tror det er på grunn av mannsrollen at man ikke skal snakke om det som er vanskelig. Han har et inntrykk av at gutter skal være tøffe, ikke sitte og snakke om følelser slik jenter gjør.

Det hevdes at gutter og jenter får svært ulike følelsesmessige uttrykk idet de når puberteten (Polce-Lynch, Myers, Kilmartin, Forssmann-Falck, & Kliwer, 1998). Der jentene blir mer åpne om sine følelser, blir guttene mer lukket. Det er kanskje ikke følelsene som er ulike, men på hvilken måte de uttrykkes. Samtidig er dette interessant, da jeg under intervjuene opplevde guttene som mer åpne om sine egne følelser, mens jentene var mer reserverte. Det å fortelle om at man har det vanskelig kan føre til økt sosial støtte og at man får hjelp til å håndtere ting i livet som er utfordrende. Samtidig kan det tenkes at unge gutter og jenter har svært ulike behov for å dele selvvavsløringer i en samtale. Lindseth (2002) skriver om samtals plass i et menneskeliv, og om oppmerksomhet. Når samtalen får flyte fritt kan man oppnå ny forståelse.

Det kan være at gutter og jenter søker sosial støtte på ulike måter. Det er også slik at vi uavhengig av kjønn er unike individer med ulike behov. Samtalen har sin plass i et

menneskeliv, men det har også stillheten. Jeg tenker at det også går an å oppleve nærhet og tillit uten ord og uten å dele sine innerste tanker hele tiden. Vi er på alle måter til stede kroppslig i enhver situasjon, og vi uttrykker oss gjennom kroppen, for eksempel gjennom talespråket.

De eldste informantene forteller om nære vennskap uten at man snakket så mye om det som var vanskelig hele tiden. Et vennskap rommer flere ting, og det å snakke sammen kan være en av disse tingene. Kåre (70 år) sier at han har mange ganger tenkte på at han skulle tatt kontakt med vennen sin igjen, etter at de ble fjerne for hverandre. Kanskje tenker ikke Kåre at han skulle ta kontakt for at de to kunne snakke sammen om det som var vanskelig. Jeg fikk heller et inntrykk av at Kåre ville ha gjenopptatt vennskapet slik det var, at de gjorde ting og fant glede gjennom bare å være sammen. Informanten Alex (16 år) er også tydelig på at han finner mye glede i å bare være sammen med venner uten at de trenger å snakke så mye om ting som er vanskelige. Han er tydelig på at det bør være rom for det også, men at et vennskap i stor grad handler om å bare være sammen. Her går mine tanker tilbake til Aristoteles (2015) som knyttet vennskap tett opp mot aktivitet, og det å gjøre noe meningsfullt sammen med andre.

6.5 Forståelser av vennskap

I flere deler av denne masteroppgaven har forståelsen av hva et vennskap er og hvordan det oppleves vært et viktig tema. Under intervjuene ble alle informantene stilt dette spørsmålet, og det kommer frem flere nyanser som bidrar til å belyse vennskap som fenomen mellom ungdommer. Det er interessant å se på hvilket språk som brukes i forbindelse med vennskap. Er venner noe vi *er* eller er det noe vi *har*? Ingrid (70 år) forteller at alle barna i nabolaget *var* venner. Det var en naturlig del av oppveksten hennes, at alle skulle møtes og være sammen. Ungdommene som ble intervjuet snakket om at de *har* venner. Vennskap blir til noe som man skaffer seg, det er ikke noe som bare skjer helt spontant. Samtidig er det nettopp det noen av ungdommene egentlig forteller om. Mia (16 år) sier at det bare skjer helt umerkelig når en venn går over til å bli en nær venn. Hilde (16 år) på sin side forteller at hun ønsker at vennskap kunne bli litt mer forutsigbart. Hun synes vennskap kan være slitsomt fordi man må jobbe for det hele tiden. Kristin (70 år) sier kort og greit at vennskap, det føles godt.

Jeg opplever at noen av ungdommene beskriver vennskap som en del av livet de ønsker å ha kontroll over. Vennskap er ikke noe som bare skjer, de må faktisk yte noe for å få vennskap

tilbake. Ifølge Rosa (2020) vil ønsket om kontroll stå i veien for å oppleve gjenklang med et annet menneske. Det moderne samfunnet søker derimot å kontrollere alle faktorer slik at verden blir forutsigbar. Akkurat slik Hilde (16 år) ønsker at vennskap skal kunne være forutsigbart. Hvis man for eksempel forteller noe til en venn, noe som er vanskelig å snakke om, så skal man kunne vite akkurat hvilken reaksjon man får tilbake. Men gjenklang er ikke noe vi kan fabrikke (Rosa, 2020). I et samspill mellom to mennesker er vi hverandres verden, og hverandres skjebne (Løgstrup, 1999, s. 37). Vennskap er tålmodig, skriver Alberoni (1986, s. 19). Det tåler å bli satt på vent, eller at det er stor avstand mellom venner. Idet de møtes igjen oppleves det som om de nettopp skiltes.

I en tid der vi er opptatt av selvrealisering og individualisering, blir våre bindinger til *den andre* problematisert (Nyeng, 2004). I verste fall oppleves denne bindingen som et hinder på veien og noe man vil forsøke å unngå. Kanskje er man redd for å investere, for å bruke et økonomisk uttrykk, uten garanti for avkastning. I følge Nyeng (2004) kastes vi inn i en verden der vennskap allerede er etablert i en satt struktur, som tar utgangspunkt i oss selv. Det er *min* venn, og *mitt* vennskap. Det tas ikke høyde for at vi *lever* vennskap, og at de såkalte bindingene våre til andre mennesker ikke er til stengsel, men heller en naturlig del av det å være et menneske i verden.

Vennene våre er også en del av kroppen vår (Schiermer, 2020). Vennskap kan på den måten forstås som en kroppslig erfaring, på lik linje med andre erfaringer. Det er noe som skjer med oss uten at vi kan kontrollere det. Som Kristin (70 år) beskriver det, det føles godt. På samme måte vil negative erfaringer oppleves vondt. Jeg tenker at vi må være bevisst dette med vennskap som en kroppslig erfaring, spesielt i en tid der vi sjeldnere møtes fysisk. Før i tiden var butikken et viktig samlingspunkt, der man like gjerne kom for å høre nyheter og sladder som for å handle. I dag kan vi tilegne oss svært mye informasjon uten å møte noen som helst. Den levde kroppen er et utgangspunkt for alle erfaringer (Merleau-Ponty, 1994), dermed også vennskap. Jeg undrer meg derfor også over om ungdommene i dag har et annet forhold til sin egen kropp enn det de eldre hadde, og om dette påvirker vennskapene deres på noe vis. Hvordan vi ser på kroppene våre, er formet av hvilke kontekster vi befinner oss i og hvordan samfunnet rundt oss ser ut (Grogan, 2017). De som er unge i dag er åpne om at de opplever et kroppspress og mange har et negativt forhold til kroppen sin (Reneflot et al., 2018). Det er vanskelig å si om dette også gjaldt ungdom i Norge på 50-tallet, men det er ingen tvil om at ungdommer nå er mer eksponert for kroppsfixert reklame gjennom langt flere kanaler enn

ungdommer var tidligere (Grogan, 2017). Det er noe som skjer med oss når vi ikke er bekvemme i vår egen kropp, vi forsøker å distansere oss fra den (Kirkengen, 2014). Vennskap oppleves også kroppslig, og jeg stiller spørsmål ved hva som skjer med oss mennesker og vennskapene våre dersom vi ikke er i stand til å kjenne etter denne opplevelsen. Jeg vil også påpeke at kroppslig og fysisk ikke er det samme, da jeg tenker at det kroppslige har en sansende dimensjon som ikke ligger i det fysiske. Mennesker kan være fysisk til stede uten å bevisst oppfatte den kroppslige tilstedeværelsen. Ungdomstiden er også en tid for store kroppslige endringer, og noen kan kanskje føle at de befinner seg i en fremmed kropp.

7 Avslutning og tanker om veien videre

Dette prosjektet har hatt som formål å oppnå innsikt og forståelse av vennskap mellom ungdommer. Gjennom intervju av mennesker fra to ulike generasjoner som har opplevd ungdomstiden på ulikt vis, belyser oppgaven vennskap som fenomen. Å løfte frem historiene om vennskap har også løftet frem et bilde av samfunnet ungdommene levde og lever i. Det er her de største ulikhetene trer frem. Ønsket om og behovet for et godt og nært vennskap er til stede i begge generasjonene, mens ramme og omgivelser har endret seg en hel del. Dette ser også ut til å ha endret våre vennsksapsrelasjoner.

Behovet for en god og nær venn er et grunnleggende menneskelig behov. Det oppleves viktig for alle jeg har intervjuet å ha en god venn man kan stole på. Venner er ikke bare til for lek og moro, de yter også viktig sosial støtte. En støtte som alle ungdommer har behov for. Her tror jeg intervjuene mine avdekker noe viktig. Sosial støtte er ikke bare å snakke om ting som er vanskelig. Det kan være en del av det, men det kan like gjerne være å gjøre en hyggelig aktivitet sammen. Dagens ungdom lever i et aksellererende samfunn, der hverdagen er organisert inn i skole og fritid. Fritiden tilbringes ikke lengre på besøk hos hverandre eller ute i gata i like stor grad som den gjorde tidligere, ungdommene er ofte hjemme og de kommuniserer gjennom en skjerm. Gjennom sosiale media kan ungdommene sende hverandre morsomme bilder eller snakke om noe i forbindelse med skolen, men mange kvier seg for å utlevere seg selv da dette ikke er en sikker plattform og informasjon kan raskt havne på avveie. Jeg tenker at dette gjør noe med relasjonene mellom ungdom. Der ungdom før kunne gi støtte gjennom å være der for hverandre, hjelpe hverandre, ute på havet eller i en huspost, har ikke dagens ungdom de samme typer utfordringer. Det å sette seg ned og snakke om ting som er vanskelig oppleves kanskje litt unaturlig, spesielt for guttene. Det er nærliggende for meg å tenke at den frie aktiviteten har fått mindre omfang. Da for eksempel gutta dro på fisketur, og det ikke var så nøye hva som ble sagt bare man gjorde noe sammen og tankene og samtalen fikk flyte fritt. Her er kanskje gaming og dataspill et viktig moment, da dette virker som en plattform der ungdommer møtes og gjør noe sammen utenom den organiserte fritiden.

Jeg har ikke inntrykk av at det er enklere å være ung i dag, eller at alt var bedre før. Hver generasjon har hatt sitt å stri med. Vennskap har vært og er fremdeles en stor del av ungdommens liv, og opplevelsen av å høre til et fellesskap er like viktig for ungdom i dag som det var for 60 år siden. Samtidig kan man stille spørsmål ved samfunnets endring og hva

det har gjort med relasjonene våre. Ungdomstiden har alltid hatt sine egne utfordringer. Man kan spørre seg om grunnene til at ungdom i dag ser ut til å streve mer enn før handler om hvordan samfunnet har påvirket rammene rundt dem. De unge intervjupersonene snakker som om at de alltid har det travelt og at tiden ikke strekker til. De er alltid på vei videre, og kan fremstå som flyktige i sin natur. Kanskje ligger det noe i den ungdommelige kultur, det å være på vei videre. Men et kritisk spørsmål vil være på hvilken måte, og i hvilket tempo.

Jeg tenker at dette er viktige spørsmål å stille i forbindelse med forebygging av utenforskap og ensomhet blant ungdom. Det er tydelig at måten vi konstruerer samfunnet på fører til ringvirkninger hos den neste generasjonen som vokser opp. Vi som jobber med planlegging av strategier og samfunnsutvikling trenger innsikt i og forståelse av det som påvirker ungdom i dag. Ungdomskulturen har endret seg, men ungdoms behov for vennskap og tilhørighet har ikke det. Det å nærme seg dette feltet krever også en åpenhet for at det er mye vi som voksne ikke kan forstå. Samfunnet er i så rask endring at det å være ung raskt ser helt annerledes ut enn da en selv var på samme alder. Kanskje bør vi bli mer bevisste på hvilket samfunn vi faktisk ønsker å leve i, fremfor å utelukkende se for oss hvordan vi kan utvikle samfunnet videre.

Til tross for et ønske om å kontrollere alt som skjer, tenker jeg at vennskap fortsetter å være noe som bare oppstår mellom to mennesker. Det kan gjøre godt og det kan gjøre vondt. Vi er ikke ettall i denne verden, vi vil alltid bevege oss inn og ut av ulike relasjoner fordi det er slik det er å være menneske (Løgstrup, 1997). *Happiness is only real when shared*. Jeg ser tilbake på dette sitatet og tenker at jeg fremdeles opplever at det stemmer. Det gjør godt å være sammen med andre, sammen med flokken. Dette er noe alle informantene har pekt på, og noe jeg tenker vi skal ta med oss videre. «*No man is an island*» (Donne, 1624). Kanskje er det på tide at vi tar dette inn over oss og endrer våre prioriteringer her i livet. Du vet aldri når det blir din tur til å være avhengig av flokken din.

Det har vært en lærerik prosess å skrive denne oppgaven, og jeg har stadig måttet ta et steg tilbake og se på min egen forforståelse av vennskap for å kunne komme videre. Jeg har kjent på gamle sår i møte med informantenes erfaringer, og innsett at jeg nok er langt mer preget av mine egne erfaringer enn jeg liker å tro. På en måte har det vært en terapeutisk prosess å gå inn i dette. Samtidig opplever jeg også en bekymring for hvordan samfunnet kommer til å prege ungdommens vennskap i årene som kommer. Det er i skjæringspunktet mellom vonde

erfaringer som kjennes på kroppen og behovet for gode vennskap, at jeg finner tilbake til min egen historie. Jeg innser at til tross for motgang og vonde erfaringer, har jeg aldri gitt opp troen på det gode vennskap. Underveis har jeg nok bare tenkt at jeg ikke har møtt på den riktige vennen enda. Nå som jeg er voksen og ser tilbake finner jeg at selv om jeg strevde litt med vennskap i ungdomsårene fant jeg flokken min til slutt. Kanskje setter jeg enda mer pris på den også etter å ha jobbet meg igjennom dette prosjektet.

Litteraturliste:

- (NESH), D. n. f. k. f. s. o. h. (2016). *Forskninsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Retrieved from <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>
- Alberoni, F. (1986). *Vennskap*. Oslo: Samlaget.
- Allen, J. P., Uchino, B. N., & Hafen, C. A. (2015). Running with the pack: Teen Peer-Relationship Qualities as Predictors of Adult Physical Health. *Assosiation for psychological science*, 26(10).
- Aristoteles. (2015). *Nicomachean Ethics*
- Bagwell, C. L., & Schmidt, M. E. (2011). *Friendships in Childhood and Adolescence*. New York, UNITED STATES: Guilford Publications.
- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019. Nasjonale resultater*. Retrieved from <http://www.forebygging.no/Global/Ungdata-2019-Nettversion.pdf>
- Barstad, A. (2009). Gode venner - sjeldne fugler? : vennskap.
- Bartolo, P. (2019) *Belong and Flourish – Drop Out and Perish: The Belongingness Hypothesis* (pp. 7-20): Brill | Sense.
- Beyens, I., Frison, E., & Eggermont, S. (2016). “I don’t want to miss a thing”: Adolescents’ fear of missing out and its relationship to adolescents’ social needs, Facebook use, and Facebook related stress. *Computers in human behavior*, 64, 1-8. doi:10.1016/j.chb.2016.05.083
- Borge, A. I. H. (2007). Resiliens og vennskap blant hyperaktive og uoppmerksomme småbarn. In A. I. H. Borge (Ed.), *Resiliens i praksis - teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Borge, A. I. H. (2009). Vennskap. *Skolepsykologi*(4).
- Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017). *Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak*. Retrieved from

- Brinkmann, S. (2015). *Stå imot : si nei til selvutviklingen*. Oslo: Press.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Brunborg, G. S., Skogen, J. C., & Burdzovic Andreas, J. (2021). Fear of missing out and binge-drinking among adolescents. *Drug and alcohol review*. doi:10.1111/dar.13356
- Castellacci, F., & Tveito, V. (2018). Internet use and well-being: A survey and a theoretical framework. *Research policy*, 47(1), 308-325. doi:10.1016/j.respol.2017.11.007
- Crowther, S., Ironside, P., Spence, D., & Smythe, L. (2017). Crafting Stories in Hermeneutic Phenomenology Research: A Methodological Device. *Qualitative Health Research*, 27(6), 826-835. doi:10.1177/1049732316656161
- Dane, B. (2018). Jo værre jo bedre. *Ud og se*.
- Donne, J. (1624). *Devotions upon Emergent Occasions*.
- Fauske, H., & Øia, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forl.
- FHI. (2020). Sosialt bærekraftige lokalsamfunn.
- Meld. St. 14 (2020-2021) Perspektivmeldingen 2021, (2021).
- Foley, L. J. (2012). Constructing the respondent. In J. F. Gubrium, J. A. Holstein, A. B. Marvasti, & K. D. McKinney (Eds.), *The Handbook of Interview research: The complexity of the craft*. California: Sage.
- Foster, N. E., Anema, J. R., Cherkin, D., Chou, R., Cohen, S. P., Gross, D. P., . . . Woolf, A. (2018). Prevention and treatment of low back pain: evidence, challenges, and promising directions. *Lancet*, 391(10137), 2368-2383. doi:10.1016/S0140-6736(18)30489-6
- Fremstedal, R. (2016). Forholdet mellom moral og lykke - en systematisk tilnærming. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 50(3-04), 129-143. doi:10.18261/issn.1504-2901-2016-03-04-02
- Fugelli, P. (2015). *Sitater av Per Fugelli : "ikke vær et 1-tall på jorden, bry deg om flokken din"*. Oslo: Universitetsforl.

- Gadamer, H.-G. (1989). *Truth and method* (2nd, rev. ed. ed.). New York: Continuum.
- Grogan, S. (2017). *Body Image: Understanding Body Dissatisfaction in Men, Women and Children*: Routledge.
- Hansen, K. (1995). *Opmerksomhet : [fem taler]*. Hadsten: Mimer.
- Heidegger, M. (2002). *The essence of truth : on Plato's cave allegory and Theaetetus* Continuum Impacts,
- Heilbrunner, O. (2008). From a Culture for Youth to a Culture of Youth: Recent Trends in the Historiography of Western Youth Cultures. *Contemporary European History*, 17(4), 575-591. doi:10.1017/S0960777308004724
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Med*, 7(7), e1000316-e1000316. doi:10.1371/journal.pmed.1000316
- Karlsaune, E. (2012). Fra feltarbeid til fenomenologi. In D. A. A. Engen, E. Karlsaune, & K. Fuglseth (Eds.), *Human empiri : fenomenologisk og sosiokulturelt basert forskning på samhandling : til 70-årsdagen for Gustav Erik G. Karlsaune*. Trondheim: Tapir akademisk.
- Kirkengen, A. L. (2014). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne* (2 ed.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Krakauer, J. (1996). *Into the Wild*: Pan Books.
- Lee, R. M. (2008). David Riesman and The Sociology of The Interview. *Sociological quarterly*, 49(2), 285-307. doi:10.1111/j.1533-8525.2008.00116.x
- Lindset, A. (2002). Samtalens plass i et menneskeliv: Anders Lindseth i samtale med Helge Svare. *Samtiden. Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål*, 3-2002.
- Lindseth, A. (1981). Et stadig oppgjør med våre for-dommer. *Dyade*(1981/04).
- Løgstrup, K. E. (1999). *Den etiske fordring*. Oslo: J. W. Cappelens forlag.
- Madsen, O. J. (2010). *Den terapeutiske kultur*. Oslo: Universitetsforl.

- Malterud, K. (2013). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning* (3rd ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinsen, K. (1991). Under kærlig forskning. Fænomenologiens åbning for den oplevede erfaring i sygeplejen. Et kulturteoretisk perspektiv på den kliniske sygepleje og den kliniske sygeplejeforskning. *Tidsskrift for Sygeplejersker*, 36.
- Martinsen, K. (1998). Det fremmede og vedkommende. *Klinisk Sygepleje*.
- Martinsen, K. (2021). *Langsomme pulsslag* (1. utgave. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Martinsen, K., Kjær, T. A., & Bøe, H. (2018). *Bevegelig berørt*. Bergen: Fagbokforl.
- Maslow, A. H. (1993). *The farther reaches of human nature*. New York: Arkana.
- May, T. (2012). *Friendship in an age of economics : resisting the forces of neoliberalism*
- Melnick, A. (2014). *Happiness, morality, and freedom* Studies in moral philosophy, Vol. Volume 8.
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax.
- Nes, R. B., Nilsen, T. S., Hauge, L. J., Eilertsen, M., Gustavson, K., Aarø, L. E., & Røysamb, E. (2020). *Fra Nord til Sør: Livskvalitet i Norge 2019*. Retrieved from <https://www.fhi.no/contentassets/21c14cb7d5924b779a0d6e26c4064af4/livskvalitet-i-norge-2019-rapport.pdf>
- Nilsen, W., Kjeldsen, A., Karevold, E. B., Skipstein, A., Helland, M. S., Gustavson, K., . . . Mathiesen, K. S. (2017). Cohort profile: The Tracking Opportunities and Problems Study (TOPP) – A study of Norwegian children and their parents followed from infancy to adulthood. *International journal of epidemiology*.
- NSD. (2021). Samtykke og andre behandlingsgrunnlag. Retrieved from <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/samtykke-og-andre-behandlingsgrunnlag/>
- Nyeng, F. (2004). *Menneskets følelser : noen filosofiske betraktninger for studiet av emosjoner i organisasjoner* (Vol. 2004:4). Trondheim: Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling Trondheim økonomiske høyskole.

- Owen, J., & Fincham, F. D. (2011). Effects of Gender and Psychosocial Factors on “Friends with Benefits” Relationships Among Young Adults. *Arch Sex Behav*, 40(2), 311-320. doi:10.1007/s10508-010-9611-6
- Polce-Lynch, M., Myers, B. J., Kilmartin, C. T., Forssmann-Falck, R., & Kliewer, W. (1998). Gender and Age Patterns in Emotional Expression, Body Image, and Self-Esteem: A Qualitative Analysis. *Sex roles*, 38(11), 1025-1048. doi:10.1023/A:1018830727244
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Reneflot, A., Aarø, L. E., Aase, H., Reichborn-Kjennerud, T., Tambs, K., & Øverland, S. (2018). *Psykisk helse i Norge*. Retrieved from Oslo: https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/psykisk_helse_i_norge2018.pdf
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold* (4 ed.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Rosa, H. (2010). *Alienation and Acceleration: Towards a Critical Theory of Late-modern Temporality*: NSU Press.
- Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world* (J. Wagner, Trans.): Polity Press.
- Rosa, H. (2020). *The Uncontrollability of the World*. Newark: Newark: Polity Press.
- Rozgonjuk, D., Sindermann, C., Elhai, J. D., & Montag, C. (2020). Fear of Missing Out (FoMO) and social media’s impact on daily-life and productivity at work: Do WhatsApp, Facebook, Instagram, and Snapchat Use Disorders mediate that association? *Addictive behaviors*, 110, 106487-106487. doi:10.1016/j.addbeh.2020.106487
- Schaubert, V. (2019). Retrieved from <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/forst-da-mats-var-dod -forsto-foreldrene-verdien-av-gamingen-hans-1.14197198#authors--expand>
- Schiermer, B. (2020). Om kroppens isolation, kollektivitet - og sosiologi.
- Seikkula, J., & Arnkil, T. E. (2013). *Åpen dialog i relasjonell praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative research* (4th ed.). Los Angeles: Sage.

- Skjervheim, H. (2001). Deltakar og tilskodar. *1940-2000*, 473-481.
- Skjervheim, H., & Måseide, A. (2000). *Objektivismen - og studiet av mennesket* (Rev. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sletnes, K. B., & Tranøy, K. E. (2021). Dyd. *Store norske leksikon*.
- Sporstøl, E. (2019, 15.01.2019). Bærekraftig utvikling. Retrieved from <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- SSB. (1965). *Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960*. Retrieved from Oslo: https://www.ssb.no/a/histstat/sos/sos_013.pdf
- SSB. (2021). Ekteskap. Retrieved from <https://www.ssb.no/ekteskap>
- Sullivan, H. S., Perry, H. S., & Gawel, M. L. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.
- Sundsøl, E. (2015). Barns vennskap med andre. In M. Øksnes & A. Greve (Eds.), *Vennskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Svare, H. (2004). *Vennskap*. Oslo: Pax.
- Sveen, K. (1997). *Den kultiverte lidelse : en bok om kropp og samfunn*. Oslo: Oktober.
- Svendsen, L. F. H. (2020). Lykke. *Store norske leksikon*.
- Thoresen, L., Rugseth, G., & Bondevik, H. (2020). *Fenomenologi i helsefaglig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tjora, A. (2021). Utenforskap. *Store norske leksikon*.
- Tvedt, K. A., Steen, T., & Østby, E. (2020). Den greske antikken. *Den greske antikken*. Retrieved from https://snl.no/Den_greske_antikken#-Befolkning_og_sosiale_grupper
- Valkenburg, P. M., & Piotrowski, J. T. (2018). *Plugged In : How Media Attract and Affect Youth*

van Wijngaarden, E., van der Meide, J. W., & Dahlberg, K. (2017). Researching health care as a meaningful practice: Toward a nondualistic view on evidence for qualitative research. *Qual Health Res*, 27(11), 1738-1747. doi:10.1177/1049732317711133

Walrave, M., Ponnet, K., Vanderhoven, E., Haers, J., & Segaert, B. (2016). *Youth 2.0: Social Media and Adolescence : Connecting, Sharing and Empowering*

Wendelborg, C. (2021). *Mobbing og arbeidsro i skolen*. Retrieved from

Wetterhus, K., Brændhaugen, S., & Bratvold, B. (2020). - *Det må jo har vært min egen skyld En rapport om utenforskap hos barn og unge*. Retrieved from https://vfb.no/app/uploads/2020/11/Utenforskapsrapport_sider_lavopplost.pdf?fbclid=IwAR3ObtJp_nsewMvrM8btptIE-H6ZmmZ06UrzPTgpfkDFLA5W27ZpO4wVgfQ

White, A. E., Weinstein, E., & Selman, R. L. (2018). Adolescent friendship challenges in a digital context: Are new technologies game changers, amplifiers, or just a new medium? *Convergence (London, England)*, 24(3), 269-288. doi:10.1177/1354856516678349

Øksnes, M., & Greve, A. (2015). *Vennskap* (Vol. [1]). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Vedlegg

Vedlegg 1:

Vil du delta i forskningsprosjektet:

Hvorfor snakker vi ikke om sånn her ellers? – en studie av vennskap i tenårene

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å lære mer om vennskap mellom ungdommer i tenårene, både i dag og før i tiden. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet søker å forstå mer av hvordan vennskap arter seg mellom ungdommer, og hvordan det eventuelt har endret seg gjennom de siste 60 årene. Målet med dette prosjektet vil være å oppnå innsikt og forståelse i hva et vennskap egentlig er og hvordan det oppleves. Vennskap som fenomen, erfaringskunnskap, og hvordan ungdom i dag opplever og ungdommer for en generasjon siden opplevde å ha venner.

Prosjektet er en masteroppgave, og skal leveres i løpet av november 2021.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Masterstudent i folkehelsearbeid Mari Haave Dvergsdal med veileder Trude Jægtvik er i samarbeid med Nord Universitet ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I denne oppgaven skal det intervjues 5 informanter som er 16 år, og 5 informanter som er over 70 år. Hovedkriteriet for at du blir spurt handler om din alder.

Hva innebærer det for deg å delta?

Din deltagelse i prosjektet vil være å delta i et dybdeintervju. Hvis du velger å delta innebærer det å ta del i et dybdeintervju som varer i ca. 1. time til 1 og en halv time. Her vil vi snakke om dine tanker om vennskap generelt, og dine erfaringer med vennskap. Intervjuet vil bli tatt opp ved hjelp av lydopptaker. I etterkant av intervjuet vil innholdet bli skrevet ned, transkribert, og lagret på en låst datamaskin. Det blir ikke spurt om sensitive helseopplysninger, men du vil bli spurt om personlige erfaringer knyttet til vennskap. Intervjuet vil finne sted på et tidspunkt som passer for deg, og et sted du synes det er greit å møtes.

Dersom du eller foreldrene dine ønsker mer informasjon om studien kan de kontakte meg for spørsmål.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Opplysningene som kommer frem under intervjuet er kun tilgjengelige for meg og min veileder.
- Opplysningene lagres på en låst pc der kun jeg har tilgang. Alt av opplysninger som er på papir eller lydbånd slettes og oppbevares kun på pc. Så langt det er mulig vil du være anonym.
- Jeg kommer ikke til å lagre dine personopplysninger annet enn lydfilen og det transkriberte dokumentet av intervjuet. Etter at oppgaven er levert kommer alt materiale til å slettes.

Det er ingen opplysninger om deg som vil gjenkjennes i den leverte oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.11.21. På dette tidspunkt vil alt materiale anonymiseres eller slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved Mari Haave Dvergsdal (marihdv@gmail.com) eller Trude Jægtvik (trude.jagtvik@nord.no).
- Vårt personvernombud: personvernombud@nord.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Mari Haave Dvergsdal og Trude Jægtvik

Vedlegg 2:

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvorfor snakker vi ikke om sånn her ellers*», -en studie av vennskap i tenårene», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

☐ å delta i dybdeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3:

Intervjuguide

Tema:	Spørsmål:
Kartlegging av vennskap: Hvor mange venner Bestevenner Fordeling av kjønn	<ul style="list-style-type: none"> - Kan du fortelle meg om de vennskapene du har nå? - Kan du fortelle meg om de vennskapene du opplevde da du var 16 år?
Sosialt samvær med venner: Aktiviteter Samværsform Kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> - Kan du fortelle meg om hva du bruker/brukte å gjøre sammen med vennene dine? - Kan du beskrive hvordan dere kommuniserer/kommuniserte med hverandre?
Samtaler med venner: Tema Hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Hva bruker/brukte du å snakke om med vennene dine? - Kan du fortelle meg litt om hvilke erfaringer du har med å snakke om vanskelige med vennene dine?
Tanker og følelser:	<ul style="list-style-type: none"> - I dine øyne, hvordan oppleves et godt vennskap? - Hva tenker du kjennetegner et godt vennskap?